

“İSTİKLÂL MARŞI”NIN KAVRAMSAL BOYUTLARI
(HAFIZA TARİH UNUTMA VE DÜŞÜNME KAVRAMLARI
BAĞLAMINDA MUTLAK METİN MERKEZLİ HOLİSTİK
OKUMA VE YORUMLAMA)*

*Hasan AKAY***

ÖZET

“İstiklâl Marşı”nı, Türk edebiyatının gözde metinleri gibi çok farklı kuram ve yöntemler vasıtasıyla yeniden okumak ve metinde saklı gizleri açığa çıkarmak, çoklu algı tarzlarına açık yönlerini yeni yüzyılda aktifleştirilen kavramlar ve hisli fikirler üzerinden yeni bağlamlarda okumak mümkün ve gereklidir. Çünkü tarihi, siyasi, sosyal, kültürel ve küresel şartlar bunu zorunlu bir görev haline getirmiştir. Her ferdin belleğinde “millî-dinî bir esîr/eter” gibi bir zemin/uzay oluşturan bu metin, zaman’ın dışında algılanması artık mümkün olmayan, kaderin sevgiyle, gerçek zamanlı olarak- ihya edilen, böylece “uzay-zaman”da varoluşunu fark ettiren bir metindir. O bakımdan, şiir tarihimizde hiçbir metne nasip olmamış bilinçli, sürekli, küllî bir şok deneyiminden geçmiştir. Tekrar tekrar okumalara dayanarak metânetini, celâdetini, estetik gayretini ve gen-etiğini muhafaza etmeyi başaran metin, sadece “okumalarla” değil, içeriğiyle ve bütün gerçekliğiyle test edilmek suretiyle bu başarıyı elde etmiştir. Bu, bir bireyde tecelli eden toplum gibi bir şiirde tecelli eden tarih, hafıza, hatıra, düşünce ve yaşam tarzıdır. “İstiklâl Marşı”nın özelliği dînî, felsefî, edebî, siyâsî, sosyal, kültürel, kozmik, kozmogonik, kuantik vb. tüm alanlara ilişkin “tam bir program”, bir hayat ve ölüm tarzı içermesidir. Yazı bu kavramlar ve girift referansları üzerinden mutlak metin merkezli holistik okuma ve yorumlama çalışmasıdır.

Anahtar Kelimeler

Hak, bayrak, ezan, medeniyet, istiklâl; hafıza, tarih, düşünme.

* Makalenin geliş tarihi: 22.09.2021 / Kabul tarihi: 24.11.2021

** Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hakay@fsm.edu.tr (<http://orcid.org/0000-0002-4265-7671>).

“Düşün altındaki binlerce kefensiz yatamı!”¹

Giriş / “İstiklâl Marşı” ve Kavramsal Kod Sistemini Yeniden Düşünmek

“İstiklâl Marşı”nı Türk edebiyatının gözde metinleri gibi çok farklı karam ve yöntemler vasıtasıyla yeniden okumak ve metinde saklı gizleri açığa çıkarmak, çoklu algı tarzlarına açık yönlerini yeni yüzyılda aktifleştirilen kavramlar ve hisli fikirler üzerinden yeni bağlamlarda metnin verdiği işaretler doğrultusunda okumak mümkün ve gereklidir. Çünkü tarihi, siyasi, sosyal, kültürel ve küresel şartlar bunu zorunlu bir görev haline getirmiştir. Her ferdin belleğinde “millî-dinî bir esîr/eter” gibi bir *zemin/uzay* oluşturan bu metin, –bütün boyutlarını kapsayacak biçimde– *zaman*’ın dışında algılanması artık mümkün olmayan –zira yeni yüzyılda bütün bağlantılarıyla test edilen ve dolayısıyla, ne kadar farklı düşünce ve maksatlarla olursa olsun, ister istemez, kaderin sevgiyle, gerçek zamanlı olarak– ihya edilen, böylece “*uzay-zaman*”da varoluşunu fark ettiren bir metindir. O bakımdan, aslında, şiir tarihimizde hiçbir metne nasip olmamış olan -tesadüfî, mevsimlik, kısmî değil; fakat bilinçli, sürekli, küllî- bir şok deneyiminden geçmiştir.

Şeyh Galib’in “büyük şiir” için şart koştuğu ilkeyi dikkate alırsak, bu metin, tekrar tekrar okumalara dayanarak metânetini, celâdetini, estetik gayretini ve gen-etliğini muhafaza etmeyi başarmıştır: Fakat sadece “okumalarla” değil, içeriğiyle ve bütün gerçekliğiyle test edilmek suretiyle bu başarıyı elde etmiştir. Bu, bir bireyde tecelli eden toplum gibi bir şiirde tecelli eden tarih, hafıza, hatıra ve hayat tarzıdır. Bu kapsamlı ve zorlu sınavdan başarıyla çıkan metin sayısı çok azdır. Meselâ, Fûzûlî’nin “Su Kasidesi”, Süleyman Çelebi’nin “Mevlid-i Nebî”si gibi metinler anılabilir. Ancak “İstiklâl Marşı”nın bunlardan farkı; dînî, felsefî, edebî, siyâsî, sosyal, kültürel, kozmik, kozmogonik, kuantik vb. tüm alanlara ilişkin “tam bir program”, bir hayat ve ölüm tarzı içermesidir ki sonucu ‘ebediyet’ kavramına ve ‘medeniyet’ tasavvuruna açılmaktadır. O yüzden “Medeniyet dediğin tek dışı kalmuş canavar” mısraı,

¹ Mehmed Âkif’in yazdığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin de “millî marş” olarak kabul ettiği, ancak şairin, “Kahraman Ordumuza” ithaf ettiği, “milletine adadığı”, “o benim değil, memleketimindir” dediği için “*Safahat*”ına almadığı “İstiklâl Marşı”nın (M. C. Kuntay, *Mehmed Akif*, Timaş Yay., 8.b., İstanbul 2011, s.148) 22. dizesi.

içinde bulunduğu kıt'a ile birlikte, İstiklâl Marşı'nın nabzının attığı yer"² olarak görülmektedir.

O nedenle, bu metni "marş" kavramının dar çerçevesi içinde değil, fakat metinsel arş çerçevesinde ya da bir süperuzay gerçekliği dairesinde göre/bilmek ve yeniden yorumlamak gerekir. Tarihin –belki ilk defa, şairin ifadesiyle, "ibret alınmak" sûretiyle tahakkuk eden– tekerrürü, sadece bu *görevi* vermiyor. Aynı zamanda ciddi okur görürlerin –hattâ sanal kimliklerin ve yönlendirilmiş alıcıların– neyi öncelediğini ve neyi ertelediğini ("yarın, belki yarından da yakın." bir gelecekte yeniden test edilmeye yeltenildiği zaman nasıl tavır alacaklarını, unutmadan sürekli biçimde neyi hatırlayacaklarını, neyin hatırını gözettiklerini ve neye zulmettiklerini, neyi okumaya devam ettiklerini ya da neden vazgeçtiklerini) de test ediyor. Artık "metin" test edilen değil, test edendir. Sınavın bu aşamasında muhataplar yani görev üstlenenler, bütün bireylerdir (Bireyler, sosyallikler, sosyal ya da sanal kimlikler, tüm toplum, tam insanlık). Ve bu 'ödev-metin' artık bir 'miras'tır.³ Önemli olan, "kişinin ödevini yerine getirdiğini vicdanında hissetmesidir."⁴

Yeni yüzyıl feylesofu Jacques Derrida, bizi, "geleceği bize söz veren geçmişteki ötekileri *hatırlamaya* çağırılmaktadır." Öyleyse der, "mirasımız bize geçmiş tarafından verilen tam da *bu ânı, bugünü*, mevcudu içerir. Bunu *hatırlamalı* ve *yas tutmalıyız*." Walter Benjamin'in "Bizi, bizden önce geçmiş ve acı çekmiş olanlara bağlayan mesihçi güç vardır" sözünden hareket eden Derrida'ya göre, "*Bizler seçilmiş olanlarız, bizlerin şimdiki zamanı bir zamanlar geçmişin vaat edilmiş geleceğiydi ve bizim yaşamamızı olanaklı kılanların yaşadığı adaletsizlikleri hatırlamak ve onarmak bizim sorumluluğumuzdur. Bu, 'şimdi'yi hiç sona ermeyen bir olması beklenen gelecek olarak, geçmişten aldığımız 'miras'a day-*

² M.Fatih Andı, "Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar!", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı/ 41 Dize 41 Yorum*, s.278.

³ "Miras" kavramı hakkında bkz. Niall Lucy, "Miras", *Derrida Sözlüğü*, Fransızcadan Çev. Sabri Gürses, Bilgesu Yayınları, Ankara 2012, s. 102-104. // Âkif'in 'yas'ı da mirasa dâhil olan metinleri de vardır. Bunlardan biri onun *Kur'an Meâli*'dir. (Bkz. Mehmet Âkif Ersoy, 'Giriş', *Kur'an Meâli*, 'Yayına Hazırlayanlar: Recep Şentürk- Asım Cüneyd Köksal, İstanbul 2012).

⁴ Niall Lucy, "Miras", *Derrida Sözlüğü*, Fransızcadan Çev. Sabri Gürses, Bilgesu Yayınları, s.104.

narak yeniden düşünmektir. (.) Miras aldığımız şey, o standart ve onu üreten acılandır. Mirasımız, başkalarının verdiği bir hediyedir. Bu nedenle bir tür çifte sorumluluğa sahibiz.”⁵

O halde, geçmiş tarafından verilen bu âni, bugünü, mevcudu hatırlamak⁶, yeniden düşünmek, yeniden okumak ve gereğini yapmak durumundayız.

1. Sırrını Ararken Patlayan Gülle: Hafıza!

İnsanlığın en büyük meselelerinden biri "hafıza"dır. Tarihi hafıza, siyasi hafıza, dini hâfıza, kozmik hafıza vb. tanımlamalardan öte, hafızanın bizzat kendisi yeni yüzyılla risk altına girmiş bir insânî değerdir. Krizin yeni boyutunda "hafıza" ya da bilgisayar diliyle formatlanmış şekli olan "bellek", sadece bireysel yaşantıları ve kanıtlarını muhafaza etmenin değil, fakat tam tersine edememenin yani başkalarının mülkiyetini ele geçirebileceği (gasp) bir mal ve malzemeye, nihayet kaybindan korkulan gerçek bir değere dönüşmektedir. Kimliğin yitimine, bu arada, belleğin yitimi de eşlik etmektedir. Kimliği yitiren istiklâlini yani her şeyini yitirmiş demektir. Şair o yüzden, metnin bütün muhataplarını -insanın karakteristik eylemi olan- "düşünme"ye davet eder; tabii düşünmenin öncülü ya da ilk şartı da "hatırlamak"tır. Hafızanın muhafazası, hafızadakilerin muhafazası kadar önemlidir.

"Milli şair"ın ihtarı bu bağlamda bir ölüm kalım meselesidir: "Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı". Bunun idrak edilebilmesi için, hafızanın yerinde olması, gereken epistemolojik ve ontolojik değerleri muhafaza etmiş olması, onların üzerinde düşünebilecek niyet ve birikime sahip olması şarttır. Yoksa ne tarihin, ne bireysel değer veya eğilimlerin, "hafıza"ya ait olanların

⁵ Niall Lucy, *Derrida Sözlüğü*, Fransızcadan Çev. Sabri Gürses, Bilgesu Yayınları, s. 102-104.

⁶ "Hatırlanması ve onarılması sorumluluk alanımıza giren" kavramların sayısı şiirde birden çoktur. Çerçevesi de daha geniştir. Şair, uhrevî sorumluluk bilincini, Kur'an'a atf ve telmih yaparak metnin semantik aylasına dâhil etmektedir. Zira muhatap, sözde Müslüman Türk medeniyeti ve karşısındaki emperyalist Batı uygarlığı, özde ise tüm insanlıktır. (Bu bakış açısının kaynağını Mutlak Metin'de görmek mümkündür. Örneğin, bkz. "Ey Âdemoğulları! Ben, size sakın "Şeytana kulluk etmeyin, o sizin için apaçık düşmandır, uyarısında bulunmadım mı?" (Yâsîn sûresi, 36/ 60) âyeti. Dolayısıyla, şiirin -özünü kaybetmeden- evrensel boyutuyla yeniden okunması gerekir.

kilitlenmiş bir elektronik sistemde sıfır değerde atık malzemeye dönüştürülmesinin kavramı olan “*unutuş*”a teslim edilmişinin önüne geçilemez. Bu “*unutuş*”un -hangi yöntemle irdelenirse irdelensin- bir “*yitik değer*”e dönüşmesinden daha vahim olanı, yitirilenin “*yitik cennet*” değil, “*söndürülmüş cehennem*” olarak algılanmasıdır. Bu olgu, yaşanılanların “*hafıza*” ve “*unutuş*” arasında salınan sarkacın hayata değer ve anlam katacak ölçüde yorumlanması gerektiğinin acı bir göstergesidir.⁷

Şairin ısrarlı bir biçimde işaret ettiği huşû, “*tarihten ibret alma*” ve dolayısıyla “*dirilme*” meselesidir ki -belli dönemlerde o veya bu ideolojik sebeplerle siyasi otorite tarafından zarurî bir eylem haline dönüştürülen- “*bellek yitimi*” meselesiyle iç içedir. Bu bellek yitiminin bellek yetimliğine dönüştüğü ân, “*öteki*” tarafından öngörülmüş bir trajedinin başlangıç noktasıdır. Bunun tarih “*biliminin*” yöntemiyle çözümlenmesi mümkün değildir. Bunun için holografik veya kuantik bir idrak gerekmektedir. Bütün bu alanların iç içe olduğunun, zihniyet dışında bir yaşantının imkânsızlığının fark edilmesi şarttır. Yorumlanması da mutlak metin odaklı bir okumayı ve kavramsal yorum bilgisini zorunlu kılmaktadır.⁸ Bu hikemi bilgi alanı dışarda bırakılırsa, tarihinin değil ama gerçekliğin affetmeyeceği bir “*bellek gaspı*”na sebep olunacaktır. Zira yeni yüzyılın karanlık yüzü, unutulduğu ya da kaybolduğu akla bile gelmeyen “*unutuş*”u bir tuşla yerinden tamamen başka bir belleğe transfer edecek boyuta ulaşmıştır.

Bu, bellek kaybı/yitimi değil, belleğin -dolayısıyla bireysel, toplumsal, tarihi mirasların ve yasin kaynağının- ele geçirilmesi demektir (ki milletlerin

⁷ Paul Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş*, çev. M. Emin Özcan, yayıma hazırlayan: Savaş Kılıç, Metis Yayınları, İstanbul 2011. Ricoeur bu eserinde, çağına ve yaşadıklarına tanıklığın getirdiği dikkat ve hassasiyet ile bu düşünsel ve kavramsal zemini sorgulamakta; *hatırlamanın, melankoli ve yasin, başışlama* ile *unutmanın* siyasal, sosyal istismar biçimleri üzerine -bireysel ve kolektif hafızanın mutluluğunun ve mutlu hafızanın sırrını ararken patlayan gülleye mani olamasa da- yol gösterici yorumlar yapmaktadır. Metnimizle ilgili kavramsal boyutta anlamlandırma ve yorumlamada Ricoeur’ün tespit ve felsefi arka plan aktarımlarından istifade edilmiştir.

⁸ Zaman/ân, mekân/uzay, eylem/hareket birlikteliğini içeren Bakhtin patentli “*kronotop*” kavramı üzerinden de bir yorum gerçekleştirilebilir (Mikhail Bakhtin, *Karnavaldan Romana*, çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İst. 2001; Mustafa Fadıl Sözen, “*Bakhtin’in Romanda Kronotop Kavramı ve Sinema*”, *Akdeniz Sanat*, s.91-107.

hafızasını ve tarihini yakıp yıkan Moğol istilasının, en son Bosna'daki kütüphaneyi yakıp yıkan Sırp zalimliğinin ve benzerlerinin 'dumansız ateş'le yakıp yıkılması boyutudur). Ele geçirilen bellekler, sahiplerini, "unutuş"un sanal kölelerine, potansiyel mankurlara dönüştürmenin silahlarına dönüşmüş olacaklardır. Bellek kişiden hariçte bir mal gibi temellük edilecektir. O durumda kişi için öncelikli hayati sorun "düşünme" değil, "hatırlama"dır. Çünkü muhafaza edilmesi gerekenlere ulaşılmadan düşünmek ve eyleme geçmek mümkün değildir. Bu, insanın pasif ya da durağan nesneye indirgenmesi demektir. Yeni yüzyılda insanlığın en önemli sorunu, belleğine ve bilincine sahip çıkmak, başka hayatlarla dolu sanal veya gerçel ya da pharmakon-bellek nakillerine, tedavi edici zannedilen zehirleyici bellek transferlerine karşı tavır almaktır.⁹

Hafıza, şairin işaret ettiği "hak ve hakikat"i kavramanın rehinidir. Kıyameti, "Kur'an'ın hafızalardan silinmesi" olarak tanımlayan idrak tarzına göre bu, belleğin beyinlerden sıyrılıp alınması ya da içinin boşaltılıp farklı içerikle doldurulması şeklinde öne alınmış bir erken kıyamet demektir. Bu kıyametin öncülleri yaşanmıştır. Şairin "Bülbül" şiirinde koparttığı çığlığın sebebi de budur. [*"Ne zillettir ki: Nâkûs inlesin beyninde Osman'ın; /Ezan sussun, fezâlardan silinsin yâdu Mevlâ'nın!"* Oysa "**İstiklâl Marşı'nı yazan tarihî hafıza, "Bu ezanlar ki, şahadetleri dinin temeli / Ebedi yurdumun üstünde benim, inlemeli"** diyordu. Gerçekten de ona gönül vermiş milletle birlikte "**Ezan-ı Muhammedi'**" arşa yükselmektedir. Sonsuz özgürlüğün sesi olarak. Yahya

⁹ Elon Musk, beyinlere ve organik bilgisayarlara "hafıza transferi" yapacağını söyledi. İnsanların aklını alıp yapay aklı yerleştirmek istiyorlar. (Kozan Demircan, "RNA Yoluyla Genetik Hafıza Transferi Yapıldı", <https://khosann.com/rna-yoluyla-genetik-hafiza-transferi-yapildi/15.05.2018>). "Şer ittifakı"nın ana hedefi, "dünyanın tek bir merkezden yönetilmesi. Tek bir dünya devleti, tek bir dünya hükümeti, tek bir dünya güvenlik örgütü, tek bir dünya dini, tek hukuk sistemi ve tek merkezi dünya ekonomisi oluşturmak. Küresel dünya düzeni, belli bir zümrenin mutlak hâkimiyetinde küresel dijital diktatörlük düzeni. (B.Can, "Biyolojik Savaş Üzerinden "Dijital Diktatörlük" İnşa Etmek -4-", *Umran*, Sayı: 321). Küresel Stratejiler Konseyi Şirketi 2009'da yayımladığı üç videoda, "küresel bir savaşın Türkiye'den" çıkarılması gerektiği" söyledi, Koronavirüs salgını da dijital diktatörlüğün işi (K.Yaman, İhanet Planları, Belgeler, Otağ Yayınları., İst.1971; K. Berkkan, *Corona ve Virüs Savaşları*, Eftalya Yayınları, s.11-70)./ "Âyetlerimiz hakkında onların yine bir tuzakları var! De ki: "Tuzak kurmada Allah daha sür'atlidir. Şüphesiz, elçilerimiz, geliştirmekte olduğunuz düzenleri (tuzakları) yazmaktadırlar." (Yûnus sûresi 10/21

Kemal'in 'yitik cennet'ini bulduğunun göstergesi de bu idrak tarzı olmuştur.^{10]} **Ancak bu unutulmuş¹¹ ve seksen altı yıl sonra hafızalar tazelenerek, 10 Temmuz 2020 günü hatırlanmış ve unutuşa terk edilen "Ayasofya, Türk'ün bahtıyla beraber açılmış"tır.**¹²

10 Temmuz 2020 günü, İslâm âlemi ve insanlık için sonsuz özgürlük hareketinin yeni tarihidir. Ayasofya'nın "*yarın*"ı, geleceğin kesintisiz eylemidir. Zira "*yarın*", Gadamer'in ifadesiyle, *çinde yaşanılan "şimdi" bilincinin tarih içine yerleştirilmesi, bilincin daimiliğinin idraki içinde olunması* demektir.¹³ Gün-

¹⁰ Diyor ki: "Bir gün Ayasofya minâresinden ezan okunduğunu işittim. Bu ezanı dinlerken Fâti'h'i asıl mânâsiyle ilk defâ idrâk ettim! /Yine bir gün bir hakikat keşfettim. Bu devletin iki mânêvî temeli vardır: Fâti'h'in Ayasofya minaresinden okuttuğu ezan ki hâlâ okunuyor! Selim'in Hırka-i Saâdet önünde okuttuğu Kur'an ki hâlâ okunuyor! Eskişehir'in, Afyon Karahisar'ın, Kars'ın genç askerleri, siz bu kadar güzel iki şey için döğüştinüz! ("Ezan Ve Kur'an", *Bugün Gazetesi*, Fetih ve Ayasofya Eki, 29.05.1970).

¹¹ 28 Ocak 1932'de "**Ezân-ı Muhammedî**"nin yasaklanması Türk dünyasını derinden yaralamıştır. **Anadolu Ajansı** bir haber geçer: "**Yerebatan Camii'nde ilk defa ezan Türkçe okunmuştur. 'Allahüekber' yerine 'Tanrı uludur' biçiminde Türkçeleştirilen ezanı minareden Hafız Yaşar duyurmuştur. Bugünden başlanarak İstanbul camilerinde ve sonra da kademe kademe Türkiye'nin bütün camilerinde ezan Türkçe okunacaktır.**" **Ve 30 Ocak'ta Fatih Camii'nde Hafız Rıfat** ikinci ezanını okumak üzere minareye çıktığında ağzından çıkan ses: "**Tanrı uludur, tanrı uludur!**" **1934'te Ayasofya'nın müze yapılmasıyla birlikte susturulan bu ezan, 50 yıl sonra, 8 Temmuz 1980'de tekrar okunmaya başlandı. Ben bu olayın canlı şahidiyim.**" (Y. Bahadırroğlu, "Ezan sustu fezalardan silindi yâdı Mevlâ'nın!" 17.06.2020, <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/yavuz-bahadiroglu/ezan-sustu-fezalardan-silindi-yadi-mevlanin-32587.html>).

¹² Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 10.07.2020'de imzalanan 2729 sayılı kararda "**Ayasofya Camiinin yönetiminin 22.06.1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkında Kanununun 35nci maddesi gereğince Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılmasına karar verilmiştir.**" denilmektedir.// Bugün İstanbul Fethinin 568. yılı ve Ayasofya'nın fethinin yeni 1. yılı görsel şölenle kutlandı. Bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/istanbulun-fethinin-568-yil-donumu-gorsel-solenle-kutlandi/2258298>.

¹³ Gadamer, *Hermeneutik/Hermeneutik -Yorumbilgisi Üzerine Yazılar* içinde, çev. ve derl. Doğan Özlem, Ark Yayınları, 1995, s.11-28./Gündelik anlamının temelinde de bu varoluşsal yapı yatmaktadır. Varoluşsal özgürlük ve istiklâl hakkının yok edileceği "kaygı"sının yok edilmesi, ancak gelecekte olanın ne olduğuna dair kesin bir bilgi ve hüküm sayesinde mümkündür ki bunun karşılığı "iman hareketi"dir.

delik anlamının temelinde de bu varoluşsal yapı yatmaktadır. Varoluşsal özgürlük ve istiklâl hakkının yok edileceği “kayı”nın yok edilmesi, ancak gelecekte olanın ne olduğuna dair kesin bir bilgi ve hüküm sayesinde mümkündür.¹⁴ Bu eylemin mahiyetini ve şartlarını en güzel, en doğru, en temiz şekilde tespit eden ‘hafıza-metin’ ise, “İstiklâl Marşı”dır.

2. Poetik ve Politik Kod Sisteminin Atomik İzleri ve Kavramsal Düğümler

“İstiklâl Marşı”nın ilkelerinden biri kayıp kavramların, yani düşünmeyi ve eylemi mümkün kılan işaretlerin (ki onlar bu dünya ve öte dünya yaşantının birer tanığı ve kanıtı sayılmaktadır) peşine düşmektir. Bir işaret; fakat “âyet”in mümessili, diğerleri gibi ve diğerleri kadar önemli. O yüzden sağlam bir metindir bu. Sır metindir. Verdiği sırlar son derece açıktır; öyle ki her şey gibi göz önünde olduğu için idrak edilememektedir belli bir nazarla, dikkat ve rikkatle bakılmadığı takdirde. Sır hatırlamaktır, hatırlamaksa, onarmak. Aktif hatırlamayış hâli ya da “unutmak”, gafletin bir başka boyutudur. Önemli olan umutsuzluğun aşılmasıdır. Bunun için Derrida’nın dediği gibi, “hatırlamak ve onarmak”; “şimdi’yi geçmişten aldığımız ‘miras’a dayanarak yeniden düşünmek” gerekir. Miras başkalarının verdiği bir hediyedir. Bu nedenle bir tür çifte sorumluluğa sahibiz.”¹⁵

“İstiklâl Marşı” açısından bu eylem teğet geçilmiştir, bir süre, unutturulmak suretiyle. En büyük unutuş ise, en açık bir dille yeryüzünde gökyüzünde yinelenen bir kavrama ilişkindir: “Hakka tapmak!” Hiçbir savaş ve barış şeklinin unutturulması gereken ilke, “unutturulmuş”tur. Şiir, bu ruhsal cinayetlerden vazgeçmeye çağırmaktadır. “Toprak altında yatan binler...”i düşünmemek/ hatırlamamak/ unutmak” cinayet çapındaki kötülüğün ilk adımıdır! Şiir bundan vazgeçmeye çağırmaktadır. Özgürlüğünü kaybetmek için; “ezelden beri hür yaşadığını ve yaşayacağını” hatırlatmak için... Zira millet, bu ezeli hasletini ebediyyen kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. O yüzden, yüzyılın başlangıcında en acı çılgılığı kopartmış, canhıraş

¹⁴ Bunun karşılığı Soren Kierkegaard’ın izah ettiği bir “iman hareketi”dir. (*Korku ve Titreme- Diyalektik Lirik*, Türkçesi: N.Ekrem Düzen, Ara Yayınları, s.50, 69, 98).

¹⁵ Niall Lucy, “Miras”, *Derrida Sözlüğü*, Fransızcadan Çev. Sabri Gürses, Bilgesu Yayınları, s. 102-104.

bir irade ve cesaretle, "Hangi çılgın bana zincir vuracakmış, şaşarım!" diyerek, milleti adına, milletin ağzıyla, çağın idrakine seslenmiştir.

Bu "yiğit ses" in arkasında sadece bir millet değil, fakat mazlum bütün bir coğrafya ve tarih, büyük bir hafıza ve köklü değerler gözükmetedir. Şiirin 'büyük resmi' budur. Şairin daveti, bu "büyük resim" in hatırlanması, beyin ve kalplerin onunla dirilmesidir. O nedenle, şiirin en sarsıcı ve enerjiyle yüklü kavramlarından biri, "düşün!" kavramı ile gerçekleştirilen ihtârî davettir (ki Mutlak Metin'e atf ile o bağlamda derin, hayati ve haklı düşünceye, istiklâlin o kavramsal şahdamara bağlı düşünüş tarzı ile, Mutlak Metin'le yapılan meşrû pastişler, parodiler ve telmihler vasıtasıyla; yani bu sağlam yöntemle yapılan "hatırlatma" sayesinde gerçekleştirilmiştir).¹⁶

Yüzyılın, o tarihi günleri idrak eden önemli şairlerinde de bu enerji dolu kavram ve deyişler ile çağrıya katılanlar vardır ve onlar da muhakkak hatırlanmalıdır.¹⁷ [Derrida'nın ifadesiyle "hatırlanması ve onarılması sorumluluk

¹⁶ Bu bağlamda şairin tavrı, âyetlerdeki tavra uymaktadır: "Benim uyarımdan korkarlara, Kur'an'la hatırlatmada bulun." (Kaf sûresi 50/45; A.Parlıyan Meali, Kur'an-ı Kerim ve Özlü Tefsir, Konya Kitapçılık, 2014; <https://www.kuran.meali.com/AyetKarsilastirma.php?süre=50&ayet=45>). "Bu (Kur'an) bütün âlemler/bütün insanlar için bir hatırlatmadır." (Tekvir sûresi 81/27; <https://www.kuran.meali.com/AyetKarsilastirma.php?süre=81&ayet=27>). "Şu halde beni hatırlayın ki sizi hatırlayayım/anayım. Bana şükredin; nankörlük etmeyin!" (Bakara suresi 2/152; <https://www.kuran.meali.com/AyetKarsilastirma.php?süre=2&ayet=152>)

¹⁷ Derrida'nın ifadesiyle "hatırlanması ve onarılması sorumluluk alanımıza giren" kavramlar (N.Lucy, *Derrida Sözlüğü*, s. 102) sayısal olarak düşünüldüğünde, ("adalet"i esaslardan biri kabul etmek şartıyla) şiirde hayli fazladır. Âkif, sorumluluk bilincini, Kur'an'ın evrensel varoluş yasası olarak tekrar tekrar "hatırlattığı" ve hatırlatılmasını emrettiği "Hakk'a kulluk/ibadet etme, tapma" ilkesi merkezinde, kıyamete dek sürece "ebedi özgürlük savaşı"nu kazanma bilinci olarak işaret etmektedir. [Gelip geçmiş 'uyarıcılar'ın hepsi de "ancak, Allah'a kulluk edin!" diye korkutmuşlardır (Ahkâf 46/21). Şair, 'uyarıcılar'ın tavrını miras almış, "O'na kulluk eden"lerin yüreğinden korkuyu - bir telmihle- çıkarmıştır. "Yerin altında kefensiz yatanlar"ı da, yerin altında yeri olmayanları da kadraja almış; düşünme, hatırlama, görmenin açısını 360 derece genişletmiştir. Şairin bakış tarzını oluşturan âyetlerden biri şudur: "Ey Âdemoğulları! Ben, size sakın "Şeytana kulluk etmeyin, o sizin için apaçık düşmandır, uyarısında bulunmadım mı?" (Yâsin sûresi, 36/60). Yani gerçekte muhatabı insanoğludur. Şiirdeki bazı kavramların evrensel/küresel boyutuyla, esaslı kaymetmeden, yeniden yorumlanması o yüzden gereklidir.

alanımıza giren" kavramlar¹⁸ sayısal olarak düşünülduğünde, -"adalet"i esaslardan biri kabul etmek şartıyla- şiirde hayli fazladır. Âkif, sorumluluk bilincini, Kur'an'ın evrensel varoluş yasası olarak tekrar tekrar "hatırlattığı" ve hatırlatılmasını emrettiği "Hakk'a kulluk etme/ Hakk'a tapma" ilkesi merkezinde, kıyamete dek sürecek "ebedi özgürlük savaşı"nı kazanma bilinci olarak işaret etmektedir. Âkif, 'uyarıcılar'ın tavrını miras almış, "O'na kulluk eden"lerin yüreğinden korkuyu -bir telmihle- çıkarmıştır.¹⁹ "Yerin altında kefensiz yatanlar"ı da, yerin altında yeri olmayanları da kadraja ararak düşünme, hatırlama, görmenin açısını 360 derece genişletmiştir. Zira gerçekte muhatabı, insanoğludur. Şiirdeki bazı kavramların evrensel boyutuyla, esası kaybetmeden, yeniden yorumlanması bu yüzden önem arz etmektedir.²⁰

"İstiklâl Marşı"nda toplanmış kavramsal ve simgesel enerji, kendinden sonra gelen bütün inanmış şairlere, din ve vatan için savaşı göze alan beyin ve yüreklere "sirayet" etmiş, eşsiz bir model ve gerçek bir miras oluşturmuştur. Bunun temelinde, hak ve hakikat değerlerine uyanmak, bellek yitiminden belleğin dirilişine, yani "hatırlama"ya tarihi tanıklık etmek vardır. Modern şiirin diğer bazı ustalarında da böyle bir uyanış ve direniş tavrı ve gerçek değerlerin sahipliği görülmektedir. Bu uyanış ve direniş tavrı, -hakikatle mecazın içiçe geçtiği- insanlık değerleri açısından bir 'yitik cennet'ine kavuşma durumudur. "İstiklâl Marşı"nda derlenen kavramsal ve simgesel enerjiden pay almış olanların katkılarını da bu bağlamda işaret taşları olarak değerlendirebiliriz.

Meselâ: Yahya Kemal, birçok sanatçının gidip de kaybolduğu Paris mahfillerinde değerlerin belleği sayılan tarih idrakine erişmiş, belki de hayatının en mutlu tesadüflerinden birini kaderi haline dönüştürecek manevra olarak benimsemiştir. Talihinin yaver gittiği an, hafıza kaybından kurtulduğu ândır ki hayatının mânâsı, ondan sonra yaşadığı olayların ve farkındalıkların toplamıdır. A.H.Tanpınar'ın tespit ettiği gibi, Paris'ten dönüşünü takip eden yazılarında, "Sanki yarım bir kan çekilişinde, hiç olmazsa yakın zamana ait olan

¹⁸ N.Lucy, *Derrida Sözlüğü*, Fransızcadan Çev. Sabri Gürses, s. 102.

¹⁹ Gelip geçmiş 'uyarıcılar'ın hepsi de "ancak, Allah'a kulluk edin!" diye korkutmuşlardır (Ahkâf sûresi 46/21).

²⁰ Şairin bakış tarzını oluşturan, telmihte bulunduğu âyetlerden biri şudur: "Ey Âdemoğulları! Ben, size sakın "Şeytana kulluk etmeyin, o sizin için apaçık düşmandır, uyarısında bulunmadım mı?" (Yâsîn sûresi, 36/ 60).

şeyleri unutacak şekilde hafızasını kaybetmiştir." Ve "Türk tarihini, henüz kendi realitesiyle ele almaktan uzaktır."²¹ Medeniyetler arası bir 'terkip' kurma temrinleri yapmaktadır. İşte bu noktada sevgisi yön değiştirir ve asil istikametini bulur. "Ezân-ı Muhammedi" gazeli, halkın benimsediği 'haki-kat'e sadakatini tespit edişi bakımından önemli bir uğraktır.²² Yahya Kemâl'i 'değer'li kılan, bu hakikatin farkına varmasıdır. Annesinin ruhuna ithaf ettiği gazel, Yahya Kemal'in, hafıza kaybından kurtulduğu ândır. Tanpınar bu husustaki yorumu şu olmuştur: "Bu tarzda bir anlayışla Yahya Kemal'in hiç olmazsa halkımızın tarih içindeki din ve estetik anlayışına çok sadık olduğunu da ayrıca söyleyelim."²³ Bu sadakat, diğer bazı şiiirlerinde tarihî coşku ve şevk ile dolu derin bir yaşantıya davet şeklinde tezahür edecektir.

Meselâ: Necip Fazıl "Sakarya Türküsü" şiiirinde, Âkif'in metnindekine benzer hatırlatmalar ve ihtarlar yapacaktır, müthiş kayıplarını anması için. "Kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri an"maya ve düşünmeye çağırarak. Bu güneşlerin başında hiç şüphesiz şiiirin büyük akıncısı Yunus Emre vardır; silahlı güç olarak "ardında çil çil kubbeler serpen ordu"nun "şanlı akıncıları" ve Sakarya'nın, sonsuza akışın timsali cömert kardeşleri Nil ve Tuna.²⁴ Kısaca sanatın, siyasetin, ordunun ve tabiatın 'hafıza mekân'ları ve mekânleri. Tabiatın ruhunu ("deli rüzgâr"ı), zerreden küreye tüm evrenlerin öz dillerince tekrar ettikleri "sadâ"yı bulmaya ve duymaya davet ederek.

Meselâ: Sezai Karakoç'un "Alın yazısı Saati"ndeki daveti de aynı doğrultuda tarihî bir davettir. Milletın kaderinin göstergesi olan şiiir, "İstiklâl Marşı"nın yeniden üretilmiş şeklidir. Hedef, "İstanbul'u yeniden Tanrı şehri yapmak" ve gerçek özgürlüğün türküsünü söylemektir. Kaçınılmaz savaşın son sahnesi, şehitleri Peygamber âgûşuna göndermeden evvel, başların yalnız Tanrı önünde eğilmesi için Allah huzurunda saf tutmalarıdır. Şiiir 'savaş sancağı'nın açılmasıdır ve bu, kesin sonuç alınuncaya kadar "savaş"ı lacak demektir. Şiiirde "barış" kelimesi bir, "savaşmak" fiili ise 10 defa kullanılmıştır: "Savaş" sözcüklerinin tekrerrü de "İstiklâl Marşı"ndaki "geniş zaman"

²¹ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal*, Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti Neşriyatı no:2, s. 51-52.

²² Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal*, s. 52.

²³ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal*, s.51 s. 47, 48.

²⁴ Necip Fazıl Kısakürek, "Sakarya Türküsü", *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2002.

perspektifini hatırlatır. Şair, tüm zamanları kapsayan îman hareketini tek kelimeyle ilan eder: "Savaşırım!" Bu önemlidir; ama miras aldığı eylemin hedefini; "ne için savaş(ıl)acağı" ilkeler halinde şiirleştirmesi daha önemlidir. Bu da "İstiklâl Marşı"nda toplanmış enerjiden bir aktarımdır ki inancı sağlam tüm şairlere, din ve vatan için savaşı göze alan beyin ve yüreklere nüfuz etmiştir.²⁵

Kavramsal açıdan "bütünlüğü" sağlayan şey, "İstiklâl" idrakini cevheri olan ve şiir metninde başlangıcı ve sonucu tespit eden dördüncü dizedir: "Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl". Bütünlüğü sağlayan "istiklâl"dir ve onu ezelden ebede- garanti altına alan ilke de "Hakk'a tapmak"tır. Bu, kuantum algı boyutunun "inanmış insan" ve "Allah'ın övdüğü kurtulmuş millet" eliyle eylem hâlinde cihana ilan edilmesidir. Bu algı boyutunun bir başka göstergesi de şairin, milletini bu istikamete yönlendirirken Mutlak Metne atıf yapmasıdır.

"Alçaklar"a karşı dik duruşun eşsiz timsâli, son derece samimi ve enerji dolu bir seslenişle "Arkadaş!" diye hitap eden şair, emperyalizmin "hayâsızca akın"ını durduracak milletine arzın görüp göreceği en kesin desteği göstermekte zerrece tereddüt etmemiştir: "Doğacaktır sana vaad ettiği günler Hakk'ın". Bu sonsuz güven vaadini ne silah üstünlüğü ne şiir gücü ne de başka bir güç istenci sağlayabilir? Bu sağlayan, "Hakk'a inanmış olmanın gücü"dür ki "O'nun vaadini mutlak bir sonuç" olarak takdim etmekte tereddüt etmemiştir.

3. Psikokuantik Kodlamada "Unutuş"un Vahim Sonucu ve Ebedi Kurtuluş!

"Unutuş"un azabından kurtulma yollarından biri şudur: İnsanın *irade* etmesi ve -Hazreti Âdem gibi- yaptığı eylemin özüne vâkif olması, sorumlu-

²⁵ Sezai Karakoç'un 1988'de Haftalık Diriliş Dergisi'nde yayınladığı "Alınyazısı Saati" şiiri de (*Alınyazısı Saati/Şiirler IX*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2012.) -başından sonuna kadar-, Osman Sarı'nın "*Bir Savaşçının Kalbim*" şiiri de Erdem Bayazıt'ın "*Sabır Savaş Zafer*" şeklindeki kavramsal şifresiyle celadette duyurduğu irade beyanının enerjisi de aynı kaynaktan gelmektedir. Elbette, sınırsız ve sonsuz özgürlük düşüncesinin ana kaynağı Mutlak Metindir. Ve her bir düşünce ve eylem eri 'hangi kaynaktan su içeceğini' bilmektedir.

luk bilinciyle hareket etmesi ve doğru olana yönelmesi. Bir diğer yol da şudur: Allah'ın lutfeylemesi sayesinde insanın aslî vazifesini ("Şeytana kulluk değil, Allah'a kulluk"²⁶ vazifesini) *hatırlaması*. Başka bir deyişle, fitrat denilen İlâhî kod sistemine virüsler karıştırarak onu bozuma uğratma, -yeryüzünün en zengini Karun gibi olsa bile- "kâfir olmayı tercih etme sebebiyle yerin dibine geçirilmesi" hadisesinin bilincine varması. [Yani Karun'un "yerin dibine batması"ndan, "Demek ki kâfirler iflâh olmayacak"²⁷ dersini çıkarması; böylece İlâhî kod sistemine bağlı bir varlık olarak sorumluluk bilinciyle yaşamaya devam etmesi. Arzın en zengini Karun'un kâfir olması yüzünden helâk olması,

²⁶ "Ey Âdemoğulları! Ben, size "Şeytana kulluk etmeyin, o sizin için apaçık düşmandır, diye uyarıda bulunmadım mı?" (Yâsîn sûresi, 36/ 60). "Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zâriyat sûresi, 51/ 56). Bunu tercüme ederken, "yalnızca (esmâ özelliklerimi açığa çıkarmak suretiyle) kulluk etmeleri için yarattım" diye çevirmek, "kulluğu", "esmâ özelliklerini açığa çıkarmak" (A. Hulûsi, *Hazreti Muhammed'in Açıkladığı "Allah"*, İstanbul 2014, s.13) şeklinde belirsiz bir anlama indirgemek, "Allah'a kulluğun, ancak O'na ibadet ve itaat etmekle yerine getirilebileceği" mânâsını teğet geçmek; "ibadetsiz kulluk", "ibadetsiz din!" anlayışına göz kırpmak demektir. Nitekim, "Lâilâhe illallah" cümlesini "Allah bir tanrı değildir. O'na tapılmaz. O'na ancak kulluk edilir!" denildikten sonra "Allah tapılmaz, bütünselliğin kurallarına ve sistemin işleyişine uygun olarak davranılır, o kadar" şekline ve "O'na ancak kulluk edilir"deki "kulluğu" da yaşamdaki "sistem" in varlığını ve bu sistem içinde gerekli çalışmaları yapmak" şekline indirgeyen, "Allah'ın her an fa'âl olduğunu" ıskalayan yorum, kişiyi Allah'tan uzaklaştırmaya sevk edebilir./ Oysa söylenilmek istenen şudur: Allah'tan başka "kendisine kulluk/ibadet edilmeye layık bir tanrı" diye bir şey yok; mutlak olarak sadece ve yalnızca Allah var. "Allah yanı sıra tanrıya (dışsal güce) yönelme!." (Kasas sûresi 28/88). Zira "Şirk kesinlikle çok büyük bir zulümdür!" (Lokmân sûresi 31/13). "De ki: "Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rabbi olan Allah içindir." (En'am sûresi 6/162).// Âyetin çevirisine bakınız: "Yedi semâ (yedi bilinç mertebesindeki tüm yaratılmışlar), arz (bedenler) ve onların içindekiler O'nu tespih eder (Esmâ'sının özelliklerini açığa çıkaran işlevleriyle her an hâlden hâle dönüp dururlar)! Hiçbir şey yok ki, O'nun Hamdı olarak, tespih etmesin! Fakat siz onların işlevini anlamıyorsunuz!." (İsrâ sûresi 17/44). Âyet, varlıktakilerin tümünün, anlatılan biçimde kulluklarını yerine getirdiklerini ifade etmektedir. (A. Hulûsi, a.g.e., s.70-71).

²⁷ Kasas sûresi, 28/ 82. (Bkz. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=28&ayet=82>)

Allah'ın "bozgunculuk etmeyin!" emrine rağmen bozgunculuk etmesi²⁸ "tarih"te olanlardan ibret almadığını, İlâhî emri "unuttuğu"nu ya da yoksayarak yaşadığını, diğerlerinin ise o tarz bir kuantik idrak bozulumuna uğramadıkları için "lütfedilenlerden olduklarını" fark edip şükrettiklerini göstermesidir].

Hatırlamak bir lütuftur. Unutmamak da öyle. [Nitekim Kur'an'da, "Allah'ı unutan"lar, "işledikleri günâhları unutan"lar, "âhiret gününü unutanlar"dan söz edilmektedir: "Allah'ı unutanlar gibi olmayın ki, Allah da onlara kendi nefislerini unutturmuştur. İşte yoldan çıkanlar onlardır."²⁹ "(Allah şöyle) buyurmuştur: Öyledir sana âyetlerimiz geldi de sen onları unuttun. İşte bu gün de öylece unutuluyorsun."³⁰ "Onlara şöyle denir: "Bugüne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi, bu gün biz de sizi unutuyoruz."³¹ "O gün Allah onları diriltecek, kendilerine neler yaptıklarını haber verecektir. Allah on(lar)ı saymış onlar ise unutmuşlardır."³² "Onlar nasıl şu günlerine kavuşmayı unuttular, âyetlerimizi nasıl bilerek inkâr ettilerse biz de bugün onları öyle unutacağız."³³ Şu âyetler ise, "ebedî unutuş"un üstünü çizerek "ebedî hatırlayış"ın altını çizmektedir:

²⁸ Kasas sûresi 28/77. (Bkz. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=28&ayet=77>)

²⁹ Haşr sûresi 59/19. (Bkz. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=59&ayet=19>)

³⁰ Tâhâ sûresi 20/124-127. (Bkz. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=20&ayet=124-127>)

³¹ "Onlara şöyle denir: "Bugüne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi, bu gün biz de sizi unutuyoruz. Barınağınız ateştir. Yardımcılarınız da yoktur." "Bunun sebebi, Allah'ın âyetlerini alaya almanız ve dünya hayatının sizi aldatmasıdır." Artık bugün ateşten çıkarılmazlar ve Allah'ın rızasını kazandıracak amelleri işleme istekleri kabul edilmez. Hamd, göklerin Rabbi, yerin Rabbi, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Göklerde ve yerde ululuk O'na aittir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."(Câsiye sûresi 45/34-37).

³² Mücâdele sûresi 105/ 5-6 (Bkz. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=105&ayet=5-6>).

³³ A'raf sûresi, 7/51. "Onlar dinlerini bir eğlence ve bir oyun edinmişlerdi. Onları dünya hayatı aldatmıştı. İşte onlar nasıl şu günlerine kavuşmayı unuttular, âyetlerimizi nasıl bilerek inkâr ettilerse biz de bugün onları öyle unutacağız." (Bkz. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=7&ayet=51>).

“O gün insan yapıp ettiklerini hatırlar ve görececek olanlara cehennem gösterilir.”³⁴ “Her insan neyi öncelediğini ve neyi ertelediğini anlar, ama iş işten geçmiştir.”³⁵ “Cehennem getirildiği zaman insan hatırlar. Ama bu hatırlamanın ne faydası var?”³⁶]

Kavramsal açıdan holistik bir bütünselliğin gözetildiği “İstiklâl Marşı” şiiri de hem içinde yaşanan savaş ortamında, hem barış ve esenlik günlerinde, hem de evrensel/ küresel düzeyde, bütün din ve kültürleri kapsayacak bir boyutta kim(ler)in dünyada ve âhirette aziz ya da rezil rüsva olacağını; bunun asla *unutulmaması* gereken ilkelerini -önceden, kritik bir vesileyle, bir şok tedavi şeklinde- ihtar etmektedir. Metnin psikokuantik boyutuna dikkat edilirse, şairin, bireysel ve toplumsal, siyasal ve kültürel, medeniyet ve zihniyet bağlamlarında interaktif bir kavramsal sistem (interaktif ağ) kurduğu fark edilecektir. Bu ağ ve bağlantıların görülebilen ve görülmeyen, duyulabilen ve duyulamayan hattâ düşünülmesi akla bile gelmeyen ancak çağrışımların sevgiyle beyinlere tesir eden atomik düzeyde ‘giz’li ilişkileri söz konusudur (Ki ilk ucu Serendip adalarındadır; orada yaşayan Hazreti Âdem’e ve soyuna, (“Âdemoğulları”na!) atıf içermektedir. Diğer uçlarında ise Firavun, Karun, Neron, Rockefeller, Rothschild isimlere gönderme vardır).

Bu *kuantik idrak* düzeyinin derin yapısını kuran, âyetlerin ve “bilinçli varlıklar”ın telkiniyle tesis edilen kuantik bağlantılarıdır. Yani âyetlerin, “inanmışlara, gerçekten inandıkları takdirde ‘üstün’ olduklarını” ve olacaklarını, Allah’ın müminlerle beraber ve onlara yardımcı olduğunu hatırlat-

³⁴ Nâziât sûresi 79/ 35-36. “O gün insanlara dünyada yaptıkları iyilikler de kötülükler de gösterilir; o zaman yapıp da unuttuklarını hatırlar ve itiraf ederler. “Cehennem” diye çevirdiğimiz cahîm kelimesi sözlükte “derin çukurda yakılmış büyük ateş” anlamına gelir.” (İbn Âşûr, XXX, 91. Bkz. Hayreddin Karaman, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Mustafa Çağrırcı, *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİA Yayınları, C.5, s. 550). // Denilebilir ki: “Ebedî hatırlamanın güler yüzü, “mutlu hafıza”nın ta kendisidir.

³⁵ “Herkes neyi öncelediğini ve neyi ertelediğini (neyin peşinde koştuğunu) fark edecek ama artık iş işten geçmiş olacaktır.” (İnfitâr sûresi 82/5). (Bkz. [https:// www.kuranmeali.com](https://www.kuranmeali.com) /Ayet Karsilastirma. php? sure= 82& ayet=5).

³⁶ “O gün Cehennem getirilir ve insan (*bütün yaptıklarını ve hatalarını; elçilerin uyarıldığını*) hatırlar. Fakat (iş işten geçtikten sonra, bu) hatırlamanın ona ne faydası var?” (Fecir sûresi 89/23). (Bkz. [https:// www.kuranmeali.com](https://www.kuranmeali.com) /Ayet Karsilastirma. php? sure=89&ayet=23).

ması; meleklerin de mücadelelerinde onlara yardım edecekleri telkininde bulunulması, akıl ve kalplere işlenen kuantik kodlardan bazılarıdır. Şair bunu bazen metinlerarası ilişkiler bağlamında göndermeler ve atıflar üzerinden bazen de bizzat alıntı ve 'nakil'ler ile gerçekleştirmektedir. Ama her halde, kavramsal boyutların gözetilmesi çerçevesinde. Yoksa, metnin süperuzayında kavramsal mesafe yoktur; yani her kavram, asli kavram olan "Hakk"a bağlı olarak öz yörüngesinde seyrini ve işlevini gerçekleştirmektedir. Sınırsız bir kavramsal uzay-zamanda her biri diğerine ve vasfı sonsuzluk olan anlam çerçevesine dâhildir.

Kavramların tabir caizse melekî/takyonik boyutta oluşturdukları anlamların tasvir ve telkin ettiği "mânâ", okur zihninde ve kalbinde işlevini yerine getirmektedir. O nedenle şair, bu derin bağlantılar arasında, satanik nefesler veya düğümlere, bozguna uğratılması istenilen kavramsal şer düğümlerine yer vermemiş; onların sinyallerini bozucu bir kavramsal ağ sistemi kurmuştur. Bu ağın her kıt'ada sağlam "bağ"ları vardır ve bunlar itikadın, özgür yaşama iradesinin, mücadele azminin ve ruh enerjisinin -şeytanî kodlar ve sinyal karıştırıcı telkinler tarafından- zaafa ve bozguna uğratılmasına izin vermemektedir. Bu tarz sinyal bozucuların sözcüleri tarafından şiir metnindeki bazı kavramlara karşı çıkılması ya da şiirden çıkartılmasının tekelif edilmesi, şiirde kurulan psikokuantik sistemin farkında olduklarının göstergesidir.

Şair, çok iyi bildiği hattâ tercüme ve tefsirini yaptığı *Kur'an'ın*,³⁷ bu kuantik kod sistemi içerdiğini elbette müdriktir. Nitekim misallerini de oradan

³⁷ Bu hususta örneğin, bkz. Mehmet Âkif Ersoy, *Kur'an Meâli*, 'Yayına Hazırlayanlar: Recep Şentürk- Asım Cüneyd Köksal, İstanbul Ağustos 2012; M.Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Âkif: Mısır Hayatı ve Kur'an Meali*, İstanbul 2003; Dücane Cündioğlu, *Bir Kur'an Şairi*, İstanbul 2004; H.Akay, "Meâllerarasılık Ve Şiirsellik Açısından Âkif'in *Kur'an Meâli* Ve Diğerleri", *Direnen Meâl: Âkif Meâli Uluslararası Sempozyum*, İstanbul 2016, s.97-110; Hatice İslamoğlu Erdem, *Kur'an ve Âkif*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2012; İsmail Hakkı Şengüler, *Açıklamalı Mehmed Âkif Külliyyatı-IX(Tefsîr-iŞerifer, Hutbe, Vaaz ve Mektuplar)*, Kitap Rengi Yayınları, İstanbul 2013; Asiye Çelenioğlu, "*Mehmet Âkif'in Kur'an Yorumu*", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YL Tezi, İstanbul 1998; Ömer Şengün, "*Mehmet Âkif Ersoy'un Tefsirciliği ve Kur'an Yorumu*", SAÜ YL Tezi, 2007; Ali Güler, "Bir Amerikan Gizli Belgesinde Âkif'in Kur'an Tercümesi", *Milli Eğitim*, Mart 1989, Sayı: 83, s. 29-33; Dücane Cündioğlu, *Amerikan Gizli Belgelerinde: "Akif'in Kur'an Meâli"*, *Yeni Şafak*, 23 Kasım 1999.

seçmektedir. “Kur’an’ dan aldığı ilhamla yazdığı *Hakkın Sesleri* (1913) adlı kitabındaki şiirlerinde âyetlerin tefsirine yöneldiği, bir bakıma Kur’an’ın mesajını güncellediği, yaşananları Kur’an’ın ışığında yorumladığı ve referanslarıyla uyanış için uyarılarda bulunduğu” fark edilmektedir.³⁸ Bu misallerin ve temsillerin, özgün ve her dem yeni bir evren okuması olduğu tespit edilebilir. Onun kavramsal boyutu da kullanan tasvir ve tespit gücü, bu bağlamda kendini göstermektedir. Onun dehâsı bu tasvir gücünde gizlidir.³⁹

Zira şair bilmektedir ki insanın her hareketi, vücudunda görevli bulunan ve henüz en gelişmiş mikroskopların bile tespit edemediği, ancak soyut fiziğin varlığını kabul ettiği bilinç ve ruh sahibi minik varlıklar, gözler, gözcüler “hesap günü”nde şahitlik edecekler tarafından gözlenmektedir. [Hattâ bizzat vücudunun öğeleri; gözleri ve derileri,⁴⁰ elleri konuşacak, ayakları -eylemlerine- tanıklık edecektir.⁴¹ Zerreden küçük veya büyük hiçbir eylemi, söylemi, ima ve işareti kaçırmayan bu gözler kuantum gerçekliğinin işleyişini açık bir biçimde ifade etmektedir. Ahirette ise, nefislerine zulmetmiş olanlar, gözleri açık, hiçbir şeye dönüp bakmadan öylece koşacaklardır. Aşırı korkudan dolayı kalpleri kırık, yıkık, paramparça olacak; orada fayda verecek hiçbir fikir, hiçbir düşünce kalmayacaktır.⁴² Bu âyetler, mü’minlere tesellî, mazlumlara tâziye, zâlimlere ise büyük bir tehdittir.⁴³ Büyük bir ihtar ve hatırlatmadır].

³⁸ Mehmet Can Doğan, “Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklâl.”, *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı/ 41 Dize 41 Yorum*, s.192.

³⁹ Cenab Şahabeddin, “Safahât Mübdi”, *Servet-i Fünûn*, nr: 1479-5, 18 Kânun-i evvel 1340/1924.

⁴⁰ “Nihayet oraya geldiklerinde vaktiyle yaptıklarından dolayı kulakları, gözleri ve derileri onların aleyhine şahitlik eder. Derilerine, “Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?” diye sorarlar. “Her şeyi konuşuran Allah bizi de konuştu” derler.” (Fussilet sûresi, 41/ 20-22).

⁴¹ Yâsîn sûresi, 36/65; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilasfirma.php?sure=36&ayet=65>.

⁴² “Sakın, Allah’ı zâlimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Allah onları cezalandırmayı, dehşetten gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne ertelemektedir. O gün onlar başlarını dikmiş, gözleri sabit bir noktaya çakılıp kaldığından kendilerine bakacak halleri kalmamış, kalpleriye bomboş bir halde çağrıldıkları yere doğru koşuşturup dururlar.” (İbrâhim sûresi, 14/ 42-43; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilasfirma.php?sure=14&ayet=42-43>).

⁴³ Bkz. Ömer Çelik, *Hakk’ın Daveti Kur’an-ı Kerim Meali ve Tefsiri*, Erkam Yayınları, İstanbul 2013.

Metinsel varlığın öğeleri olan kavramlar ve metaforlar da bütünsel anlamın tahakkukunda bu kadar açık bir kuantik gerçeklik olarak rol almaktadır. O nedenle kavramlar ve metaforların değiştirilmesi ya da yok edilmesi, asıl bağlantı ve göndermelerinin de gösterilenlerinin de bozuma uğratılması demektir. Bu metin, her metinden ziyade bunun farkındadır. Çünkü şairin diğer metinlerinde özen gösterdiği stilistik, semantik, estetik ve etik boyutu aşan bir tanzim ve ruhsal enstolasyon durumu söz konusudur. O da şiirin kavramsal ağına Mutlak Metin'den yapılan sonsuz özünlülük enerjisi transferidir. Kavramların duygu ve duyarlılıkla içiçe geçmesidir. O nedenle kavramlar, en geniş anlamıyla ve aşkın boyutuyla kullanılmıştır.

"İstiklâl" in ve "özgürlüğün", "ezel ve ebed" arasında bütün zamanları kapsayan evrensel bir anlam ile konumlandırılması gibi. "Korkma!" sözünün, yeryüzü ile birlikte gökyüzünü de içeren bir derinlikte, bir uzay-zaman algı boyutunda telaffuz edilmesi, makro ve mikro âlemi aynı anda idrak ediş tarzında bir kuantik idrakin işletilmesi, milletin kaderinin timsali olan semâvî işâreti yani "yıldız" ı (bayraktaki ve gökyüzündeki yıldız -ki o "yıldızların yeri" gibi yeri yurdu ve bayrağı olmalı özgür insanın) yine aynı derin idrakte arzî işaret ile bir olarak anması, gökleri yer edinerek konuşması, "kan" ı hem genetik ve biyolojik (vücut ve varoluş ögesi) hem etik (tevhide ilişkin bir gösterge) hem de hermönetik (hakkını vermek suretiyle helâl edilmesi) bir kod olarak tespit etmesi. Hemen bütün kıtaların kavramsal hâlesini veya eterini oluşturan kelime-kavramlar, aynı aşkınlıkla, nihai noktada "istiklâl" merkezi kavramına bağlanmaktadır. "Millet" kavramının kuantik özü veya cevheri de yine aynı merkeze göndermektedir. Ve bu bağlamda merkez "şiir" in kendisi, yani bütünüdür. Kavramsal anlamın yeri, yurdu, bayrağı odur.

O bakımdan, şiirin kavramlarını semantik fraktaller olarak değerlendirmek, anlamlandırmak ve yorumlamak mümkündür. Zira yakından bakıldığında şiirin, ayırt edici bir özellik olarak, fraktal kavramlarla örüldüğü de fark edilebilir. Öyle ki hangi kavramın fraktal biçimi göz önüne getirilirse getirilsin, sonluda sonsuza bitişen bir anlam akışı görülebilecektir. Şaire göre, bireysel ve toplumsal özgürlüğün atmosferi (merkezi) de bu nedenle denilebilir ki, her birimin merkez ya da asıl görüntüyü veren bir işaret rolünü üstlenebileceği dairesel ve esîrî bir uzamdır. Merkez bu anlamda metnin her yerindedir, lakin "büyük resim" de görülen, her şeyi tutan ve kapsayan bir "bir"liktir. Metnin dışı da merkeze dâhildir.

Bunu çok geniş bir kavram ve söylem şeması olarak görüntüleyebiliriz. Meselâ, her kıtadaki kavram ile işaret edilen şey aynıdır: “*İstiklâl*” yani birey, toplum, devlet çapında hürriyet ve onun lâzım-ı gayr-ı mufârikı olan “*Hak*”. Başka bir deyişle, metinde kavramsal bir enstolasyon dehâsı kendini bu içsel semantik mimaride görünür kılmaktadır; tıpkı “*Korkma!*” kavramı üzerinden metnin her biriminin okunmasının ve böylece senfonik bir anlam orkestrasyonunun duyulmasının sağlanması gibi.⁴⁴ Her kıt’anın kuantik düşünce nesnesi olan ‘dinî, felsefî, kültürel, zihinsel, medenî’ atmosferde öz yörünge-sinde seyrederek bütüncül anlamı ve meramı oluşturan kavramların her biri üzerinden metin ayrı ayrı okunabilir.⁴⁵ Örneğin, “*istiklâl, sancak, ocak, millet, Hak, hilâl, yıldız, hak, hürriyet, yurt, ırk, vatan, kahramanlık, akın; îman, serhat, şehâdet, kan, helâl, cennet, Hudâ, ezan, mâbed, vecd; ruh, ezel, ebed, arş, medeniyet*” gibi kavramlar.⁴⁶ Bunların herbirinin işaret ettiği şey, doğrudan doğruya veya ima yoluyla “*istiklâl*” kavramı ve onun garantörü olan “*hak*” kavramıdır. Bu durum, metnin hem bir okuma etiği hem de -kavramsal boyutu nedeniyle- bir yorumlama gen-etliği geliştirmeye müsait olduğunu göstermektedir.

Meselâ “*ezan*”, “*Hak*, bayrak, şehâdet, istiklâl, hürriyet, namaz, tekbir” gibi kavramların hepsini kapsayan bir kavramdır ve şiirin atmosferine man-yetik bir kod olarak yerleştirilmiş, bu sayede ‘marş’ hem kutsal bir boyut kazanmış hem de anlam ve bağlam, ortam ve atmosfer açısından holografik bir

⁴⁴ Bu hususta bkz. H.Akay, “İstiklâl Marşını Yeniden Okumak İçin Ön Tespitler”, *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı/41 Dize 41 Yorum*, s. 93-95; “*Korkma!*”, *a.g.e.*, 101-119. Ayrıca “İstiklâl Marşı”nın mânası, mahiyeti, muhtevası, ortaya çıkışı, şairi, milletimiz açısından kıymeti ve Türkiye’nin yakın tarihindeki kırılmalar sebebiyle tartışılması, değiştirilmek istenmesi ve nedenleri hususunda bkz. Mehmet Doğan, *İstiklâl Marşı Bin Yılın Destanı*, Yazar Yayınları, 2021.

⁴⁵ Bütüncül algı ve okuma tarzı hakkında bazı ipuçları için, bkz. Michael Talbot, *Holografik Evren*, Türkçesi: Güray Tekçe, Omega Yayınları, İstanbul 2008.; *Mistisizm ve Modern Fizik*, Çev. Şükrü Alpagut, Omega Yayınları, İstanbul 2018; Şevki Işıklı, “Bir Kuantum Ontolojisi Denemesi”, *Kuantum Felsefesi/Postmodern Bilimin Doğuşu*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2012, s.143-191; Ahmet Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi*, C.1, İ.Bilgi Üniversitesi Yayınları 137, Felsefe: 4, Haziran 2006, s. 6-27; Hasan Akay, ‘Merdiven’ Şiirlerine Holografik Bir Bakış 1-2-3”, *Hürriyet-Gösteri*, Sayı: 286, s. 82-88; Sayı: 287, s. 75-80; Sayı: 288, s. 82-88; Hasan Akay, “Bir Gazeli Hiçten Okumak”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 14, 1-28; Hasan Akay, “Metnin Metaforik Dili ve Bütüncül Algılama”, *Karabatak*, S. 39, s. 32-34; Hasan Akay, *İzleri Temizlemek*, s. 39, 44, 62, 89, 90, 96, 187.

⁴⁶ Her kıt’ada yer alan bu kavramlar ve referansları hakkında, bkz. *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, s.101-515.

derinlik kazanmıştır. Ezan nasıl muhataplarını kutsal bir işe, bir göreve, bir eyleyişe çağırıyor ise, Âkif'in sanatsal ve poetik tasarrufu sayesinde, şiir de muhataplarını kutsal bir işe, bir göreve, bir eyleyişe çağırarak işlev yüklenmiştir.⁴⁷ Âkif'in şiirinde söze tanıdığı bu imkân ve bağlamlara muhakkak dikkat edilmesi gerekir.⁴⁸ O bu çok yönlü ve çok anlamlı nazarı hak eden sağlam bir metin oluşturmuştur. Bu yönüyle çağını aşan senfonik bir metin sahibi ve cins bir şair modelidir.

Ancak üründen farkı kalmayan hürün ona nispeti yoktur. İdraki olmadığı gibi. Onu anlayamayacaktır. Bir yerde göğe hiç bakmadan bakıp durduğu ve bunu paylaştığı anda, küresel elitlerin veya örgütlerin elinde ekonomik bir veri perisi olduğunu, bu görüntünün kendisine herhangi bir getirisinin bulunmadığını anlamadığı gibi. Nitekim metinsel, görsel, işitsel, algısal, salgısal etkilerin saldırısı arasında bellek kaybı yaşayan bir kısım okur, sosyal medya ağının ankebût sistemine maruz web sinekleri gibi canhıraş bir sessizlik içinde çırpınmaktadır. Nemrut'un burnundan girip beynini yiyerek onu çıldırtan 'sinek', bugün hemen her noktada saklı durup herkesin gözüne giren ve her şeyi kaydeden bir 'ürün'e dönüşmüştür. Artık hiçbir 'ürün' görüldüğü gibi değildir. Bağrında bir yaşam tarzı saklamaktadır. 'Alıcı' ürünle birlikte yeni bir 'yaşam/anlam eki', dönüştürücü bir 'anlam p(l)aketi' almaktadır.

Bugünün "istiklâl" algısı, bu 'anlam p(l)aketi'nin farkında olmayı gerektirir. Âkif'in metnini bugün yeniden okuyabilmek; onu bugünün gerçekleri ve kavramsal tehlikeleri üzerinden de okuyabilmek ve düşünebilmek demektir. Bunun için, unutulmaması gerekenleri 'hatırlamak' acil ve daimi bir mecburiyet olarak görülmektedir.

Meselâ, "İstiklâl Marşı"nda geçen "kan" ve "ırk" kavramları bu bağlamda bir içerik derinliğine ve göndermelere sahiptir. Bunu görebilmek için ayrıca hermönetik tetkike de gerek yoktur. Metin içi ve metinlerarası ilişki üzerinden bu "kan"ın, dolayısıyla şiirsel anlamın gen-etişinin çözümlenmesi

⁴⁷ "Bu ezanlar ki şehâdetleri dînin temeli" mısraı ile "Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli" mısraının izah ve yorumu için, bkz. Turan Karataş, "Birlik ve Dirilik Çağırısı", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, s.419-424; Mustafa Çiçekler, "Ebediyyet Muştusu", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, s. 419-424. 427-431.

⁴⁸ Hasan Akay, "İstiklâl Marşını Yeniden Okumak İçin Ön Tespitler", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, s. 79, 92, 95, 115.

mümkün ve gereklidir. Şiirde geçen “ırk” kavramının özelliği olan “kahraman” olma sıfatının özü veya asli niteliği çok açık bir şekilde “bayrağa -bizzat kendi şahitliğini de ima edencesine- bayrak üzerinden” gösterilmiştir: “Dökülen” ve “helâl edilen kan(lar)”. Metinlerarası ilişki dikkate alındığında bunun, “Çanakkale Şehitlerine” şiirinde geçen, “tevhîdi kurtaran kan” olduğu açıklık kazanmaktadır. Marştaki “Hakk’a tapan millet” ve “Hak yolunda şehitlik” ifadesiyle örtüşen bu ifade, diğer kıt’alara yayılan asıl mânâsını vermektedir. Bu ifade, ‘istiklâl bilinci’nin ulusal, evrensel, uhrevî kaynağını da -millet, istiklâl, Hak kavramları bağlamında- açığa çıkarmakta, dolayısıyla marşı, hem Türk milletinin, hem de evrensel/küresel düzeyde ‘istiklâl bilinci’nin şiiri haline getirmektedir. O takdirde, şiirdeki “bayrak” da evrensel anlamda gerçek bir ‘değer’ kazanmakta, İslâmlığın ve insanlığın, altında korkmadan hür yaşayacağı semavi bir ‘sembol’ hâlinde gözükmektedir.⁴⁹

Âkif’in metninde geçen kelime-kavramların, ‘boyutlar analizi’ içinde özel bir yeri olmalıdır. Yani “İstiklâl Marşı”nın yapılması gereken çözümlerinde bu boyutlar, ‘özel alan taraması’ hâlinde açığa çıkarılmalıdır. Bizim burada yaptığımız sadece birer değiniden ibarettir. Çünkü kelime ve cümleler gibi, onlar da söz, anlatım ve anlam yapısında tarihî bir değere, kavramsal bir desteğe, duygusal bir karşılığa sahiptir. Bu metnin, farklı ve fazladan ‘boyut’unun bir göstergesi de onlardır. Metnin semantik süper uzayında rengi değişerek sürüp giden (“sancak”, “bayrak”, “helâl”, “hilâl”; “imân”, “sîne”, “hak”, “istiklâl”; “hürriyet”, “ebed”, “can”, “baş” vb.) kavramların bir ‘fraktal mahşeri’ oluşturdukları ve bu yapının semantik açıdan üçüncü boyuta açıldığı görülebilir. Özellikle metafizik kavramların fiziksel anlam boyutunda devrettiği ve müteradifler üzerinden birbiriyle iletişime geçtiği ânlarda bu boyutun açıldığı fark edilebilir (Örneğin 1, 11, 21, 26, 36. dize-lerde). Kıt’alar arasında hâkim birer kavramın hâkim rengi üzerinden gerçekleştirilen holografik anlam boyutunda bu ‘derin anlam’ı, bütüncül düşünceyi ve mazmunu kavramak mümkündür.

⁴⁹ Hasan Akay, “Çanakkale Şehitlerine Şiirinin Gen-etliği”, *Çanakkale Kitabı*, Haz. M. Fatih Andı, Hat Yayınevi, Haziran 2015; Hasan Akay, “Mehmet Âkif’te Hayatın ve Şiirin Gen-etliği”, *İslâmi Edebiyat*, Nisan-Mayıs-Haziran 2012, sayı: 57, s.19-21; *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, s.32-33.

Bu, aynı zamanda, kavramlar üzerinden gerçekleştirilen bir "istiklâl mücadelesi"dir ki dînî, millî, kültürel, medenî büyük mücadeleyi model edinmiştir.

Nihayet, söz konusu metnin süperuzayında alınması istenen her şey, her hak, her sonuç muhakkak kıt'alararasında görülen mazmunların mazmunu olan "Hak"tan iktibas edilmektedir. (Bu, Cenâb-ı Hak merkezidir ya da merkezdedir demek değildir. "Allah"ın sınırsız-sonsuz oluşu dolayısıyla bir merkezi olması da muhaldir."⁵⁰) Psikokuantik kodlamanın esası budur. Bunun unutulmaması gerekir. (Bu noktada "unutma" -ister metinsel ister dinsel isterse kültürel ve davranışsal bağlamda olsun- çok defa "gaflet" ve "zan" ile birlikte iş görmektedir. O yüzden insan Kur'an diliyle uyarılmıştır.⁵¹ Bu unutmamanın yedeğindeki zan, insanın idrakinde sapmaya ve giderek mahvına yol açabilir. Kaybedenlerden olmamak için bu zan ve gaflet rehini olan unutmadan kurtulmak gerekir).

⁵⁰ A. Hulûsi, *Hazreti Muhammed'in Açıkladığı "Allah"*, s.27-28 / "Allâh'ın sınırı yoktur. Sınırı olmayan şeyin, merkezi de olmaz. Merkezi olmayan şeyin özü, içi ve dışı da olmaz. Bizim beş duyardan ileri gelen madde kabulümüze göre, bir nesnenin içi ve dışı, özü ve kabuğu vardır. Oysa merkezi olmayan şeyin özü ve kabuğundan, içi ve dışından söz edilemez. Nitekim bu mânâ bir âyette şöyle vurgulanmaktadır: "O, evvel, âhir, zâhir, bâtın'dır." Zâhir, Bâtın, Evvel ve Âhir diye bildiğin hep "O"dur. Bunlar, gerçekte, TEK aynı şeydir. Bu kelimelerle işaret ettiğin hep "O"dur. "Allâh" ismi ile işaret edilen sınırsız-sonsuz Tek olması hasebiyle, "zâhir", "bâtın" kavramlarından münezzehtir!" (s.28). İhlas sûresine göre, "Allah *ahad/tekdir*." Kendi varlığı yanı sıra ikinci bir varlıktan söz edilemez. "O"nun zerrelere ayrılması şeklinde zaman boyutuna girmesi de söz konusu değildir. "Allâh, başka bir varlıktan meydana gelmemiştir!" "O'nun dengi, mikro ya da makro benzeri mevcut değildir, Ahad'dır." (s. 31-37). "O'nun misli olabilecek hiçbir şey mevcut değildir." (Şûrâ suresi 42/ 11). Müşriklerin 'tanrı' diye taptikları şey sinekten de aciz 'kul'lardan ibarettir. "Hâlbuki sizi de yaptıklarınızı da Allâh yaratmıştır!" (Sâffât sûresi 37/96). "Her şey yoktur sadece O'nun vechi var." (Kasas sûresi 28/ 88; Rahmân sûresi 55/ 27). "Ne yana dönersen vechullâh karşındadır (Allâh esmâ'sının açığa çıkışıyla karşı karşıyasın)." (Bakara sûresi 2/115).

⁵¹ "Vaktiyle siz, ne kulaklarınızın ne gözlerinizin ne de derilerinizin aleyhinizde şahitlik etmesinden sakınıyordunuz; üstelik yaptıklarınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz. İşte Rabbiniz hakkında taşıdığınız bu kanaatiniz sizi mahvetti, sonunda kaybedenlerden oldunuz." (Fussilet sûresi, 41/ 20-23; [https:// www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php? sure=41& ayet=20-23](https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=41&ayet=20-23))

Bunun unutulması, iktibasların abes çıkarımlara vesile ya da bahane sayılması durumunu açığa çıkarabilir. Başka bir deyişle, hakikati unutarak, kuantum algı ve kodlama üzerinden, “kuantumda her şey mümkün!”, “ne istediğini bildiğin an her şey istediğin gibi olacak!” gibi kuantumcu mugalataların ve ikircikli ifadelerin ardından gitmek, hem hafızanın hem hil-katin hem de dinin zaafa uğratılması; Allah’ın mutlak fâil ve fa’âl oluşu vasfının gasp edildiği hem de peygamberliğin ve mucizelerin sıradanlaştırıldığı bir sistemin kulluğuna razı olunması demektir.⁵²

Hakikati unutturan şeytandır. Şeytanın avanesi de büyük bir kin ile insanlığı, Allah’a kulluğu ve itaati hedef almıştır. Milletlerin üzerinde “büyük oyun!” sergilemektedir. İstiklâl savaşı, meselenin sadece görünen kısmıdır. Bir de gözükmeyen kısmı vardır ki daha şiddetlidir. “Kuantum fiziği” alanını işgal girişimi bunlardan biridir. “Şeytan mantığı” ile düşünüp konuşan kişi için, Kuantum’u kullanmakla Kur’an’ı kullanmak arasında bir fark yoktur. Şeytan da Kur’an’ı, ilâhî hakikatleri esasından saptırıp dönüştürerek kullanmıştır. [Kur’an’ı, şeytanî metotla okuyan, iddiasına Kur’an’dan da delil bulabilir]⁵³ “Bu yöntem, her ifadeyi, mânâ ve maksadından uzaklaştırıp öz amacına bağlı yarım yamalak okumaktır. O yüzden, şeytanî değil, rahmânî metotlarla okumak gerekir.”⁵⁴

⁵² *Kur’an ve Kuantum* kitabındaki gibi (Yıldıray Yılmaz-S.Ahmet Tan, *Zeitgeist Kur’an ve Kuantum*, Şira Yayınları, s. 162-201 vd.) Kuantum, hak ve hakikatin anlaşılmasında bir imkân iken onu hakikatin önünde kuantik bir yorum imkânı yerine kaotik bir düğüm olarak kullanmak, maksatlı bir tahriftir. “Musa gibi denizi ikiye bölmek, kuantuma göre, bizim için de mümkün.” (a.g.e., s. 201). Denizi ikiye, üçe, dörde bölebilir, parçalayabilir, havaya uçurabilirsin bomba atarak; ama “denizi ikiye bölemezsin”, zira o mucizedir; seninki değil. Kur’an’ı okuyabilirsiniz; ama yeni bir Kur’an yapamaz/ yazamazsın; zira o mucizedir. Kuantum zihin şaşılığının, satanik şaşkınlığın kanıtı gibi kullanılırsa, vahim sonuçlara yol açar. *Zeitgeist* belgeselinin vb.nin dini metinlerden örnekleri kullanması, “Allah ile aldatmak”tan ibaret bir taktik olarak görülmektedir.

⁵³ Şeytana, *Kur’an’dan ezberin var mı demişler; var demiş. Oku demişler. “Feveylün lilmusallîn”i* (“Namaz kılanlara yazıklar olsun!”) okumuş. Başka var mı demişler. “*Lâ takrabüs-salât*”ı (“Namaza yaklaşmayın!”) okumuş. Sen de hep âyetlerin önünü arkasını keserek okuyorsun, demişler. O da, “Allah böyle istiyor!” demiş ve “*Fakraû mâ-teyessere minhu*”yu (“*Kur’an’dan kolayınıza geleni okuyun!*”) okumuş.]

⁵⁴ “Allah’ın insanlardan en nefret ettiği kişi, sığırın diliyle ağızını karıştırdığı gibi, -yanlış doğru, doğruyu yanlış göstermek için- konuşurken dilini dolaştırıp kelime çatlatan, lafı geve-

Yeni okuma tarzında kuantumun açık etkisi vardır. Kuantumun, en tehlikeli zihin şaşılıklarının ve itikadî sapkınlıkların albenili görüş tarzı olarak yaygınlaştırılması, yeni yüzyıldaki düşünsel krizin zirvesidir. "Rahmân'ın nefesi"ni insani nefese indirgeme operasyonu! Sicim kuramının cicili bicili bir görüntüyle takdim edilmesi de risk bölgesinin 'ek'i olarak tasarlandığının göstergesidir. "Kendilerine bol bol verdiğimiz mal ve evlatla onların iyiliğine koştüğümüzü mu sanıyorlar! Hayır, onlar farkına varmıyorlar."⁵⁵ uyarısı, bakış tarzının onarılması açısından önemlidir. Hakikat ya da yöntem açısından "hayrı gözetmeyenlerin"⁵⁶ Kuantum'la, Sicim'le, Takyon'la, Levh-i Mahfuz bilgiçlikleriyle bir yere varamayacakları bilinmelidir. Aslolan, "Allah'a yönelme"dir. Kuantumdan kibir devşirenlerin, "büyük oyun"a gelerek "iflah olmaz aldatıcı"ya eşlik etmekten başka bir derece elde edemeyecekleri açıktır.

Gerçek şiir, her türlü edebi ve düşünsel 'oyun'u estetik maksatla kullanır; ancak oyuna gelmez. Esas 'kurucu kavram' kurutulmadığı sürece "istiklâl"ın tamamen yitirilmesi mümkün olmayacaktır. Bu bağlamda okunduğunda, şiirin evrensel hak ve hakikatin, 'sonsuz özgürlük anlayışının beyanname'si' olduğu açıktır. Cenab-ı Hakkın hak/hakikat olarak yarattığı insanın hürriyet hakkını kullanması, bu yolda şahadeti göze alması en tabii, en doğru ve hayırlı eylemidir. Şiirin söylediği açık sırlardan biri de şudur: "De ki: Hak geldi bâtil toz oldu gitti. Zaten bâtil yok olmaya mahkûmdur."⁵⁷ Tarihin tanıklık ettiği, unutulmaması gereken ilâhî hakikat budur. "Hakk'a

leyip duran kimsedir." (Ebû Dâvud, "Edeb", 67). Kur'an'da buyruluyor: "Biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar), aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileyeydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle baş başa bırak." (En'am sûresi, 6/112-113). "Şüphesiz biz şeytanları, inananların dostları kıldık." "Şeytanlara kardeş olanlara gelince, şeytanlar onları azgınlığa sürüklerler, sonra da yakalarını bırakmazlar." (A'raf sûresi, 7/27; [https:// www.kuran.meali.com/ Ayet Karsilastirma.php? sure=7& ayet=27](https://www.kuran.meali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=7&ayet=27))

⁵⁵ Mü'minûn sûresi, 23/55-56. [https:// www.kuranmeali.com/ Ayet Karsilastirma.php?sure=23& ayet=55-56](https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=23&ayet=55-56).

⁵⁶ "Rablerine huşû içinde olmayanların, Rablerine şirk koşanların, Rablerine döneceklerini bilmeyen ve O'na döneceği için kalpleri ürpererek vermeleri gerekenleri vermeyenlerin, iyi işlerde yarışmayanların, hayrı gözetmeyenlerin." (Mü'minûn sûresi, 23/ 57-61). [https:// www.kuran.meali.com/ Ayet Karsilastirma.php? sure=23& ayet=57-61](https://www.kuran.meali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=23&ayet=57-61).

⁵⁷ İsrâ sûresi, 17/81 (<https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=17&ayet=81>)

kulluk ve itaat", "şeytana kulluk ve itaatin" reddidir. Bütün yorumların birleştiği kök budur. Zaten "savaş"lar da bu yüzdendir.

Yüzeydeki derinlik, hak ile bâtılın arasındaki mücadeleyi fark etmek demektir. Hepimiz unsur ve malzemede bir olabiliriz, ama özde bir değiliz. Öyle olsaydı, cennetle cehennem de bir olurdu. "İmân dolu göğüs" ile "çelik zırlı duvar" ardına saklanan göğüsler bir olurdu. Hür olan köle ile bir olurdu. Oysa sonsuz özgürlüğün türküsünü söylemeye her ağız layık değildir. "İstiklâl Marşı", insanlığa bunu veciz bir beyan ve belâgatle ilan ve telkin etmektedir. O bakımdan Kur'an sembolizminde geçen "güzel ağaç" metaforu gibidir. Hem hakiki hem de mecâzî anlamı bakımından. Çünkü Kur'an "güzel söz" ile "kelime-i tevhidi ifade eden söz"ü kastetmektedir. Allah bunu sadece bir "misal" olarak vermiyor, aynı anda misalin mahiyet ve mânâsına da dikkati çekiyor. Bu ilahi hikmet gereği verilen bir "misal"dir. "Allah insanlara işte böyle misaller verir" ifadesindeki inceliğe dikkat edilmelidir. Bu tarz misal vermenin bir maksadı vardır ki o da "insanların öğüt alması"dır.

Bu bağlamda Kur'an'da geçen bir âyetin meâli şöyledir: "Allah'ın nasıl bir misal getirdiğini görmedin mi? Güzel sözü, kökü sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca benzetti. O ağaç, Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara böyle misaller getirmektedir."⁵⁸ Tefsirlere göre: "Allah'ın varlığına ve birliğine imanı, yani kelime-i tevhidi ifade eden "güzel söz", kökü yerin derinliklerine sağlam bir şekilde yerleşmiş, gövdesi ve dalları gök yüzüne doğru yükselmiş, her zaman meyve veren bir ağaca benzetilmektedir. Bu ağaç nasıl Allah'ın izniyle her zaman meyve verip faydalı oluyorsa "kelime-i tevhid" de o şekilde faydalıdır. O da müminlerin kalplerine yerleşip kökleşince davranışlarını etkiler. Onlar Allah'a kulluk görevini yaptıkları gibi, ilim, irfan ve güzel işleriyle de insanlık için faydalı olmaya gayret ederler. Ağacın diri kalması için nasıl bakıma ihtiyacı varsa kalpteki iman da böyledir. Eğer mümin faydalı ilim, güzel amel, zikir ve tefekkürle onu beslemeirse o da zayıflayıp yok olabilir."⁵⁹

⁵⁸ İbrâhîm Suresi 14/24-25. (<https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=14&ayet=24-25>).

⁵⁹ Hayreddin Karaman, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Mustafa Çağrı, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. 3, s. 316. (<https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/%C4%B0br%C3%A2h%C3%AEm-suresi/1774/24-25-ayet-tefsiri>)

O bakımdan “İstiklâl Marşı”, “ezan” dan (kelime-i tevhiden), “tevhidi kurtaran kan” dan, “iman dolu göğüs” den, “ancak Hakk’a tapan milletin İstiklâl hakkı”ndan bahsettiği ve inanmış bir milletin sonsuza dek hür yaşamasından bahsettiği için “kökü sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaç” timsalinin kavramsal boyutta bir misali gibidir. Hak karşısında duran zalim gücün de “kötü söz” ün timsali olması gibi. Emperyalizmin tek kelimelik imgesi olan “tek dişi kalmış canavar” da fitratı bozulmuş, bozguncu bir düzenin ve yandaşlarının timsalidir. Bu şiirin, sadece birkaç misal ve timsal üzerinden okunması bile içeriğin, estetik ve etik değerini ve anlatım gücü bakımından “güzel söz” timsaline misal olmaya layık olduğunu göstermektedir.

“İstiklâl” kelimesinin güzel olması yanında, içeriği ve üslûbunun da güçlü olması, dolayısıyla, şiir ve şuur boyutuyla–zihinlerde ve kalplerde yer etmesi bakımından- geleceğe de kök salacağı için “güzel” sıfatına hak kazanmaktadır. İslâm estetiği de zaten sözün hem kendisinin hem de ifadesinin “güzel” olmasını gerektirir. Güzellik, İslâm estetiğinin “ihsan” kavramı bağlamında bütün hayat, sanat, düşünce ve düş formlarına yaydığı bir algılama, anlamlandırma ve yorumlama tarzıdır. “İmanın estetik boyutu ise “ihsan”dır. İhsan psikolojik ve duygusal niteliklerimizin eylem ve anlayışımızla uyumlu hale getirilmesi durumudur. “İhsan”, “hüsün”le aynı köktendir. “Cemal” de güzelliği ifade eder, ancak cemâlin –“hüsün”de olduğu gibi- zıddı yoktur. İhsanda önemli olan, yapılan işin arkasındaki güç ve niyettir. Bir iş, Allah’ın farkında ve bilincinde olunmadan yapılıyorsa güzel olamaz.”⁶⁰

“Güzel, iyi ve doğru olanın ölçüsü Allah’tır. Eylemlerle ilgili olduğunda din “teslimiyet” (İslâm); düşünce ve anlayışla ilgili olduğunda “iman” niyetlerle ilgili olduğunda ise “güzel olanı yapmak”, yani “ihsan”dır.”⁶¹ “İhsan” boyutu, “güzel olanı yapma, güzel bir şekilde yapma” demektir. Yapılan işin güzelliği onu güzel yapmakla, yapılan işe güzellik katmakla mümkün olur. “İhsan bütün hayatımızı kuşatan bir duyuş, duruş, kavrayış, eyleyiş ve oluş

⁶⁰ Turan Koç, *İslâm Estetiği*, s. 51-52. Dinin bu üç boyutu İslâm’da tek ve bölünmez bir bütün olarak tezahür eder. Güzellik İslâm’ın özündedir. Bu durum kendisini adalet ve cömertlik olarak izhar eden “tevhid”in hakikatinden kaynaklanır.” Peygamber, “Allah her şeyse ihsanı farz kılmıştır.” diyor (Müslim, “Sa’y”, s. 57). “İhsan”, “güzellik, erdem, iyilik” anlamlarını kapsamaktadır (a.g.e., s. 53)

⁶¹ Turan Koç, *İslâm Estetiği*, s. 52-53.

tarzıdır."⁶² İslâmî estetik "kötü sözü" de kötü misali/ timsali de reddetmektedir. [Allah buyuruyor: "Allah'a temsiller yapmaya/ misaller vermeye kalkışmayın. (O'nun yarattıklarını O'na ölçü yapmayın.) Şüphesiz Allah bilir, siz ise bilmezsiniz."⁶³

Sanat eserinin ve eylemin bir biçimi olan anlamın "misaller/temsiller" üzerinden okunması bu nedenle estetik ve etik bir ölçüt olarak dikkati çekmektedir. Sadece dil ve edebiyat, sanat ve estetik, yaşam ve kültür, gramer ve gramatoloji sahası için değil fakat fizik, kimya, matematik, geometri, genetik, teknik açıdan da verilecek veya kullanılacak "temsil", "model" veya "modelleme"ye azami derecede dikkat etmek gerekir. Timsal olmadan fizik algı da olmaz, metafizik algı da. Bu estetik anlayışta zaten kötü misal, emsal olarak alınamaz.⁶⁴ "İstiklâl Marşı" güzel emsal estetiğine göre kurulmuş bir metindir.

"İstiklâl Marşı" İslâm'ın etik ve estetik anlayışla örülmüş bir metin olduğundan, bütün kıtalarının -sosyal, siyasal, kültürel alana aktarılmış- "ihsan" kavramı çerçevesinde tarihî bir "ihtar" (hatırlatma/ uyarma/ unutuşu yadsıma) olarak yorumlanması mümkündür. Gördüğünüz şey hangi 'gözlükle'

⁶² Turan Koç, *a.g.e.*, s. 55.

⁶³ Nahl sûresi 16/74. // Âyetin mânâsını kavramak için diğer meâllere de bakılabilir. "Artık Allah'a benzerler aramaya (bazı güç odaklarını, hâşâ O'nun misli, dengi ve şeriki gibi değerlendirip sapıtmaya) kalkışmayın. Çünkü (her şeyin hakikatini ve hikmetini) ancak Allah Bilir, siz bilmezsiniz." (A.-A.Akgül Meâli). "Sakın Allah ile yarattıkları arasında benzerlikler kurarak şirk koşturmayın kalkışmayın." (A.Tekin Meâli). "Allah için emsal göstermeyin. Çünkü Allah bilir, siz ise bilmezsiniz." (TDV Meâli). "Sakın Allah'la (başkaları arasında) bir benzerlik kurmaya kalkmayın! Çünkü Allah biliyor, ama siz bilmiyorsunuz." (M.Esed Meâli). "Artık Allah'a temsiller yapmağa kalkmayın, çünkü Allah bilir siz bilmezsiniz." (Elmalılı Meâli. Bkz. <https://www.kuran-meali.com/Ayet-Karsilastirma.php?sure=16&ayet=74>).

⁶⁴ Osmanlı'nın medeni hukuku Mecelle der ki: "Sû-i misal emsâl olmaz." Yani kötü misal örnek olamaz, örnek olarak alınamaz (Ahmet Cevdet Paşa, *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye*, Matbaa-i Osmaniye; M. Âkif Aydın, "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye", *DİA*, C. 28, s. 231-235). // "Bunun mânâsı, bir hareketi mâzur kılmak için o hareket gibi kötü olan veya suç teşkil eden başka hâdiseler emsâl gösterilemez demektir. Meselâ bir hırsız sorulsa: "-Niçin çaldın?" O da, "-Falan adam çaldı, ben de çaldım." dese, verdiği misâl onu mâzur göstermez." ("Mecelle'de Yazılı 9 Örnek Kaide", <https://www.İslam-ve-ihsan.com/mecellede-yazili-9-ornek-kaide.html>; O.Nuri Topbaş, *Abide Şahsiyetleri ve Müesseseleriyle Osmanlı*, Erkam Yayınları).

baktığınıza bağlıdır. Meselenin özü budur.⁶⁵ Bu mesele ne duygusal, ne fiziksel ne de metafiziksel algılama yöntemiyle çözülebilir. İdeal anlamda gereken şey, metnin birbiriyle irtibatlı bütün boyutlarını göz önünde bulunduran, hiçbir unsurun diğerinin varlığını ve anlamını zedelediği bütüncül bir ontolojidir. Zira bu metin, sonlu ya da sonsuz yaşam için özgür olarak varoluş mücadelesinin kavramsal içerik ve Mutlak Metne referanslardan yararlanmak bakımından en güçlü anlatımıdır. Holistik perspektifin zamanı ve uzamı temsil edense şiir dilidir.

4. Kuantum Algı Boyutuyla Düşünce, Varlık Ve Şiir!

Kuantum fiziği, gerçekliğin madde olduğuna ve her şeyin madde ile açıklanabileceğine dair materyalist yaklaşımı yerle bir etmiş, fiziki maddenin varlığını ve gerçekliğini sorgulamış ve enerjide karar kılmıştır. Kâinattaki her şey bir tür enerjinin yoğunlaşmasından ibarettir. Aslında bir şeyden gelmektedir. Bu şekilde “madde”ye dönüşen şeylerin asılları, “a’yân-ı sâbite” olarak geçen şeylerdir ki içinde bulunduğumuz âlemin ta kendisidir.⁶⁶ Bu noktada, makro ya da artı/somut evrenlerle birlikte mikro ya da eksi/soyut evrenlerin varlığı ve âlemde her şeyin birbiriyle ilişki içinde olduğu; hiçbir şeyin diğerinden bağımsız varlığının mümkün olmadığı gerçeği kabul görmüştür.

“Kuantum fiziği, moleküler düzeyde madde ve enerjinin davranışını inceler. Dalga parçacık ikiliği bugün bile insanlığı şaşırtmaya devam ediyor. Bir parçacığın duvardan değil de duvardan geçiyormuş gibi göründüğünü öğrenmek ilginçtir.⁶⁷ Madde ile enerjinin, soyut ile somutu bu kadar iç içe geçişi; kaynayan suyun fiziğinden evrenin gözlemlenebilir sınırlarına kadar her şeye canlı olarak bakış bir tür “fizik korkusu” ortaya çıkardı.⁶⁸ Bir yandan da, her şeyin “çekim yasası”na bağlı olduğunu, her şeyin “zaten içte ve sizin aracılığınızla cereyan eden bu yasayla iş gördüğünü”, başınıza gelen şeyleri -

⁶⁵ Wolfgang Smith, *Kuantum Bilmecesi/ Gizli Anahtarını Bulmak*, s.46.

⁶⁶ Fusûs ile ilgili izah, çevirmen Hamza Kılıç’a aittir (Bkz. Muhyiddîn-i Arabî, *Fusûsu'l-Hikem*, haz. Hamza Kılıç, s. 152).

⁶⁷ Jared Hendricks, *Quantum Physics: Beginner's Guide to the Most Amazing Physics Theories*, p.22-36.

⁶⁸ L.M. Krauss, *Fear of Physics*, Dogma Debate, LLC, 2014.

Çekim Yasası nedeniyle- kişinin kendisinin çektiğini tespit ederek bir çeşit 'fizik mucizesi' gibi kışkırtıcı bir iç emniyetini telkin etmeye çalışmaktadır.⁶⁹

Bu kuramsal düşünüşle birlikte, manevi/soyut/ruhsal enerjinin maddi/somut/ uzvi denilen şeyden ayrı olmayıp onu idare eden, ona ontolojik açıdan öncelikli bir gerçeklik olduğu anlaşılmıştır. O halde, disiplinlerarası birçok kuram ve yöntemin dayanak noktası olan "ilişkiselik", "diyalojizm", "söyleşimsellik" ilkesinin önünü açan da bu yeni fiziksel algı olmuştur. Bu algı boyutunun, sanatçıların tasavvur ve tahayyül gücüne bugünden bakışın bir ruhsatı, bir yorum imkânı olarak kullanılması mümkündür. Okurun, bir metni, bugünün ölçütleriyle okuma/yorumlama girişimi bilimsel tavra aykırı değildir. Bazı kavramsal tanım ve tasvirler, böyle bir bakışın tahakkukuna uygun nitelik arz etmektedir. Meselâ, şu dizelerde kavram ve imgelerin konumlandırılış tarzı, bunun bir temsili/misalidir:

"Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırlı duvar / Benim îman dolu göğsüm gibi serhaddim var."

Şairin "çelik zırlı duvar"ın karşısına büyük bir inanç ve ruh enerjisiyle çıkarmakta tereddüt etmediği "iman dolu göğüs" kavrayışı, tam da kuantik idrakin merkezinde yer edinebilecek bir boyut içermektedir. Hakikatte çelik duvar ile imanlı göğüs arasında, ana madde (kuant) bakımından bir fark yoktur. Çelik de iman da esasen yoğunlaşmış enerjiden başka bir şey değildir. Biri artı/somut diğeri eksi/soyut. Aradaki fark 'madde' farkından çok 'mahiyet' farkıdır. Birinin nefsinde kabule yetenekli olduğu şey diğeri onun zıddı bir şeydir.

Birbirine zıt görünen iki gerçekliğin ikisi de aslında Hak'tandır; Hakkın kuvvetiyle yapmaktadır yapacağını. Her ikisinin de -diğerleriyle ilişkileri veya haberleşmeleri kuantik bir hakikat olduğundan- Yaratıcı ile bağlantıları vardır. Kuantum bunu ölçmek konusunda zorlanmakta, ancak inkâr da etmemektedir. Örneğin, kalbe düşen korkunun, endişenin ya da düşüncenin

⁶⁹ Örneğin bkz. L.Townsend , *Manifesting a Miracle*, Healthy Wealthy nWise Press, 2015.

ağırlığı nedir? Zira her biri kuantik algıya göre bir tür enerjiden "gözlemlenebilen enerji parçacıkları"ndan, "gözlemlenmediğinde parçacık, gözlemlendiğinde dalga"lardan ibarettir.⁷⁰

Şairin bilinci, idrak tarzı ve tasavvur gücü, "göğüsdeki iman" enerjisini tartacak âlete (bir nevi "mizan"a) sahip olmasa da "duvardaki çeliğin" katı fiziksel gerçekliğini ima eden caydırıcı, irade gücünü kırıcı, maneviyatı bozucu ya da ölüme sevk edici şiddet içeren darbesinden daha güçlü, vazgeçilmez ve aşılmaz olduğunu beyin gücüyle kavramakta ve şiir diline aktarmakta zerre kadar kuşkuyla kapılmamaktadır. Bunda, sadece kalbinde yerleşmiş olan imanun değil fakat beyinde de yer edinmiş olan "gür iman (düşüncesin)in" etkisi vardır. Bunu, kuantum idrak açısından, "gözlemcinin gözlenenenden bağımsız olmadığı" düşüncesiyle açıklamak mümkündür. Zaten beyin ve kalbin -"kalbiyle akletme" ifadesi bağlamında-⁷¹ diyalojik/irtibatlı çalışmasında da, bu "öz"e sahip oluşun etkisi vardır.

O halde, kuantlardan oluşan şeylerdeki fark, hilkatindeki yeteneğe ve isteğe bağlı olarak kendisine bağışlanan nitelik ile alâkalıdır. Hayrı isteyen ile şerri dileyen varlık, "öz"üne ilişkin tercihe ve Allah'ın yaratmasına bağlı olarak "iyi" ya da "kötü", "iman" ya da "inkâr" gibi vasıf ile birbirinden ayrılmaktadır. Bu farklılık, görüş açısı ve kavrayış biçiminin farklılığına, dolayısıyla gördüğü şeylerdeki değeri ve ondan hareketle çıkarsadığı arzu ve tutkuyu öne çıkarmaya sebep olmaktadır. Birinin "*duvar*"ı(n içindekini) diğerinin "*göğsü*"(n içindekini) görmesi, o nedenle farklıdır. Şairin baktığı yerden görünen gerçeklik, soyutun somuttan daha kavi ve öncelikli olduğunu şekindedir. Bu noktada olasılık, belirsizlik, karmaşıklık ve kaos yoktur. Kaos gerçeklikte değil görünüştedir; olayı -mevcut gerçekliği- *bütünlük içinde düşünme* dolayısıyla *kavramsal açıdan görme* ya da gör(e)meme tarzındadır.⁷²

⁷⁰ "Gerçekliğin neliği yerine nasıl olduğu üzerine yoğunlaşan Kopenhag yorumunda, gerçekliğin -ontolojiden ziyade epistemolojisi üzerinde durulmuş-, gözlenen-gözlemci arasındaki ayrımın kuantum mekaniğinde yıkılması, gerçekliğin ne olduğunun sorgulanmasına yol açmıştır." (Münir Bilgili- Mehmet Ali Toprak, "Kuantum Mekaniği, Sosyal Bilimler Felsefesi ve Coğrafya", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1); 369-381. 376.

⁷¹ Yasin Pişgin, "Kur'anda Kalbin Akledişi: İman", *Kelam Araştırmaları* 11: (2), s.112-128.

⁷² Bruce H. Lipton'un *The Biology of Belief* kitabı, kuantum fiziği alanındaki araştırmaların *hücre biyolojisini* de yönlendirdiği, bir nevi senteze ulaşıldığı çalışmadır. DNA'nın

Kuantum, birçok kuram ve idrake belge ve imkân sağladığı gibi biyolojik hakikatimize ilişkin araştırmalara da sıradışı, ilginç bir imkân sağlamıştır. DNA'nın biyolojimizi kontrol etmediğini tam tersine pozitif ve negatif düşünce gücümüzün, düşüncelerimizden yayılan enerjik mesajların ve hücre dışından gelen sinyallerin DNA'mızı kontrol ettiğini gösteren son biyolojik araştırmalar da kuantumla bir senteze ulaşması dolayısıyla, yaşam anlayışımızı kökten değiştirmeye başlamıştır. Düşünce gücüyle DNA'nızın değiştirilebilmesi; genetiğin etiği değil, fakat etiğin genetiği etkilediği anlamına gelir. Şairin "İstiklâl Marşı"nda ve "Çanakkale Şehitlerine" şiirlerinde kavramsal olarak gerçekleştirdiği maddelerden biri de budur:

Şiir, genlerimizin bize ettiğini değil, etiğimizin, ahlâk ve yaşam düşüncemizin genlerimize işlediğini ve istiklâl mücadelesinde bu tarz bir işlev gördüğünü ispat etmektedir. Şiirin gen-etiği, "tevhidi kurtaran kan" kavram/metaforuyla ifade edilmiştir.⁷³ Başka bir deyişle bu, düşünce ve duyuşumuzdan yayılan pozitif enerjik mesajın [tevhid düşüncesi (ki temel kavramı Hakk'a tapmak" suretiyle mutlak özgürlüğe ulaşmaktır)] negatif enerji mesajlarını dışarıya atarak ya da sinyallerini bozarak temiz ve saf biçimde "kan"a işlemesidir. Zaten karşılaşan orduların mensupları arasındaki fark da buradan kaynaklanmakta; 'sonsuz özünlülük' den kaynaklanan pozitif enerji -ölüm düşüncesine rağmen, "ölümsüzlük" düşüncesine sahip olduğu, hem akıl hem de kalbiyle bunun sağlanmasını yapabildiği için- üstün gelmektedir.

Bu ruhsal zemin, şair bilincine "korku"yu -istiklâlini kaybederek yok olacağı korkusu başta olmak üzere köle olarak yaşama korkusu ile âhiretini kaybedeceği korkusunu- aşma, "ebediyyen izmihlâle uğramayacağı inancı"na ulaşma ve hakkı olanı sonsuza dek alma azminde olduğuna inanma bilincini vermiştir. Bu bilincin, *tarih* ve *hafıza* ile olduğu kadar *hakikat* düşüncesiyle de iç içe olduğunu kıt'alar arasında gerçekleştirilen kavramsal göndermelerin telkin ettiğini söyleyebiliriz. Eğer, "İstiklâl Marşı"ndaki gibi, "ezelden ebede kadar hattı çekilen bir istiklâl düşüncesi" olmasaydı, genetik miras bu muazzam sonuca ulaşamazdı.

biyolojimizi kontrol etmediğini tam tersine pozitif ve negatif düşüncelerimizden yayılan enerjik mesajların ve hücre dışından gelen sinyallerin DNA'mızı kontrol ettiğini göstererek yaşam anlayışımızı kökten değiştirmektedir.

⁷³ Hasan Akay, "Çanakkale Şehitlerine Şiirinin Gen-Etiği", *Emperyalizme Direniş Bilinci: Çanakkale*, Hazırlayan: M. Fatih Andı, Hat Yayınları, Haziran 2015.

Şairin mısraları, düşünüş ve duyuş tarzımızın, zihniyetimizin, akledeş - klâsik felsefedeki "nazar", "akletme", "kalben düşünme", "içgörü"- tarzımızın DNA'mızı etkilediğini ve pozitif mesaj algısı bozulmadıkça etkilemeye devam edeceğini göstermektedir. Yeni yüzyılın başlarında, Küresel 15 Temmuz İşgal Ordularına karşı verilen yeni istiklâl mücadelesinde alınan 'mutlu sonuç'ta da o mısralarda dile getirilen "düşünce tarzı"nın, "duyuş tarzı"nın, "istiklâl hakkı"nın ve "göğüslerde yerleşen iman hakikati" ve hareketinin etkisi süreklilik arzeden bir enerji kimliğiyle -fiziksel ve metafiziksel bir temsil, bir model olarak- görülmektedir. Bu, tarihî "hafıza mutluluğu"nun da devam ettiğinin göstergesidir.

Akif'in "İstiklâl Marşı" metni, maddenin karşısına enerjii (sonsuz özünü enerjiyi), ma'neviyi, mücerret hak ve hakikati diktiği için, kuantik açıdan dikkate değer holistik bir gerçeklik telkin etmektedir. Bu alışılmadık gerçeklik algısı, hayata bakışı tamamen değiştiren kuantumdaki gibi bir farklı boyutta idraki gerçekleştirir. Düşünmenin, hayalin, rüyanın, ruhsal durumların, melekî boyutta olup biten şeylerin de gözlemlenebilir, ölçülebilir, kavranılabilir fiziksel nesne olarak algılanması, varlık ve hadiselerin -hepsinin birbiriyle irtibatlı olduğu ve bağımsız olarak var olmadığını tarzındaki- kuantum idrakine mahsus bir "bütünlük" içinde kavranılması⁷⁴, "insanlığın geleceği" için, yeni bir umut ışığı olarak yorumlanabilir.

Şair, "İstiklâl Marşı"nda, varlığın esası olan kuantum cevherinin veya özünün "iman" olduğunu tespit etmektedir. Bunun farkında olan varlığın ele geçirilmesi, hüküm altına alınması mümkün değildir. "Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat îman" (Akif) dizesi bu idrakin poetik ve etik kanıt göstergelerinden birisidir. "İman dolu göğüs", ele geçirilemez; bunu gerçekleştirecek bir 'mizan' da yoktur. Şair diyor ki: "İmandır o cevher ki İllâhî ne büyüktür!/ İmansız olan pashî yürek sînede yüküdür!" Öyle bir yürek de Hakk'ın bir tecellisi olmasına rağmen, sineye ağır gelir. "Mizan"da tartılmaya değmez. İmandan yoksun yürek, tarihi hakikati ve özgürlük mirasını *hatırlamaz, tatmin de olamaz*. Mutlak Metin'de, akleden kalbin hatırlanması ve mutmain olması

⁷⁴ David Bohm, *Wholeness and the Implicate Order (Bütünlük ve Gizli Düzen)*, Routledge Classics Taylor & Francis Ltd., London, United Kingdom 2002.

hakkında işaret edilen hakikat şudur: “Dikkat edin! Kalpler, ancak Allah’ı anmakla/ hatırlamakla mutmain olur.”⁷⁵

O halde, şiir bağlamında şunu sormak gerekir: Hafıza O’nu anmak ödevinde midir?

Hafıza ile gerçeklik, beyinle kalp ve zihin arasında ne kadar derin bir ilişki vardır?⁷⁶

Kuantuma göre gerçeklik zihinden, düşünceden, gözlemlemeden, akletmeden bağımsız değildir! Beyin, düşüncene göre enerji üretmektedir. Nasıl düşünürsen, nasıl inanırsan öyle yaşarsın! Yoksa yaşadığın gibi inanmaya başlarsın! Bu, *hatırlaman gerekeni, unutuş* demektir. Şair de zaten gerçekliği, düşünce ve duyuş tarzına göre kurmuş; bir milletin şahsında insanlığın sonsuz özgürlük neşidesini yazmış; *unutulmaması ve daima hatırlanması gerekeni* dile getirmiş ve kavramsal referanslarının Mutlak Metin olması dolayısıyla adını, düşüncesini ve bilincini gerçek ve mecazî anlamda sonsuza bitştirmiş-tir. “İstiklâl Marşı” bu bilincin canlı performans olarak seslendirilmesi ve gösterilmesidir.

Özgür yaşamak için, ‘toprağın altında yatanı hatırlamak’, ezanlarda ilan edilen ‘kurtuluşu hatırlamak’, bayrağın renginde ve aydınlığında ‘görüleni hatırlamak’, halkın ezeli ve ebedi hakkı olan ‘özgürlüğün ancak Hakk’a kulukta saklı olduğunu *hatırlamak*’ yeterli şarttır. O yüzden, “İstiklâl Marşı”, hatırlanması gereken hakikatin ne olduğunu anlamak isteyenler için bir kılavuz metindir. “Allah’ın seçtiği kurtulmuş millet” için şairin kalbine bağışlanmış kavramsal yaşam koçudur. Aklın kuantumudur (çünkü akıl tektir), kalbin sicism teorisi ve bilincin matematiği.⁷⁷ Halkın ve devletin büyük bir sevinçle

⁷⁵ Ra’d sûresi 13/28.

⁷⁶ Heinz R Pagels, *The Cosmic Code*, Dover Publications Inc., New York, United States, 2012.

⁷⁷ Zaman ve mekân bütünlüğünü Einstein’in öğretmeni Hermann Minkowski gösterdi ve soyut bir boyut olan zamanı buldu. Minkowski, böylece evrenin dört boyutlu olduğunu zamanın lineer bir sürekliliği olduğunu ve geçmiş, *şimdi ile geleceğin insan zihni tarafından ortaya konulduğunu* açıkladı. Bu yüzden bilincimiz “Beşinci boyut” olarak talep edildi... Buna göre bilinç bir yer çizgisini izleyerek algılanan zaman diliminin bir gözlemcisidir. Evrenin esasını “Zihin- Akıl-Bilinç” dediğimiz beşinci bir boyut belirler, kavrar ve karar verir. Uzay kavramını Riemann’dan zaman kavramını da Lo-

kabul ve tekrar ettiği beşinci boyut, bilinç boyutu. Evrenin esasını belirleyen "bilinç" boyutu gibi, "İstiklâl Marşı" da sonsuz özgürlük idrakinin kavramsal soyut boyutudur. Sıfırdan büyük (*madde*), sıfıra eşit (*enerji*) ve sıfırdan küçük (*esîr*) boyutu aynı anda içeren ve ruhun bir fonksiyonu olan "bilinç" boyutudur. Bu idrakin yok oluşu, şiirin değil; iman ve istiklâl algısının kaynağı olan bilincin kayboluşu demektir.⁷⁸ Bunu kaybeden bayrak şafaklar gibi nasıl dalgalanabilir ki? Şairin demek istediği de budur.

5. Beşinci Boyutta Hızır'la Buluşmak ve Tarihi Değiştirmek!

Şairin, Hazreti Hızır'dan ariyeten aldığı bir bakış tarzı vardır ki, *gelecekten geçmişe gelerek*, "tarihi" değiştirmektedir! ("Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın/... yarından da yakın" dizelerinde görüldüğü gibi). Başka bir boyutta (bilinç/melekî boyut) ise, *geleceği geçmişte göstererek*, "tarihi" değiştirmektedir. ("Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ/ Şühedâ fışkırarak toprağı sıksan şühedâ" dizelerindeki gibi). Bu ifade, öyle çok şehit verilecek ki vatan toprağı "cennet"e dönüşecek demektir.

[Şair için, O'na yakınlık cennet, O'ndan uzaklık/ O'nu unutarak yaşamak cehennemdir. "Bu vatandan cüdâ kalmak" da dünyada cehennemi yaşamaktır. Duası kabul olmuş; 'cennet'ini burada, "yer altı"nda bulmuştur].

renz ve Minkowski'den derleyen Einstein, uzlaştırma olan Rölativite (Görecelik) teorisini oluşturdu. Rölativite (Görecelik) teoremine göre zaman bir boyuttur ve sıfırdan küçük bir sayıyla gösterilir. Kozirev ise bu boyutun aynı zamanda bir enerji ve doğrudan *zaman enerjisi* olduğunu ortaya koydu. Bu demektir ki, zaman "esîr" enerjisidir. *Esîr* ise, sıfırdan büyük (*madde*) ya da sıfıra eşit (*enerji*) olanların *algılayamayacağı üst boyuttur*; zira esîr sıfırdan küçük kesimi temsil eder, ışıktan hızlı titreşir; ışık da "esîr" *denen soyut uzayı* ölçmekten aciz kalır. Sıfırdan büyük varlıklar (madde ve beden) zaman enerjisini çekerek yaşarlar. (*Sonsuzluk Kulesi 1*, s. 74).

⁷⁸"Yurdun üstünde tüten en son ocak/ sönmeden" bu şuur sönmez. Ancak şair İsmet Özel -yıllar önce- "son ocak"ta olduğumuzu söylemiş ve yeniden istiklâl savaşının verilmesi gerektiği anlamına gelen bu canhıraş ihtarı (hatırlatma ve uyarıyı) tarih haklı çıkarmıştır. 15 Temmuz 2016, "son ocağın" bütün ocaklara sirayet eden ateşiyle yeniden harlanmıştır. "Dalgalanan bayrak, ocakların sönmediğinin, kalplerdeki istiklâl ümidinin soğumasını engellediği"nin göstergesidir. (Baki Asiltürk, "Binyıllardır Yanan Ocak", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, s.128).

Geleceği ya da gelecekte anlamı olduğunu bildiği bir şeyi göstererek, gelecekle geçmişini birleştirmek suretiyle "tarihi" değiştirmektedir ("Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl!" dizelerindeki gibi. Bu, bir bakıma, milletin ve devletin kıyametinin kıyama durulmak suretiyle ertelenmesi ve bunun tespit edilmesidir!). Metin üzerinde gözlemlediğimiz bu anlatım tavrı, kuantumcu kavrayış tarzının (geçmişe gitme, tayy-i zaman) Hazreti Hızır tavrı üzerinden tahakkuku olarak yorumlanabilir.

[Gerçekten de bu şiir, içerik ve öz bakımından, "tarihi değiştiren" bir kavrayışın metni olarak 15 Temmuz 2016'da yeniden aktifleştirilmiş, "istiklâl"ini -milletin kıyâmı ve devletin *iradesi* sayesinde- yeniden kazanmıştır].

"Allah'a kulluk" en genel anlamda, Allah'ın insana vermiş olduğu sonsuz nimetlere karşı insanın O'na boyun eğmesi, O'nun otoritesini tanınması ve O'nun bütün ahlaki buyruklarını yerine getirmesi ile gerçekleşmektedir.⁷⁹

6. Düşünme"nin Hafıza, Muhafaza ve Akletme İle İlişkisi ve İşlevi

Düşünme insanın ontolojik mülküdür. Ve insan evrenin özüdür.⁸⁰ Düşünmeyi varoluşun esası kabul eden felsefi anlayış düşünmenin evi, düşünmeyi de insanın özü ve varlığın anlamı olarak kabul eder. Varoluşçu felsefenin önemli temsilcilerinden Heidegger, "düşünme"nin neliği/ mahiyeti üzerine yazdığı metinlerde, "düşünme"yi modern tekniğin ortadan kaldırdığını, insanın varlıkla arasını açtığını, varlığın teknolojik idrakin dayatmasından kurtarılması gerektiğini savunur.

Düşünme varolma tarzıdır. Modern teknik doğaya saldırmış; onu da insanı da kullanışlı bir kaynağa dönüştürmüştür; iktidarı, özgür insanın elinden almış, hakikat koltuğuna yerleşmiştir. Özgürlük ise hakikate ilişkin bir gerçekliktir. Ancak modern insanın kulakları, "hakikat"ın çağrısına kapanmıştır.

⁷⁹ Ömer Özsoy- İlhami Güler, *Konularına Göre Kur'an (Sistemik Kur'an Fihristi)*, s. 345.

⁸⁰ Şeyh Gâlib'in müsemmen beytinde dediği gibi: "Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlem-sin sen / Merdüm-i dâde-i ekevân olan âdemsin sen". Bu algı tarzı hususunda, örneğin, bkz. Aziz Neseî, *Hakikatlerin Özü (Zübdetü'l-Hakâik)*, (1. Baskı), İnsan Yayınları, s. 69; İsmail Yakıt, "İbn Sînâ'da İnsan Rûhunun Evrimi ve Modern Biyolojik Düşünceye Katkısı", *Uluslararası İbn Sînâ Sempozyumu*, s. 290; A.Cevizci, *Felsefe Tarihi*, s. 485-486.

Varlığın *teknolojik kavranışı* insanın düşünme kabiliyetini köreltmıştır. Teknolojik idraki dayatmasından kurtulmak ve varlıkla sağlıklı bir ilişki için Heidegger iki uğraş teklif eder: Düşünme ve sanat (şiir).⁸¹

Varoluşçu Heidegger'e göre: *İnsan düşünebilendir. Akıl düşünmede gelişir. Düşünmek Ne Demektir?* adlı eserinde Heidegger, düşünme ile Varlık arasındaki ilişkiyi, *varlığın içinde olarak, varlık ile birlikte düşünme olarak* kabul eder. Düşünmenin Varlık ile ilgilenmesi/ilgi duyması "inter" (içinde) ve "esse" (var olmak) olan yapısı üzerinden (interesse: ilgilenme; içinde onunla birlikte var olma; bir şeyin tam ortasında olma) düşünüldüğünde en açık şekilde görülür.⁸² "Hâlâ düşünmüyor olmamız, düşünülməsi gerekenin kendisinin insandan yüz çevirmiş olmasından kaynaklanır." Düşünülməsi gereken, insanın ihmali yüzünden insandan yüz çevirmiştir. "Düşünülməsi gereken" yüzünü insan dönmedikçe insan "düşünmeye muktedir olamaz." İnsan kendini esirgeyene doğru bir eğilim içinde olması şarttır.⁸³ "Düşünme Varlığın kendisinden çıkan çağrıya verilen karşılık" olduğuna göre, bu çağrıya, uygun biçimde katılmak gerekir.⁸⁴

⁸¹ Martin Heidegger, *Tekniğe Yönelik Soru*, çev. Doğan Özlem, Afa Yayınları, s. 66-68, 77-79, 83-89, 96-97. // "Teknik, tekniğin özüyle aynı şey değildir. Ağacın özünü aradığımızda, farkında olmalıyız ki, ağaca ağaç olarak nüfuz eden şey, geri kalan ağaçlar arasında rastlanan bir ağaç olarak bizzat ağacın kendisi değildir. Bunun gibi, tekniğin özü de asla ve hiçbir şekilde teknik bir şey değildir. Bu nedenle yalnızca teknik olanı tasarladığımız ve öne çıkardığımız ve bununla yetindiğimiz veya ondan kaçındığımız sürece, tekniğin özüyle bağımızı asla kuramayız. Her yerde özgürlükten yoksun ve tekniğe bağlanmış haldeyiz; onu tutkuyla olumluyalım veya olumsuzlayalım."

⁸² Engin Yurt, *Düşünme Üzerine Bir Soruşturma: Heidegger Felsefesinde Düşünmenin Yeri*, s. 4-6.

⁸³ Martin Heidegger, *Düşünmek Ne Demektir*, çev. İlhan Turan, s.17-18, 21.

⁸⁴ Heidegger'e göre "teknik düşünme" de "kökensel düşünme" de kadere ilişkindir, onun görünümülerindedir. Biri varolanları çerçeveleyerek düşünür, diğeri Varlığın açıklığında ikamet eder. Düşünme ve Varlığın bir aradılığı/yakınlığı dolayısıyla birlikte ele alınması gerekir. (*Düşünmek Ne Demektir*, s.18, 21). *Teknik idrak* bu içiçelik algısından mahrumdur. Varlığa ilişkin ilgiyi gaspetmiştir. Üstünlük taslaması da Varlığın/ varoluşun tahririne yol açmaktadır. Ayrıca düşünme, onu düşünen tarafından olduğu kadar düşünülecek olan şey tarafından da belirlenir (*Düşünmek Ne Demektir*, s.22). Bu bakış, kanımca, insanın ve varlığın/ evrenin birbirinden bağımsız olmadığı şeklindeki kuantik idrake açık bir düşünme tarzı olarak da alımlanabilir.

“İstiklâl”in şiiri, Batı’da varlığı teknolojik kavrayışı dolayısıyla düşülen yanlış zihniyetin karşısına varoluşun emel tarzı olarak hakikatle bir hedefe yönelik “temel özgürlük kavrayışını insanî “varoluşun emel tarzı olarak” konumlandırması bakımından önem arz etmektedir. Bu bakışın esasında İslâm iman ve tefekkürü yatmaktadır. Bu bakış tarzında varlık ile insan aynı kaynaktan geldiğinden birdir ve varolanlar Mutlak Varlığa ilişkin yakınlık içindedir. Düşünmenin İslamî boyutunda düşünme ile varlığın ontolojik iç içeliği, adeta birbirinin olmazsa olmazı olarak düşünülmektedir. “İstiklâl”in şiirinin varlığı algılama ve konumlandırma tarzı da Heidegger’in eleştirdiği -insanın ihmal ettiği şey- ile ilgili açıklığı kapatmaktadır. (Düşünme varlığa değil sadece, varlıktan da insana yönelik olarak tecelli etmektedir. Ellerine bakarak düşünen insan, ellerinin ve derisinin de kendisine yönelik takdirî/kaderî bir yanıtı kayda geçirdiği algısında olduğu gibi). Metne yönelik okumada da -metinden okur/yorumculara yönelik olarak tecelli eden- benzer bir durum vardır.⁸⁵

İslam düşüncesinde varoluşçu felsefenin dikkati çektiği, “varlığın teknolojik idraki” değil, varlıkla Yaratıcı ilişkisini bütüncül bir şekilde algılama, anlamlandırma ve yorumlama tavrı söz konusudur. İnanan insanın “düşünce”sinde; varoluş/ yaratılış, hayat, ölüm, ölümsüzlük, sonsuzluk kavrayışı ile “hakikat” tahakkuk eder. İnanan insan abes tasavvur ve tasarımların ya da düşünsel çıkarsamaların değil, hak ve hakikatin çağrısına kulak veren insandır. İslam düşüncesinde insanın değeri bununla ölçülür. İslam düşüncesinin kaynağı olan Kur’an insana bütüncül yaklaşarak onun evrenin anlamlı sakini olarak tüm yetenekleriyle var olduğunu ve bunları geliştirip geliştirmemekte evrensel değerlere göre hareket edip etmemekte serbest bırakarak ve doğru yolu göstererek değerlendirmesini buna göre yapmakta-

⁸⁵ Heidegger’in takipçilerinden Ricoeur “okumayı, metnin kaderinin ifade edildiği somut bir eylem olarak tanımlamakta”dır. [Paul Ricoeur’ün *Hermeneutics and the Human Sciences* (trans. and introduced by John B. Thomson, Cambridge University Press, New York 1981, p. 164) eserinden nakleden Mustafa Alıcı, "Posthermeneutica: Postmodern Din Bilimlerinde Hermenötik", *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* S. 8, s. 22; “İstiklâl Marşı”, şiir tarihinde pek az metne nasip olan bir aktifleştirme sınavına tabi tutulmuş; hem okunması hem de icrâ edilmesi açısından kaderinin somut bir eylem olarak tescil edildiği tarih 15 Temmuz 2016 olmuştur. Yani “okunmak” “İstiklâl Marşı”nın kaderidir. Anlamı eylem olarak tahakkuk etmeye devam etmektedir.

dır. İnsan, özünü Kur'an'dan alan İslami düşünce sisteminde varoluşsal boyutu, yani yaratılışı ve amacı, dünyadaki konumu, görevleri ve nihai noktada ne olacağı gibi çeşitli yönleriyle ele alınmaktadır. Bu yönler, insanın İslamiyet nezdindeki değerini gösterir.⁸⁶

Kur'an "düşünme"ye, "akıl etme"ye, "hatırlama/anma"ya davet eden ilâhî metindir. Kur'an'da geçen "düşünme", "akletme", "basiret" ve nazar (aklediş) sorgulaması hayata yön verecek tarzda kavrayışı geliştirme ve akli ihya daveti, ihtarı, hatırlatmasıdır. Kur'an "düşünenler/akledenler için gönderilmiştir." Bazı âyetlerde yöneltilen sorular düşünme, akletme ve hatırlama merkezlidir. Meselâ: "Hâlâ düşünmeyecek misiniz?"⁸⁷ "Andolsun ki Kur'an'ı düşünülün / hatırlansın diye kolaylaştırdık. Düşünecek yok mu?"⁸⁸ "Artık düşünmez misiniz?"⁸⁹ "Akletmez misiniz?"⁹⁰ "Hiç akletmeyecek/ akıllanmayacak mısınız?"⁹¹ Düşünme ve akletmenin başka âyetlerde de istifhamlar üzerinden söz konusu edildiği görülmektedir.⁹²

⁸⁶ Ş.Gölcük, *Kur'an'da İnsanın Değeri*, Pınar Yayınları, İstanbul 1983; Ö.Çelik, *Kur'an'da İnsan*, Işık Akademi Yayınları, İzmir 2010; E.Demirli, *İslâm Metafiziğinde Tanrı ve İnsan*, Kabbacı Yayınları, İstanbul 2012; Yaşar Düzenli, *Kur'an Işığında Evrensel Dengeler ve İnsan*, İFAV, İstanbul 2000; Muhammed Koçak, *İslâm Düşüncesinde Varlık Ve Yaşam Değeri Açısından İnsan*, A.Ü.SBE Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, s. 99-167, 238-338.

⁸⁷ Casiye sûresi 45/23; <https://kuran.meali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=45&ayet=23>.

⁸⁸ Kamer sûresi 17/ Zemaşerî'ye göre burada, Kur'an'ın, üzerinde düşünülüp öğüt alınacak bir kitap olduğu, onun bu aydınlatıcı özelliğini önceki kavimlere dair verdiği örneklerle daha canlı duruma getirdiği halde muhataplarınca gösterilen duyarsızlığa vurgu yapıp bu tutum kınanmaktadır. Âyetteki "düşünen" diye çevrilen "müddekir" kelimesi "ibret alan, öğüt alan, ders çıkaran" şeklinde de tercüme edilebilir. Taberî'nin tefsirinde, "Düşünecek yok mu?" cümlesi, "Hayırlı olanı isteyen var mı ki yardım edilsin!" mânasıyla da açıklanmıştır. Buradaki "kolaylaştırma", İbn Âşûr'a göre, Kur'an'ın ezberlenmesinin kolay oluşuyla alakalıdır (Bkz. H.Karaman, M.Çağrı, İ.Kâfi Dönmez, S.Gümüş, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİA Yayınları, C.5, s.187-188.)

⁸⁹ Secde sûresi 32/4; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=32&ayet=4>.

⁹⁰ Yunus sûresi 10/ 16; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=10&ayet=16>.

⁹¹ Bakara sûresi 2/44; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=2&ayet=44>.

⁹² Meselâ: "Geceyi gündüzü, Güneş'i, Ay'ı sizin hizmetinize/ istifadenize verdi; yıldızlar da O'nun emrine boyun eğmişlerdir. Bunda düşünen/akleden bir topluluk için

Bu tarz sorgulama, ihtar ve davet ifadeleri içinde “görme” kavramının da “düşünme (gücü)”, “hatırlama” ve “akıl etme” ile ilişkili olarak geçmesi, görmeyle düşünme eyleminin iç içeliğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bir âyette, “Görmedin mi Rabbin fil ashabına ne yaptı?” denildikten sonra, yapılanlar sıralanmakta, bunlardan düşünce dersi alınması istenmektedir. Dolayısıyla, düşünmek “görmek” ve “görmek” de ibret alacak tarzda olup biteni (kıssada ‘gösterilen’i) fark etmek, hatırlamak/anmak ve anlamaktır.⁹³ İnsanın hayata ve eşyaya bakışını, davranışını, arzularını yönlendiren “düşünme/görme” biçimidir. Bunun en açık ve anlamlı kanıt metinlerinden biri Âkif’in “İstiklâl Marşı” şiiridir. Şairin bu bağlamda gösterdiği şey de -tasvir ve tasavvur açısından- sarsıcıdır:

büyük ibret vardır.” (Nahl sûresi 12-13). “Akletmez misiniz?” (Hûd sûresi 51; Yunus sûresi 16), “İbrahim dedi: “Allah’ı bırakıp da size hiçbir fayda ve zarar veremeyen putlara niçin taparsınız? Size de taptıklarınıza da yazıklar olsun! Siz aklınızı kullanmaz mısınız?” (Enbiya sûresi 66-67). “Size verilen şeyler, dünya hayatının geçim vasıtası ve süsüdür. Allah katında olanlar ise, daha iyi ve devamlıdır. Akıl etmez misiniz? (Kasas Sûresi 60). “Yaratanla yaratamayan bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?” (Nahl sûresi 17./ Hz. Peygamber dönemindeki putperest Araplar olduğu için onların putları kastedilerek, “O halde Yaratanla yaratmayan bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?” sözüyle muhatap alınanlar bu bilgiler ışığında inançlarını akıl ve düşünce süzgecinden geçirmeye davet edilmektedir. Bkz. Hayreddin Karaman, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Mustafa Çağrı, *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİA Yayınları, C.3, s.3, s. 85-386). “Kur’an’ı Arapça okunan bir Kitap kıldık, akıl edesiniz diye.” (Zuhruf 2-3/ Burada, “Ey Araplar, Kur’an, sizin dilinizle indi. Bunun insan sözü olmadığını, İlâhî bir kelâm olduğunu düşünürseniz, anlarsınız.” denilmek istenmektedir.

⁹³ Meselâ, Fil sûresinin ilk âyetinde geçen “görmek”; hatırlamak, dikkat etmek, düşünmek, ibret almak kavramlarını içkin bir biçimde ‘görmek’ tir. “Görmedin mi Rabbin Fil ordusuna (Kâbe’yi yıkmaya gelen kâfir Ebrehe’ye) ne yaptı? Onların tuzaklarını (oyunlarını, hilelerini, kötü planlarını, düzenlerini) boşa çıkarmadı mı? Üzerlerine balıktan pişirilmiş taşlar atan bölük bölük kuşlar göndermedi mi? Nihayet onları yenilmiş ekin yaprağı gibi yapıverdi.” (Fil sûresi 105/1-5). M.Abduh, Ferîd Vecdî, M.Esed gibi bazı çağdaş araştırmacılar bu olayı *bulaşıcı hastalık salgını* şeklinde yorumlamışlardır. Abduh’a göre sözü edilen, gerçek kuş olabileceği gibi mikrop taşıyıcı canlılar da olabilir. Ancak müfessirlerin çoğu bu yoruma katılmamış, tenkit etmişlerdir (Bkz. *Elmalılı*, VIII, 6123-6144; Seyyid Kutub, *Fî- Zülâli’l-Kur’ân*, VI, 3976-3979). Bu tarihî olayın geçtiği yıla Mekkeliler “Fil Yılı” demiş ve “olayı bir süre *tarih başlangıcı* olarak kullanmışlardır. (Olayın sebepleri ve içyüzüyle ilgili olarak bkz. Mustafa Fayda, “Fil Vak’ası”, *DİA*, S.13, s.70-71).

“Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı...”

Kefensizlerin anlamını, hususiyetini, ne yaptıklarını -neyin uğruna, ne için can fedâ eylediklerini- onlarla derin irtibatını, özde beraber oluşunu ve mensubiyetini, nihayet ne yapması, nasıl davranması gerektiğini (örneğin, “atalarını incitmemek” gibi) düşünmek. Bu “düşünme” biçimi, onları incitecek yanlış bir eyleme kalkışmaktan kişiyi men edecektir. “Şehid”leri incitmek, kanlarını/canlarını ne için verdiklerini bilmemek, unutmak ya da gaflet etmek; özgürce yaşamak imkânını -kanı, canı ve bütün varını fedâ etmek pahasına- hediye eden kahramanların hatıralarına saygısızlık ve ihanet etmesi, tarihî ve insânî bilincin ve hafızanın çökmesi anlamına gelir. Bu durum, ‘toplumsal aklın’ işletilememesi demektir. Ve “incitmek”, şiirin kavramsal zeminine göre, düşüncesizlik etmektir. Öyle de yorumlanabilir.⁹⁴

O nedenle, “İstiklâl Marşı”ndaki uyarı/ ihtar bağlamında, “*düşünce*”nin muhakkak doğru bir *istikameti* olması gerekir. “İstiklâl Marşı” çerçevesinde -şairin poetik ve etik perspektifi açısından- bunun, “*Kur’an ile düşünmek*” olduğu saptanabilir. “*Kur’an ile düşünmek*”, her “şey”in ve “varlığın” alâkasını ve her alâkanın bağlantı sağlayıcısının (“Rabbi”nin) “Tek” olduğunu bilmek, kavramak, görmek demektir. Yunus Emre’nin beşinci boyuttan seslenen dizelerinde (meselâ, “Dağlar ile, taşlar ile... Mevlâ’yı çağırarak” düşünce-deyişlerinde) bunu fark etmek mümkündür. Buna göre hiçbir şey bir diğerinden bağımsız olarak var olamaz, ancak bir ilişki/ alâka içinde var olabilir.

Bu yaklaşım, Yeni Fizik ve Metafizik bağlamında da dile getirilen ve insana, hayata, ölüm(ötesin)e bakışı -birlik ve bütünlük etrafında- değiştiren bir yaklaşımdır. O halde, ilişkili/ bağlantılı olan şeyler ile “her şeyin Rabbi”nin

⁹⁴ Yaşam formlarında etkiler ve tepkiler, oluşlar ve ölüşler yanında artılar ve eksiler, üstünde ise soyut artılar ve soyut eksiler var. Bunlar bilinç dışı olarak müdahil olur, işlev görürler. Düşüncenin Higgs bozonu gibidirler. Hangi enerji alanında karar kılacağı kestirilemeyen bu kütesizler, yaşamı değiştirebilirler. (Enerjiyi maddeye dönüştüren, parçacıklara kütle kazandıran şey, Higgs Alanı denilen, tüm evreni kaplayan bir alan. Tüm alanların olduğu gibi Higgs alanının da bir taşıyıcısı var: Higgs Bozonu. Yapısını çözer ve kontrol edebilirsiniz, düşüncenin ağırlığını da saptayabilirsiniz).

ilişkinini kurmak, -aynı anda- fiziksel ve metafiziksel bir gerçeklik ve gerekliliktir.”⁹⁵ Düşünmenin istikameti böyle olunca, hatırlamanın yönü de “alâkaları görme”, anma, unutmama şeklinde olacaktır. Göz; dağ taşı değil, dağda, taşta, uçan kuşta ‘saklı anlam’ı görmek durumundadır. “Her şeyin Rabbi”ni düşünmeden, kelimeler ve şeyler, misaller ve hadiseler arasındaki kuantik, takyonik (b)ilgiyi görebilmek ve bu görüşe göre yaşamı yönlendirebilmek mümkün değildir. Bunu görebilen göz, “dünyaları *alsa da* bu cennet vatanı verme(z).”

Bu bakış tarzında İslâm Peygamberi’nin dâvâsı ile zihniyet açısından bir irtibat kurulmakta ve hâdiseye -bu bağlamda- gönderme yapılmaktadır. (Yani, burada, Mekkeli müşrikler tarafından kendisine “İslâm’ı tebliğden vazgeçmesi” teklif edildiğinde Peygamber’in, bütün teklifleri yerle bir eden sağlam bir duruşla sarfettiği, “Güneşi sağ elime ay’ı da sol elime verseniz vallahi ben yine bu dâvâmdan vazgeçmem. Ya Allah, bu dini hâkim kılar, yahut ben bu uğurda canımı veririm.”⁹⁶ sözüne telmih yoluyla son derece anlamlı bir gönderme yapılmaktadır. “Vatan”ını vermek, “cennet”ini vermek demektir. Esas duruş, “dünyaları/ âlemleri/ ay ve güneşleri, galaksileri... ya da tüm dünyevî değerleri” verseler - seninle yakından ilişkili olsalar bile- vatan toprağını kâfire vermemektir. Zira bu “cennet”, ezeli ve ebedî hakkındır; ona tecavüze yeltenenlere ancak özündeki “cevher” ile karşı çıkabilirsin.⁹⁷

[Şiirdeki “dünyalar” kavramı, en gözde *dünyevî değerler* -mal, mülk, zenginlik, kadın, altın, mücevherat vb. şeyleri içeren- ‘dünyalık (çıklar)’lar olarak da karşılanabilir. Zaten teklif edilenler de “dünyevi değerler”dir ki Peygam-

⁹⁵ “Nitekim her fiziksel okumanın aynı zamanda metafiziksel okuma olduğu artık kabul edilmektedir.” (Wolfgang Smith, *Kuantum Bilmecesi/ Gizli Anahtarını Bulmak*, çev. Ali Sebetci, s.120).

⁹⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v.dğr., I/226, Beyrut-Dımeşk 1426; İbn Seyyidi’n-nas, *Uyûnü’l-eser fî Fünûni’l-Meğâzî ve’s-Şemâ’il ve’s-Siyer*, 1/132, Kahire 1356; İbn Kesir, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 1/474; Beyhakî, *Delâ’ilü’n-nübüvve ve ma’rifetü ahvâli şâhibi’s-şerî’a*, (tahkik: A. Muhammed Osman), 2/63, Kahire 1389/1969; M. Birinci, “Güneşi Sağ Elime”, <http://www.sonpeygamber.info/gunesi-sag-elime-ayi-sol-elime-verseler-yine-de-vazgecmem> 20 Ağustos 2013.

⁹⁷ Âkif’in “cevher” olarak gördüğü “imân”dır. *Safahat*’ta geçen dizeler bu anlamı işaret etmektedir: “İmandır o cevher ki, ilâhî ne büyüktür./ İmansız olan paslı yürek, sinede yüküdür!” “Tevhîd Yâhud Feryâd”, *Safahât*, Haz. M. Ertuğrul Düzdağ, s.17.

ber onlara ‘değer’ vermemiştir. Ayrıca, “dünya” kelimesinin, “dünyasına çekildi” cümlesinde olduğu gibi, iç (düşünce/duygu) dünyasını, hayâl âlemini işaret eden anlamı da var. O halde, hayal edebildiğin ne varsa (hepsi) anlamı da buna dâhildir. / Ayrıca, cennetin en alt tabakasındaki müminlere verilecek yerin “bu dünya” genişliğinde olduğu rivayeti vardır. Şehitlerin makamı ise çok yüksektir; o halde, bu yüksekliği düşük bir makama feda etmek akıllılık değildir. Bir âyette, müminler için âhirette hazırlanmış **mutluluk** vesilelerinin hiç kimse tarafından tahayyül edilemeyeceği ifade edilmektedir.⁹⁸ Bazı âyetler, “Cennetin, göklerin ve yerin “arz”ı kadar geniş olduğunu”⁹⁹ belirtir. Allah yolunda savaşanlara hazırlanan cennetin “yüz derece” olduğu, her derecenin gökle yer arasındaki mesafe kadar birbirinden uzak bulunduğu haber verilmiştir.¹⁰⁰ “Dünya” kelimesinin “alçak(aşağıda olan/yer)” anlamı düşünülürse, yüksek değer (cennet) yerine “alçak olan”ı (dünyayı/dünyevi değer”i) öncelemenin, ‘aşağıda kalmayı/alçaklığı’ yeğlemek olduğu anlaşılır.]

O halde, “bu vatan”ın neyle ilişkili olduğunu *düşünmek*, eyleme geçmeyi gerektirir.

“Bu vatan”, “cennet” olduğu için, onun uğrunda canını fedâ edemeyecek kim vardır? Bu retorik sorunun kaynağı da bir âyettir: Şair, telmih yoluyla şu âyete göndermektedir: “Allah onların canlarını cennet karşılığında satın almıştır.”¹⁰¹ Canlar “cennet” için fedâ edilir; ama bu, îman cevherine sahip olanlar

⁹⁸ Secde sûresi 32/17; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=32&ayet=17>.

⁹⁹ Âl-i İmrân 3/133; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=3&ayet=133>; el-Hadîd 57/21; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=57&ayet=21>.

¹⁰⁰ Buhârî, “Cihâd”, 4; Müslim, “İmâre”, 116). (Bkz. M. S. Şahin- B. Topaloğlu, “Cennet”, *DİA*, <https://islam.ansiklopedisi.org.tr/cennet#1>).

¹⁰¹ “Şüphesiz Allah, mü’minlerden canlarını ve mallarını satın almıştır. Ki onlar Allah yolunda çalışıp-çarpışır, (gerektiğinde) öldürürler ve öldürülürler; (bu) Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’an’da O’nun üzerine gerçek olan bir va’addir. Allah’tan daha çok ahbine vefa gösterecek olan kimdir? Şu halde (ey mü’minler) yaptığınız bu alışverişten dolayı sevinip-müjdeleşiniz. İşte ‘büyük **kurtuluş** ve **mutluluk**’ budur. (Mü’minler *ebedi cennete* erişeceklerdir.)” (Tevbe 9/111). // Tüm varlıkların ve insanların can ve malları Allah’ın hükümranlığı altındadır; ancak insanın -ilâhî iradeyle- tâbi tutulduğu sınavın bir uzantısı olarak yüce Allah “canlar”ı ve “mallar”ı müminlere ait göstermekte onların sınavdaki seçme özgürlüğüne dikkat çekmektedir. Müminler için *kâr, kazanç, başarı*

için böyledir. “Cennet”i ‘ebedî’ değil ‘dünyevî’ olarak görenler (ya da şeytana uyarak cehennem uğrunda savaşa çıkanlar), metinsel bağlam açısından, “can”larını fedâ etmeyebilir! Çünkü “cennet için can vermek”, “Allah için can vermek” demektir.¹⁰² Şeytan için can verenler ateşi satın almışlardır.¹⁰³ Hakk’a, hakikate, hukuka karşı çıkanların teklif ettiği “dünyalar”ı almak, “ebedî cennet” karşısında “çok az bir değer”den ibarettir. Değeri az için değeri çok olanı fedâ etmeye değmez. Canı cennet için fedâ edememek, hebâ etmektir. İlâhî bağıışı boşa harcamaktır. Canı israf etmektir.

Akıllılık ebedi yaşamı önceleyecek eylemde bulunmayı gerektirir. Bunun garantörü, “ebedî istiklâl bilinci”dir: “Hakk’a kulluk”tur. Varlıklar arasındaki asıl alâka da aslında budur.¹⁰⁴ Zira, “Her şey O’nu hatırlar, anar, zikreder.”¹⁰⁵ Zira “Her şeyin Rabbi O’dur.”¹⁰⁶ “Her şeye fitratını/hilkatini veren

kavramlarının dünya ile sınırlı olamayacağı, *mutluluk* anlayışının dünyevî hazlar içine hapsedilemeyeceği fikri, *satım sözleşmesi* benzetmesinden yola çıkan edebî bir üslûpla işlenmektedir. Âyete göre, ölümü ve öldürmeyi göze almak Allah’ın rızâsını kazanma amacını taşıdığı takdirde bir değer ifade eder. Beşerî ihtiraslar ve dünyevî çıkarlar uğrunda canını ortaya koymak budalaca bir cengâverliktir, bu amaçla başkalarının canına kıymak da ağır bir vebaldir (bkz. Hayreddin Karaman, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Mustafa Çağrırcı, *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİA Yayınları, C.3, s.63-64).

¹⁰² “Müminler Allah’a ve Resûlüne iman eder, ondan sonra asla şüpheye düşmezler, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşır. İşte doğrular (îmanına sâdik müminler) ancak onlardır.” (Hucurât sûresi 49/15; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=49&ayet=15>)

¹⁰³ “Cehennem ehli (çılgın ateşin arkadaşları) oldukları kendilerince bilindikten sonra akraba bile olsalar Peygamberin ve inananların, müşrikler için bağışlanma dilemeleri (yarlıganmalarına dua etmeleri) yakışmaz.” (Tevbe sûresi 9/113. Bkz. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=9&ayet=113>).

¹⁰⁴ Bu alâkayı kuramayanlar, “her şey(in teorisin)den haberli olduğunu sanan, ancak O’ndan habersiz olanlardır.

¹⁰⁵ “Göklerde ve yerde olan her şey Allah’ı tesbih eder, kâinatın yönetimi O’na aittir. Bütün övgüler O’na mahsustur. O’nun gücü her şeye yeter.” (Tegâbun sûresi 64/1; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=64&ayet=1>)). Evrenin yapısı *tesbihî* üzerine kurulmuştur. Kâinata her yaratık Yaratanını zikreder. Arz’dan Arş’a kadar her takyon dizgesinden canlılar O’nu tesbih eder. (*Sonsuzluk Kulesi* 2, s.73-74).

¹⁰⁶ “De ki: ‘O, her şeyin Rabbi (gerçek sahibi) iken, ben Allah’tan başka bir Rab mi arayayım?’ (En’am sûresi 6/164)

O'dur."¹⁰⁷ Bu sebeple "her şey arasında ilişki/ bağlantısallık vs." söz konusudur. O yoksa ilişkisellik/ bağ(lantısal)lık da, varlık da yoktur. O vardır ve alâkalar O'nunla var olmaktadır. Bütünlük ve gizli düzeni görmek, -zerreden kürraye tüm- alâkaları O'nunla göre/bilmektir. O'nunla alâkası olmayan hiç bir şeyin varlık ve yoklukla alâkası yoktur.

Kuantik algı, -sicim teorisi ve birleşik teori üzerinden, *temsîl* yoluyla-nu alâkayı kurabilmekten ibarettir. Bunu başaramayanlar, "her şey(in teorisin)den haberi olduğunu sanan, ancak O'ndan habersiz olanlardır. Her şeyi anıp "O'nu anmayan/ hatırlamayan" ve "nankörlük edenler"dir."¹⁰⁸ Bu derin alâkayı kuramayanlar, çok boyutlu "istiklâl"i hak edemezler. Bu "istiklâl" in özü de zaten, O'ndan başkalarına kulluk etmekten uzak olmaktan ibarettir. Âkif'in "İstiklâl Marşı" metninde tahakkuk eden şey de esasında budur. Nitekim "şiirin son mısraı, şiirin bir nevi özünün yerleştirildiği mısradır."¹⁰⁹

Âkif'in yaptığı şey, bireysel düşünme eylemini toplumsal eyleme dönüştürmesi; "toplumsal aklı" "istiklâl" kavramı bağlamında -çok kritik bir dönemde ihya etmesi, aktifleştirmesi- yeniden formatlamasıdır. Atılan bu formatın içine sadece Türk milleti değil, Osmanlı topraklarında yaşayan bütün milletler dâhil edilmiştir.¹¹⁰ Bizce bu kavramın bağlamına, Hakk'ın hak olarak

¹⁰⁷ "Musa dedi ki: "Bizim Rabbimiz her şeye yaratılışını (*varlığının icabını, fitrat kanunlarını, yaşam koşullarını*) veren, sonra ona doğru yolu (hidayet, hayır, hizmet yolunu) gösterendir." (Tâhâ sûresi 20/50; [https:// www. kuran. meali. com/ Ayet Karsilastirma.php? sure = 20& ayet=50](https://www.kuran.meali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=20&ayet=50))

¹⁰⁸ "Şu halde *beni hatırlayın ki sizi hatırlayayım/anayım*. Bana şükredin; nankörlük etmeyin!" (Bakara suresi 2/152).

¹⁰⁹ Selçuk Çıkla, "Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, s. 508, 514.

¹¹⁰ Âkif'in "millet" kavramıyla bir ırkı değil, bir halkı, milleti, Osmanlı coğrafyasında yaşayan Müslüman halkları ve bütün bunların içkin olduğu üst kavram mahiyetinde "Türk" kavramını kastettiği yorumları yapılmıştır. (Kavramın anlam çerçevesi hakkında, örneğin, bkz. Cenab Şahabeddin, "Safahât Mübdi'i", *Servet-i Fünûn*, nr. 1479-5, 18 Kânûn-ı Evvel 1340 (1924); C. Sena Ongun, *Mehmet Âkif*, s. 5, 54-58. 99-102; Kazım Yetiş, *Mehmet Âkif'in Sanat Edebiyat ve Fikir Dünyasından Çizgiler*, s.193-208; Fazıl Gökçek, "Mehmet Âkif'te Millet Kavramı", *Bilim ve Akılın Aydınlığında Eğitim*, Sayı: 73, Mart 2006, a.69-73; Selçuk Çıkla, "Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, s.5012-513). M. Can Doğan, "Halk" anlamı öne çıkmakla birlikte, "Halkın "millet"le değil de "Türk" kelimesiyle gösterilmesini, yeni kurulan devletin

yarattığı tüm insanlık dâhildir. Şeytan (mantığı) insan(lığın kendine yandaşı-
lıktan) istiklâlini istememektedir; zira Yaratıcı'dan mühlet almıştır. Hiç hakkı
olmadığı halde, insanla mugalata yoluyla kurduğu alakayı (yani "insana
saygı secdesini yapmadığı için lanetlenmiş olmasını), dolayısıyla düşmanlı-
ğını kesmesini istemez; tam tersine, Allah'la alâkasını kesmesini, cennete git-
memesini, ateşe atılmasını ister. Şeytana uyanlar, onun yolunda kendilerini
kurban ederler. Allah'ın kabul etmediği kurbanın (Kabili'inki gibi) yeri ateş-
tir. Ateşi 'cennet' sanan ya da öyle 'tanımlayan'lar insan(lığ)ın istiklâlini iste-
yemez. Hazreti Âdem ve Havva ona uymuş, Cennetten kovulmuşlardır.
Bunu "unutuş"un akıbeti yine aynı olacaktır. Bu "unutuş"un ateşten özge te-
lafisi yoktur. Şöyle de denilebilir:

"İstiklâl"ini unutan ateştedir. Ancak "Hakk'a tapan(ların) hakkı"dır "is-
tiklâl"... Akıl da zaten söz konusu "alâkalar"ı/ bağlantıları kuran demektir.
Aklını kullananlar derin bağlantıları idrak edenlerdir. Kişinin düştüğü yer
orasıdır: Alâkalar. Yeni fiziğin diliyle söylemek gerekirse, birbiriyle özde iliş-
kili "alanlar". Kuantum, ışık zerrecikleri olan kuantların ardarda dizildiğini,
bir manyetik tespih ipliğinde sıralandığını söylemektedir.¹¹¹ Şair, tarihe ve
Mutlak Metne referans gücünü kullanmakta ve metinsel düşüncenin kimli-
ğini birbiriyle özde alâkalı kavramlar ağıyla oluşturmaktadır. Bu tarihe mü-
dahale değil, fakat bilince müdahaledir.

[Yeni yüzyılın egemenlerinin yapmak istediği de budur; ancak onları
muhkem bir "dil"i değil, çok çeşitlendirilmiş "görseller"i, aktifleştirilmiş mi-
tolojik ve paganistik imgeleri kullanıyorlar. "İnsanın evinin dil" (Heidegger)
değil, "beyin" olduğuna, dolayısıyla ona hâkim olunması gerektiğine inan-
ıyorlar! Beyinlerin beynine girerek gözetim altında tutmak istiyorlar. İnsanları
antisosyalleştiren bir 'sosyal medya' ağıyla sanal bir âleme hapseden, insanın
hayatına, mahremiyetine, özgürlüğüne göz diken bir "tek göz" hâkimiyetini
tesis eden bir şeytani düzen, bir panopticon ihtirası ve köleleştirme hırsı var!
Şeytani mantığın sembol semantiği ve standart eylem modeli!]

söylemine yaklaşıldığının" göstergesi olarak yorumlamakta, bu yakınlaştırma veya
yakınlığın, "müstakil ve hür vatanda kurulacak yeni düzenin "Hakk" ve "hak" üzere
olacağını düşünülmesiyle açıklanabileceğini" ifade etmektedir (*İstiklâl Marşı İstikbâl
Marşı*, s.201).

¹¹¹ Hans Von Aiberg, *Sonsuzluk Kulesi 1*, s. 113.

Şiirde tansiyonu yükselten yerler, emperyal yapının ya da küresel finans elitlerinin 'oyun'unu bozan büyük "iman ve özgürlük hareketi"nin kavramlarına ve simgelerine, beyin ve kalbin enerjisini yüklemeyi başardığı dizelerdir. Şiirin değerini ve görkemini artıran ve başarısını sonsuza bitişiren şey de metinde tasvir edilen vizyon ya da "ufuk" ile, sayısız okur -ve yorum- topluluğunun "ufku"nun kaynaşması, metin açtığı düşünce ufkunda "metnin dünyası ile okurun dünyasının buluşması"dır. Gadamer'in "ufukların kaynaşması" dediği şeyin tahakkuk etmiş olmasıdır.¹¹² İlk kıt'adan sonraki sekiz kıt'a, âdeta ilk ikisinin poelitik, gen-etik ve holistik açıdan bağlamsal bir yorumudur. Okurların bağlamına saygılı bir yorumdur.

Metinsel kurgu, okurun dünyasını gözeterek, okuma eyleminin "beklenti ufku"na göre tamamlanmasını sağlayacak niteliktedir. Böylece her yenden okuma, metnin sürekli biçimde yeniden yorumlanmasının ve ufki kaynaşmanın yaşam tarzına bağlı bir tekrarı olmaktadır. Bu, 'yeniden okuma'ların 'yaşantı' yoluyla yorumlanması demektir. Bu aşamada en önemli şey, tarihî boyuttur. Olay/manzara izlenirken, bir bakıma his ve zevklerin arınması (mimesis) da söz konusu olmaktadır. Başka bir deyişle, okur, okuduğu metnin, kendi standartlarına göre okunmasını sağlamış olmaktadır.

Bu, *tarihin, hafızanın, mesajın* dikkate alındığının göstergesidir. Zira olanların tekrar yaşanması ihtimali vardır. O nedenle "tarih, şimdi"dir. *Anlatım* ve *okuma* iki farklı eylem olmakla birlikte, bu okuma tarzında okurların

¹¹² Gadamer'de "ufukların kaynaşması", metnin ve yorumcunun ufuklarının kaynaşması demektir. (Bkz. Hans-Georg Gadamer, "The Universality of the Hermeneutical Problem", *Philosophical Hermeneutics*, trans.-ed. David E. Linge, University of California Press, Berkeley 1976, 3-17; In the *Hermeneutic Tradition from Ast to Ricoeur*, Eds G Ormiston and A Schrift, New York: Albany State University of New York Press, 1990, 147-58; H.G.Gadamer, *Hakikat ve Yöntem*, çev. Hüsamettin Arslan, İsmail Yavuzcan, Paradigma Yayınevi, İstanbul 2008). // Heidegger'in önerdiği *hermeneutik çemberi* gözetilen Ricoeur, "*hermeneutik yay*" terimini kullanmakta, hermeneutik çemberi, *açıklama ile anlama arasındaki (temellik sürecini içeren) bağıntı* olarak açıklamaktadır. Yorumlama yoluyla metnin dünyası, okurun dünyası ile birleşir. *Açıklamak*, yapıyı ortaya çıkarmaktır; *yorumlamaksa* metin açtığı düşüncenin yolunu takip etmektir. Bu da metinle okur arasındaki *karşılıklı ilişkinin* ifadesidir. (Heidegger'le Gadamer'in fikirlerini geliştiren Ricoeur'cü yaklaşım ve "ufukların kaynaşması" hakkında, bkz. Heather Tan- Anne Wilson-Ian Olver, "Ricoeur's Theory of Interpretation: An Instrument for Data Interpretation in Hermeneutic Phenomenology", December 1, 2009, <https://doi.org/10.1177/160940690900800401>].

'okuma eylemi' ile 'anlatı eylemi' birleşmektedir. O nedenle, "İstiklâl Marşı"ndaki kavramsal ve eylemsel açısından yapılan imgesel, kavramsal ve metaforik göndermeler, şiirsel eylemin anlambilimini oluşturduğu kadar, Paul Ricoeur'ün dediği gibi, *geçmişin şimdide gerçeklik olarak yeniden inşâsını* sağlar.¹¹³ Çünkü "metnin dünyası, içinde yaşayabileceğimiz ve tüm potansiyelimizi gerçekleştirebileceğimiz bir dünyadır. Yorumlamak da metnin önünde gelişen bir tür *dünya-içinde-varoluşu* açıklamaktır. Böylece, *şiir aracılığıyla, gündelik gerçeklik içinde yeni dünya-içinde-olma imkânları açılmaktadır. Parçadan bütüne ve bütünden parçaya* hermeneutik bir sarmal içinde ortak bulgular yorumlanmakta ve dünyada-(var)olmanın yeni imkânları sunulmaktadır."¹¹⁴

7. Düşünmenin Hatırla(t)ma ve Korku İle İlişkisi!

"Düşünme"ye davet anlamını da içeren "hatırla(t)ma" ("zikir", "tezekür") kavramının, Kur'an semantiği, yorumbilimi ve ontoloji açısından bir sorunsal olarak irdelendiğini ve bunun, "İstiklâl Marşı"ndaki "hatırlatma/düşünme" sorunsalıyla yakından ilişkili olduğunu tespit etmek, kavramsal boyutun esasını anlamak bakımından önem arz etmektedir. Kur'an'da, "hatırlatma"nın iki farklı ve tezat oluşturan veçhesinden bahsedildiğine tanık oluyoruz. Biri *nebevî işlev* diğeri *şeytanî işlev* olarak tezahür ediyor. Kur'an'da -Peygamber'e, dolayısıyla tüm müminlere hitaben- şöyle buyurulmaktadır:

"Hatırlat, çünkü hatırlatmak müminlere fayda verir."¹¹⁵ "Hatırlat, çünkü sen bir hatırlatıcısın. Onların üzerinde bir baskıcı değilsin. Ancak hatırlatmandan

¹¹³ Paul Ricoeur, *Time and Narrative: Threefold Mimesis in A Ricoeur Reader: Reflection and Imagination*, ed. Mario J. Valdès. New York: Harvester Wheat sheaf, 1991, p. 56, 64, 82.

¹¹⁴ Pia Sander Dreyer - Birthe D Pedersen, "Ricoeur'un Yorumlama Teorisinde Mesafe", <https://doi.org/10.1111/j.1440-1800.2009.00433.x>, (10 Şubat 2009).

¹¹⁵ Zâriyât sûresi 51/55. "Onlardan öncekilere de hiçbir peygamber gelmemiştir ki, "O bir sihribaz veya bir mecnun" demiş olmasınlar. Sanki nesiller boyu birbirlerine hep bunu tavsiye etmişler? Hayır, doğrusu onlar sınır tanımayan bir topluluktur. (Ey Muhammed!) Artık onlarla ilgilenme. Bundan dolayı kınanacak değilsin. Sen hatırlat; çünkü hatırlatmak müminlere fayda verir. Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım." Zâriyât, 51/52-55; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilas>

yüz çevirip inkâr edene gelince, işte öylesini Allah en büyük *azap* ile cezalandırır.¹¹⁶ Buradaki "hatıra(t)ma" sorununun bir yüzü, yapısökümcü felsefenin de sorgulama alanına giren ve bir bakış açısı oluşturan "neyi/kimi" sorunsalıyla ilişkilendirilebilir. Jacques Derrida kendisiyle yapılan bir röportajda diyor ki:

"Felsefenin ilk sorusu şudur: Olmak nedir? Varlık nedir? *Varlık sorunu* bile kendi içinde "kim" ve "ne" diye ikiye bölünmüş durumdadır. *Biri olmak mı? Bir şey olmak mı?* Sevmeye başlayan, seven ya da sevmeyi bırakan kişi "kim" ve "ne" arasında sıkışmış kalmıştır. Birileri için *doğru kişi olmayı*, eşsiz, vazgeçilmez olmayı isteyen kişi ve birisinin x ya da y olmadığını algılayan kişi...

tirma.php?sure=51&ayet=52). // "Hatırlatma" *iman sahiplerinin* imanlarının güçlenmesine ve daha güzel davranmalarına; *imana yakınlığı olanların* (gözlerini, kulaklarını, gönüllerini hakikat çağrısına kapatmayanların) iman etmelerine ve mümine yaraşır davranışlar içine girmelerine vesile olur. Zemaşşerî, '*imana yakınlığı olanlar*' yerine "Allah'ın imana gireceklerini bildikleri" ifadesini kullanır (*Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİA Yayınları, C.5, 2007, s.135-137).

¹¹⁶ "Hatırlat, çünkü sen (ancak) bir hatırlatıcısın. Onların üzerinde bir musallat (baskıcı) değilsin. Ancak (hatırlatmandan) yüz çevirip inkâr edene gelince, işte öylesini Allah en büyük *azap* ile cezalandırır. Şüphesiz onların dönüşü sadece bizedir. Sonra onların sorguya çekilmesi de sadece bize aittir."¹¹⁶ (Gâşiye süresi, 88/21-26; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=88&ayet=21>). // "Kaplayan, bürüyen; ateş" anlamına gelen "Gâşiye" süresinde "kararan yüzler" ile "aydınlanan yüzler" den söz edilmektedir: Bunlar "hatırlatma" dan fayda görenler ile -inkâr ettikleri için- fayda görmeyenlerin yüzleridir. Onlar, Peygamberin hatırlatma/ davetini kabul etmeyip inkâra saplandıkları için yüzlerini "korku bürüyecek" tir. (Gâşiye süresi, 88/1-7; *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİB Yay., C.5, 2007, s.608-609). Başka âyetlerde de "korkutma" ve "hatırlatma"nın kendilerine yararı olmayan, ilâhî hatırlatmaları yalanan toplulukların bu yüzden helâk edilmişlerinden söz edilmektedir. "Allah'a yönelen her kulun gönül gözünü açmak, hatırlatmak/öğüt vermek için bir belge olarak yeryüzünü yaydık, oraya sabit dağlar yerleştirdik, orada her güzel türden yetiştirdik." (Kaf 50/8; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=50&ayet=8>). Ancak birçok topluluk (Nuh'un kavmi, Şuayb'ın kavmi Ress'liler, Salih'in kavmi Semûd, Âd ve Firavun kavmi ile Lût'un yakınları, Eyke halkı ve Tübba' kavmi) bu *hatırlatma ve basireti yalanladıkları için* yok edildiler (Kaf 50/6-15; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=50&ayet=6-15>).

onlarda sevdiğimi düşündüğüm vasıflar, özellikler, imajlar yok. Böylece sadakat, “kim” ve “ne” arasındaki farkla tehdit altında kalır.”¹¹⁷

Derrida’nın, düşünce akışı içinde, “aşk” a dair soru sorarken felsefenin esaslı bir sorunsalı için bulduğu çözüm (“kim”/“ne” arasındaki farka bağlı çözümlenme) burada da söz konusudur. Hatırlatan kimdir ve neyi hatırlatmak istemektedir. Kur’an’da geçen, “*Hatırlat; çünkü hatırlatmak müminlere fayda verir*” âyetinden sonra gelen “Ben cinleri ve insanları ancak *bana ibadet etsinler diye yarattım*”¹¹⁸ cümlesi, “hatırlatma”nın neye dair olduğunu açıklıkla ifade edilmektedir. Bir başka sûrede de aynı bağlamda şu beyan yer almaktadır: “O halde hatırlat; *hatırlatmak mutlaka fayda verir*. Allah’tan korkan *hatırlar* (öğüt alır); *ebedî mutluluktan* nasibi olmayan (eşkıya) ise ondan uzak durur. İşte en *büyük ateşe* girecek olan odur. Sonra orada ne ölür ne de yaşar. Doğrusu *arınan ve Rabbinin adını anarak ibadetini yapan* /namazını kılan *kurtuluşu* *ermiştir*.”¹¹⁹

“İstiklâl Marşı”nın kavramsal ve ilkesel temeli olan “Hakkıdır *Hakk’a tapan* milletimin *istiklâl*” dizesinde A’lâ sûresinin 9,14-15. âyetleri ile Zâriyât sûresinin 55. âyetine gönderme yapıldığı, içerikte âyetin mahiyet ve maksadına aykırı olmaksızın- yapılan parodik dönüştürme ile, bireysel olanın toplumsal alana aktarıldığı görülmektedir. Bu, şairin Mutlak Metin’le yaptığı birçok meşrû metinlerarasılık misâllerinden biridir. “İstiklâl” kavramının “(ebedî) *kurtuluş (felah)*” ve “ebedî mutluluktan nasibli oluş” (“saidlik/ mesutluk”) eşleştirilmesi de (mutlu oluş “saidlik/ mesutluk”, mutsuz oluş da “şakîlik” kavramıyla karşılanır) aynı mahiyette yapılan stratejik tasarruf ve atıflardandır.

“İstiklâl Marşı”nın mazmunu olan “Hakk”ın (Hakk’a kul olma bilincinin) matris olarak karşılığı “*Arınan ve Rabbinin adını anarak ibadetini yapan* / Hakk’a tapan *kurtuluşu* *ermiştir*” âyetidir. Matrisin bağlamına insanlarla birlikte cinler de muhatap kılınmış ve bu, hilkatın/ varoluşun zorunlu sebep(-i

¹¹⁷ Derrida 2002 *belgeseli* filminden, *Zeitgeist* films, the spirit of the times, Jane Doe Films Production, çev. Ümid Gurbanov@umidgurbanov, editörler: Kirby Dick, Matt Clarke.

¹¹⁸ Zâriyât sûresi 51/54-55; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilas-tirma.php?sure=51&ayet=54>.

¹¹⁹ A’lâ sûresi 87/9-15; <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilas-tirma.php?sure=87&ayet=9-15>

hikmet)i olarak gösterilmiştir. Bu bağlamda “*unutuş*”un telafisi için yapılan ihtarın (“hatırlatma”nın) inananlara muhakkak fayda vereceği de ilâhî tespit olarak beyan edilmiştir. Metnin süperuzayında saklı hazinenin mecazî anahtarı da odur (Kur’an sembolizminde “mecaz” ile “hakikat” iç içedir. Şiirde de bu tavrın benimsendiği ve yer yer düzenlenen pastişlerle Mutlak Metin’le söylem ve üslûp yakınlığı kurulduğu görülmektedir).

“İstiklâl Marşı”nın bu bağlamda gönderme yaptığı Mutlak Metin’deki tasvir ve tanımlama üzerinden okunması, metinlerarası anlamın saptanması açısından da önemi haizdir.

“İstiklâl Marşı”nda, yaşanmakta olan Büyük Dünya Savaşı manzarasının, âdetâ “*iki farklı yüz/sîmâ*” üzerinde simgeleştirilen (kimi yüzleri korkunun/ zilletin kaplayacağı, kimi yüzlerin ise ışıldayan yıldızlar gibi sevinçle parıldayacağı) bir kıyamet” manzarası izlenimi uyandıracak şekilde tasavvur ve tasvir edilmesi; bilhassa, ne yapması gerektiğini düşünen/ hatırlayan/ yapanlar için “*korku*”ya yer olmadığının vurgulanması, yapıya ilişkin teknik, semantik taktik ve estetik strateji açısından dikkat çekicidir. Yüzleri bürüyen ‘korku/ zillet, siyahlık’, “(o anda) olan, olmakta olan”dan ve “(kıyamet sonrası) olacak olan” yüzündendir (çünkü kendilerine ilk yedi âyette bu hal hatırlatılmaktadır; onlar da zaten ölüm ânında gidecekleri yeri görmekteyler; yüzlerine yansıyan siyahlık/ zillet/ korku kokusu “o kızgın ateş”tendir.

Bu “korku ve kaygı” ihtarı (cehennemdeki şartların, dünya hayatında korku, acı, nefret, tiksinti gibi duygular uyandıran bazı olaylar ve durumlar için kullanılan kelime ve kavramlarla anılması ve tasvirler yapılması), elbette şer işlemekten uzaklaşmaya davet ve teşvik içindir. Müminler bunlara inanır, mahiyetini Allah’ın bilgisine havale eder ve ağır uhrevî cezadan korunmak için çalışırlar. Kur’an’daki bu ihtârî tasvirler onların “dinî hassâsiyet”lerini geliştirmelerinde esaslı rol oynar. Bu mahiyetteki bir korku ve kaygı manzarasının müminlerin yüzlerinde görülmemesi, şairin hangi kaynağa atıf yaparak derin anlamı ürettiğinin ve hatırlattığı değerleri yaşayanların nasıl aydınlık bir yüzle uhrevî/ebedi hayata geçtiklerini tasvir ettiğinin, dolayısıyla metninde nasıl bir etik ve estetik bir manevra gerçekleştirdiğinin açık göstergesidir.

“Hatıra(t)ma” sorununun bir yüzü de hatırlatılan ilke, imge, kavram ve mesajla ilişkilidir. Mutlak Metin’e gönderme yapılan yerlerde soru sorulmak suretiyle gerçekleştirilen “hatırlatma/ düşünmeye davet” kabul edilmediği

takdirde, “en büyük azap”la cezalandırılma tehdidinin bulunması dikkati çekmektedir (Burada gönderilen metinlerarası anlam, “İstiklâl”in kaybedilmesinin “en büyük azap” olacağı; bu sonucu hazırlayan şeyin de bireylerin ve toplumun hatırlatılan kavramsal değerlerin ve hatırasına saygı gösterilmesi istenilen simgesel göstergelerin farkına varılmaması ya da gereğinin yapılmaması yüzünden ilâhî cezaya müstehak olunmasıdır).

Yukarıda anılan âyette, aklını kullanmamak, düşünmemek, hatırlatılanları kabul etmemek yüzünden “hafıza kaybına uğrayan”lar için “*azâb-ı ekber*”den bahsedilmesi, “hatırlat”ılması gereken şey(ler)in büyük bir değer olması gerektiğini göstermektedir. Benzer ifadelerle ısrarlı bir biçimde retorik sorular yöneltilmesi yapı (Mutlak Metnin “tekrarlı yapı”sı) ve içerik (“akla/ kalbe/ hafıza”ya aynı anda yönelik mesaj) açısından da dikkat çekici ve sarsıcıdır. Bu kavramsal boyutta “*akıl*”, “*hafıza*”, “*nazar*”, “*beyin*”, “*kalp*” birlikte iş görmektedir.

O halde *hatırlatılan* değer(ler)in farkına varmak, “*düşünme*”nin ayırt edici bir niteliğidir.

Değer olmayan, hatırlatmaya değmez. Mutlak Metin’de, “hatırlatılanları inkâr edenler ve büyüklük taslayanlar” hakkında, Rabbülâlemînin “Hesaplarını biz göreceğiz!” beyanı düşünülünce, ona gönderme yapan metnin metinlerarası anlam boyutunda da, “(asıl) *istiklâl(in) şartları*”na ilişkin hatırlatmaları görmezden gelenlerin de değerbilmezlik/ düşüncesizlik nedeniyle aynı (dünyevi- uhrevî) akıbete uğrayacakları (çünkü bu ilkeler hem “insan hakkı”na hem “kul hukuku”na hem de “Hakk’ın hukukuna ilişkin”dir) ima ve telkin edilmektedir.

Demek ki söz konusu olan “(asıl) *istiklâl(in) şartları*”, dünyalararası farklılığı ortadan kaldıran ve her şeyi bütüncül bakışla gören tevhîdî holistik düşünce doğrultusunda, “fiziksel-metafiziksel sonsuz evren”e ilişkin şartlardır. “Hatırlatılanlar”ın/ “düşünce ve düşünüşler”in salt ‘sonlu sonsuz hayat’la ya da sadece ‘bu dünya’ya ilişkin olmadığı, ölümün geçersiz olduğu “sonsuz hayat”a ilişkin ve aşkın olduğu anlaşılmaktadır.

Bu nedenle, “hafıza/ hatırla(t)ma/ unutulma” sorunsalının çözümü mahşerde gerçekleşecek demektir. Her insan “iyi ya da kötü yapıp ettiği her şeyin en ince ayrıntısına, zerresine/ kuantına varıncaya kadar apaçık kayda geçtiği “*kitabını okuma*”ya “davet edilecek; unutilan, inkâr edilen, silinen, temizlenen ne varsa bizzat “*kendi kitabı (amel defteri)*” tarafından hatırlatılacak

ve defteri sağtarafından verilenler “ebedi mutla hafıza”ya, defteri sol tarafından verilenler de “ebedi (mutsuz) hafıza”ya sahip olarak “gidecekleri yere sevk edilecekler”dir.

Bu, “hatırla(t)ma”nın sonsuz boyutudur.

[Uhrevi hayatın “hafıza”sı elbet sonsuz hayatın şartlarına göre olacaktır ve dünyasal hafızadan farklı olarak, sonsuz hayatın içinde, sonlu hayatta yaşadıklarını/ anılarını hatırlayacak ve “düşüncesizlik etmediği için şükreden bahtiyarların” âhiret sohbeti duyulacaktır.] Şiirin “ebediyyen sana yok izmihlâl” deyişinde bu boyuta -yani hem “sonlu hayatın sonuna” hem de “sonu olmayan hayatın sonsuzluğuna”- ilişkin müjde vardır. Şöyle de denebilir:

Bu deyiş, dünyada ve âhirette “*bayrağ/a/ altındakilere izmihlâl yok*” demektir! Bayrağı “Arş’ın gönderi”nde görmek ve göstermektir! Simgesel olarak, içinde barındırdığı “yüce değerler” nedeniyle buna, bu gösteriye hakkı vardır. “Ebedî yurdu(mu)n üstünde ‘şehâdet’in yükselmesinin simgesel gösterisidir çünkü! Bu “dalgalanma”, değerler bakımından, bayrağın kanıtlanmış sicim teorisidir! “Bayrağın dalgalanması”, altında yaşayanlara “*istiklâl şartlarını*”nı ‘*hatırlatma*’sı demektir.

[Öyle olmasaydı, uzaklardan ülkesine dönen gurbetçiler, bayrağın dalgalandığını gördükleri ân, bütün duygu değerlerinin canlandığını görmüş ve yaşantılamış gibi hissederek gözyaşları içinde yere (yani ‘altında yatan değerler’e saygı ve minnetlerini sunarcasına eğildikleri yere) kapanmazlar, toprağa yüz sürmezlerdi. Gördükleri şey, “milletin yıldızı; her şeyi”dir çünkü, yani bütün (s)öz değerleri.]

Şair “İstiklâl Marşı” metninde işte bu büyük -tarihi, dini, onkoloji, kozmogonik- değerleri hatırlatmaktadır. Denilebilir ki: Bu “*hatırlatma*”nın, bu “tezekkür”ün kavramsal, etimolojik, yorumsal karşılığını, mahiyet ve maksadını fark etmek, metnin okurdan beklentisi ve arzusudur. Metnin arkaplanında büyük bir ölüm kalım savaşı söz konusudur. Dolayısıyla “Hak için hak olarak hak üzere savaşmak”tan geri durmak, asıl tehlike budur.

İşte bu, "dinini, devletini, milletini/vatanı ve kendini *tehlikeye atmak*" demektir.¹²⁰ Bu kaçış, "büyük azab"ın rehinidir. "İstiklâl Marşı"nın söylediği de budur: Hak yolda özgürlük mücadelesi; "din için, devlet için, vatan için, millet için mücadele" ki hepsi zaten birdir. (Yoksa ölümden kaçış yoktur. Önemli olan hangi safta, neyin/ kimin safında –ölüme- gideceğine karar vermektir!)

Yukarıda sözü geçen "*hatırlatma*"nın *ikinci boyutuna* da dikkat etmek gerekir. Şöyle ki: Peygamberin bir "*hatırlatıcı*" olması gibi, şeytan da bir "*hatırlatıcı*"dır; fakat onun hatırlatıcılığı yanılmaya, doğru düşünceden saptırmaya yöneliktir. Eyleminin amacı budur. Onun hatırlatıcılığı "aldatıcı"dır. Onda hatırlatmak, aldatmak demektir. Nitekim "büyük aldatıcı!" olarak tanınlanmaktadır. Ama, iddiasına göre, o da zorlamaz insanı, "sadece vesvese verdim, tık tıkladım, asıl sapıtan sizsiniz!" der. Ve hatırlattıkları şeyler insanı ateşe sevkeder. Maksadı -kendisiyle birlikte- insan(lığı) yakmaktır. Zaten ihtar ve daveti de "ateş"edir. O bir "satan"dır; "aldatan"dır. 'Sattığın' itiraf eder, ama hakikati görmezden gelmeye, inkâr etmeye -vesveseler vererek- teşvik ettiği kişilerin zaten kendilerinin doğru yoldan sapmış olduklarını söyler, "Ben Allah'tan korkarım!" der, suçu onların üzerine yıkıp uzaklaştır.¹²¹ Maksadı, canını yakmaktır insanın, canlı cansız varlıkların, hatta eşyanın! Ve

¹²⁰ Buradaki "*kendini tehlikeye atma*" ifadesi, "*Allah yolunda harcama yapın; kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin, kuşkusuz Allah iyilik edenleri sever.*" (Bakara sûresi 2/ 195) âyeti bağlamında açıklanabilir. Allah yolunda harcama yapmamaktan vazgeçmek, "*kendini tehlikeye atmaktır.*" Tehlikeyi atlatmanın yolu "*iyilik yapmak*"tan geçer. "*Hak için savaşmak*"tan ve bu yolda "*harcama yapmak*"tan geri durmak yani cimrilik etmek de tehlikeden uzak durmak değil, bilakis "*kendini tehlikeye atmak*" demektir. Neticesi de ziyan ve hüsrandır. Kur'an semantiği açısından geçerli olan mantık, şiirin mihverisi olan "*istiklâl*" düşüncesi ve eylemi açısından da geçerlidir. // Allah yolunda yapılan harcamalardan kaçınmanın müslüman toplumlar ve bireyler için tehlike teşkil ettiği açıktır. Âyetin sonunda müslümanlar iyilik etmeye çağrılmakta, Allah'ın iyilik edenleri sevdiği müjdesi verilmektedir. (H.Karaman, İ.Kâfi Dönmez, S.Gümüş, M.Çağrı, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİA Yayınları, C.1, s.302).

¹²¹ "Onların durumu, tıpkı şeytanın durumu gibidir. *Şeytan insana (vesvese vererek): 'İnkâr et, nankörlük et' der, fakat inkâr edip nankörlük edince de: 'Vallahi benim seninle bir ilgim yok, (ben seni tanımıyorum ve yaptıklarının sorumluluğunu da kabul etmiyorum) ben senden uzağım. Ben (her ne kadar isyankâr olsam da) âlemlerin Rabbi Allah'tan korkarım' der.*" (Haşr sûresi 59/16). (Bkz. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=59&ayet=16>).

insanların kanını dökmek, gen-etliğini/ fitratını bozmak, nesli kırmak, ekini tahrip etmek, yeşili ateşe vermek. Sonra da kenardan seyretmek!

"Satan"ın 'hatırlatması' fayda vermez. Ancak Peygamber'in "*hatırlatması inanmışlara fayda verir.*" Kur'an da zaten "*O'ndan korkanlar için bir hatırlatma*"dan, yol göstermeden ibarettir. Şairin ihtarı, yani "*hatırlatma*" eylemi ve maksadı da aynı yödedir: Şeytandan uzaklaşmak ve Hakk'a yaklaşmak. Ancak Allah'tan sakınanlar 'hayırlı hatırlama'yı kabul eder; 'pişmanlık yasası'ndan yararlanır (tövbe eder, secde eder, savaşır.)"Yaniltan hatırlatıcı"dan uzak durur.

Şair, Hak yolda Hak için haklı bir "*hatırlatma*" yapmıştır. Bu "*hatırlatma*", inanmış bireyler, akleden insanlar, düşünen toplumlar için fayda vericidir. Yanmasınlar diye. Hakkı andıran hatırla(t)ma yandırmaz. Ama bu ihtar, Hakla irtibatı olmayanları gafletten '*uyandırmaz.*"¹²² O yüzden bu marş, sadece "arş yiğitler vatan imdadına "" diyen bir metin değildir. Çok daha derin ve çok amaçlı bir tin yazıttır. Etin, kemiğin, kanın; etiğin, estetiğin, canın "mutlu hafıza"sıdır. Özgür yaşama iradesinin, ebedî özgürlük bilincinin, şehâdet sevincinin mahfazası ve "iman dolu göğüsler"in "istiklâl madalyası"dır.

8. Hafıza, Arama Eylemi ve Düşünce Olarak Hatırlamak ve Şimdi!

Sezai Karakoç'un, "*Göz seni görmeli, ağız seni söylemeli / Hafıza seni anmak ödevinde mi?*" sorgulaması tam da bu bağlamda bir yaklaşımdır ve hafızanın göndergesinin, Ricoeur'un dediği gibi, "*yine geçmiş zaman olduğu*" kanaatini¹²³ pekiştirmektedir. Karakoç'un, "*Küçük Na't*" şiirindeki gibi, Âkif'in metninde de hafızanın göndergesi "*o geçmiş*"tir, yani derin geçmiş, namevcut olarak mevcut olan değil fakat belgeler ve gerçeklerle desteklenen, tahayyül ve tasavvurun da simgeleşen imge ve anıların da birer yorum olarak eklemendiği gerçek bir geçmiş. Zira bu geçmişin, geçmemiş, geçip gitmemiş yani

¹²² "Andolsun ki onların çoğu cezayı hak etmişlerdir. Çünkü onlar iman etmiyorlar." (Yâsîn sûresi 36/7; [https:// www.kuran-meali. com/ Ayet Karsilastirma. php? sure=36& ayet=7](https://www.kuran-meali.com/Ayet-Karsilastirma.php?sure=36&ayet=7))

¹²³ Paul Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş* (çev. M. Emin Özcan, yayıma haz.: Savaş Kılıç, s. 25.

yeniden yaşanması muhtemel hadiseleri temsil etme imkânı vardır. Muhtelif tarihyazımı algıları bu 'gönderge'yi değiştiremeyecektir. Üstelik metinde bu yöneliş, anlatım dilini ve hadiseyi bir "varoluş şartı haline getirmekte"dir.

Geçmişin olay örgüsüne ulaşmak, yaşanan büyük hadisenin ve gerçekleştirelmesi gereken eylemin semantiğini zorunlu kılmakta, geleceğe ilişkin göndermeler de sembolleşen imgeler aracılığıyla süreklilik arzeden bir anlamı daha derinden kavrayan bir 'farklı anlam' boyutuna taşmaktadır. Bu yönelim, sadece geçmişe değil, fakat bu sayede muhatap olarak görülen okuyucuların tarihi ortak bağlamına da saygıyı içermektedir. Kuşkusuz bu yönelimin ucunda, okurun yeniden anlamlandırma ve yorumlama şeklinde gerçekleşecek katkısını sağlama amacı da bulunmaktadır. Âkif'in burada gerçekleştirdiği şey sadece "hatırlama/anma" ile geçmişe göndermek değil, bunu varoluşsal bir ödev olarak göstermektir. Âkif'in bu bağlamda kullandığı kavram "ibret(lik)"tir. "*Târîh*"ı '*tekerrür*' diye ta'rif ediyorlar;/ *Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdî?*" demektedir.

Paul Ricoeur'un demesiyle, "Spinoza'nın "varoluşun sürdürülüşü" biçimindeki muhteşem zaman tanımını, daha doğrusu süre tanımını düşündüğümüzde, bu açıklama daha çok önem kazanır. *Hafızanın böyle bir zaman anlayışıyla ilişkilendirilmemiş olması şartıdır.*" (Ricoeur, s.24) Yani hafızanın geçmişe erişimi sağlayan özgül işlevini heba etmemek gerekir. Bu noktada hafıza ile imgelem arasındaki farka da dikkat edilmelidir. Çünkü bu iki (geçmişe yönelme tarzındaki) tavrın arasındaki fark, "*birinin yüzünün fantastiğe, kurmacaya, gerçekdışına, olanaklıya, ütopyik olana dönük imgelemin yönelmişliği*", *diğərinin ise "yüzünün önceki zamanın hakikatine dönük hafızanın yönelmişliği"*dir. İkincisinde öncelik "anımsanmış şeyin", "anımsanmış'ın" kusursuz zamansal işaretidir. (s.25) Bu işaretin ibret alınacak şekilde okunması, hatırlanmış olanın, hafızadakinin doğru muhafaza edilmesi demektir. İşaretlerin kullanıma sokulması için onların hafızaya alınmış olması gerekir.

Buradaki "işaret"in, "iz"le ilişkisinin de irdelenmesi mümkündür. "Marc Bloch'a göre tarih, izlerle ilerleyen bir bilim olmak ister."(s.32) Platon'un Sofist'te önerdiği -hem de uyguladığı- bölme yöntemini kullanarak "iz" sözcüğünün başlıca üç kullanımını söz konusu eden Ricoeur, -"tarihçinin üzerinde çalıştığı izler"i bir yana bırakarak- bunları şöyle tasnif eder: Arşivlerde yer alan "*yazılı izler*". Bunlar yazının icadını anlatan Phaidros mitinde

Platon'un aklındaki izlerdir. Böylece "dış" izler, yani yazının izleri, yazılı söylemin izleri ile imgenin -mum üstündeki işaret/ damga eğretilmesinde görüldüğü gibi- eikastik bileşenden ayrılamayan grafik bileşeni arasına bir ayırım çizgisi çekilecektir. (s.24).

İz sözcüğünün ikinci kullanımı; çarpıcı, etkileyici diye niteleyebileceğimiz bir olayın sarsıntısından ileri gelen duygu anlamında "izlenim"i anlatır. Özellikle, duyumsanan bir izlenimdir burada sözü edilen. *Tupos* eğretilmesi bu izlenimi örtülü olarak varsayar: Muma mühür basıldığında, izi saklayan şeyin ruh olduğu üstü kapalı olarak varsayılır." Sokrates'e göre, "Kendiliğinden olsun düşünülerek olsun, içimizde bir kanı hafıza ile duyum sayesinde oluşur"; "**hafıza**, duyumlarla karşılaştığında, bu karşılaşmanın yarattığı düşüncüler sanki ruhlarımıza birtakım sözler yazar; böyle bir düşünüş doğru şeyleri yazdığı anda içimizde doğru kanı ve doğru sözle oluşur. Ama içimizdeki yazar yanlış şeyler yazarsa, o zaman sonuç hakikatin tersi olacaktır." (s.32-33).

"İzin üçüncü kullanımı: Sinirbilimcilerin tartıştıkları bedensel, **beyinsel**, **kortikal iz**. İzlenim-duygulanım fenomenolojisi açısından bu bedensel işaretler dış nedensellik ile ilgili varsayımın konusudur; bu varsayımın statüsünü belirlemek son derece zordur. Bu durumda, yaşanan dünyaya bağlı izlenimler ile beyinde, sinir bilimleri alanına giren maddi izler arasındaki özel bağlantıya dikkat çekmek gerekir. Burada "**belirsiz iz**" fikrinin üç kullanımı arasındaki fark şudur: Bir madde üzerine yazılmış iz; "ruhtaki" izlenim-duygulanım; bedensel, **beyinsel**, **kortikal iz**. "Ruhlardaki iz" kavramının mum üzerindeki iz gibi görülmesi zordur. Ancak bugün artık **beyinsel işaret** ile yaşanmış izlenim arasındaki ilk duygulanımın saklanıp depolanması ile sürdürülmesi arasındaki ilişkileri bir yana bırakmaya olanak kalmamıştır. Henri Bergson bu tartışmayı Madde ve Bellek'te cesaretle ele almıştır. Bu sorunun materyalizm ve ruhçuluk dışında bir dille de sorulabilmesi mümkündür." (s.33-34).

Aristoteles'e göre, "Hafızanın konusu geçmiştir." Hafıza "zamanla" ortaya çıkar. Bütün insanlarda "zaman duygusu" yoktur. Bu duyguyu meydana getiren şey, önce'lik işaraetinin önce ile sonra ayırımını içermesidir. Önce ile sonra zaman içinde var olur. Biz ancak hareketi algılayarak zamanı algılayabiliriz; ama zamanı hareketten farklı algılayabilmemiz, onu "belirlememize yani önce ile sonra gibi iki kerte belirlememize bağlıdır. Bu noktada

zaman çözümlemesi ile hafıza çözümlemesi örtüşür. Hafıza ile imgelem arasındaki bağ da her ikisinin duyarlı ruha ait olmalarıyla kurulur. Aristoteles'e göre, "hafıza" duyum sayesinde ruhta oluşan *duygulanım*dır. (s.35). Basit anı, bir *duygulanım* gibi gelir, oysa *hatırlama* etkin bir arayıştır. Hatırlama, *zamanın akıp geçmesiyle* gerçekleşir. Zaman ise hem *duygu-olarak-hafıza'nın* hem de *eylem-olarak-hatırlama'nın* ortak etmenidir. Etkili hatırlamanın yöntemi önemlidir. Genelde "*hatırlama* bir değişimin ardından *yeni bir değişim gerçekleştiğinde* ortaya çıkar." (s.37).

Yeni yüzyılda ülkenin "istiklâl mücadelesine" girmek zorunda kalması, "*hatırlama*" olayının bir eylem olarak gerçekleşmesini sağlamıştır. Daha öncesinde ise, bir başka şiiirde geçtiği üzere "Bedir savaşı"nın hatırlatılması söz konusu olmuş, o zaman zuhur eden yeni değişim yeni yüzyılda da yeni bir değişimin gerçekleşmesi neticesini doğurmuştur. Hafızaya alma işlemi elbette geçmişe ait münferit olayların hatırlanmasından üstündür. Bu anlayışta zincirleşen dinamikmi vurgulanır.¹²⁴ "Akla gelme", 'anı'nun/ 'hatırlama'nın zihinde *fiilen* belirmesidir. Hatırlamak sadece geçmişe ait bir imgeyi elde etmek, kavramak değildir; aynı zamanda o imgeyi aramaktır. Bir şeyler "yapmak" tır. "Hatırlamak" fiili, "anı" adının ötesine geçer. "Anımsamak" hafızanın "uygulamaya" geçirilmesidir. Hafıza için kullanılan uygulama kavramı en az *temsil* kavramı kadar eskidir. Bu kavram "arama" kavramıyla yan yana geldiğinde Sokrates'e ait kavramların ortasında bir yıldız gibi parlar. Aristoteles de *hatırlamayı* bir "*arama*" olarak tanımlar (Oysa daha önce "*duygu*" olarak nitelenmiştir).¹²⁵

Ricoeur, *Başkası Olarak Kendisi* (1996) adlı kitabında ayrı sorunsallara atfedilen eylemleri, *temel eyleme gücünün çeşitli tezahürleri* olarak dillendirir: *Konuşabilirim, eyleyebilirim, (kendime) anlatabilirim*; bu eylemleri, gerçek faili

¹²⁴ Bergson'un "hatırlama çabası" çözümlemesinde yapacağı gibi. Bergson'un *alışkanlık-hafıza* ile *anı-hafıza* arasında yapmayı önerdiği ünlü *ayrım* bunun bir örneğidir. Bergsoncu anlayışta, "Belli bir *okuma anısı* bir *temsil*dir. Oysa *bellenen ders, temsil edilmekten çok "harekete geçirilmiş"* tir; temsil-anı'nın ayrıcalığı "belirli bir imgeyi bulabilmemiz için geçmiş yaşamımızda" *geriye gitmemizi sağlamasıdır* (Ricoeur, *a.g.e.*, s.39).

¹²⁵ Bergson'un "*hatırlama çabası*", Freud'un "*yeniden hatırlama çalışması*" dediği de budur (Ricoeur, *a.g.e.*, 75).

olan kendime yükleyebilirim. Bir de şunu söylüyorum: **Anımsayabilirim.**¹²⁶ Bu hafıza işi, *eyleyen insanın* karakteristiğidir. "Salt uygulama düzleminde manipüle edilmiş **hafızanın buhranları var**; etnik-siyasi düzlemde ise **anma** ile **hatırlama** olgularını üst üste bindirerek kötü niyetle yaratılan hafıza buhranları yer alıyor. Suistimalin bu çok çeşitli biçimleri *hafızanın temeldeki zayıflığını ortaya koyar.*"¹²⁷

Hatırlamada *önceki zaman* hatırlamanın ayırıcı özelliğini oluşturur; iki biçimde: İlki basit *akla gelme*, İkincisi *tanıma*; bu ikisi *hatırlama* sürecini sonuçlandırır. "Bir anının başarıyla icrası"nı, Bergson "*temsilen*" değil de "*harekete geçirilen*" anı olarak nitelendirir. O nedenle, *hafıza'nın bir biçimi* olan ezberleme sürecini niteleyen şey, *mutlu hafızanın gözde biçimi* olan *kolay icra amaçlı öğrenme tarzıdır.*¹²⁸ Hafızaya alma talimleri öğretmen-öğrenci diyalektiğinin bir parçasıdır. Retorikçi Augustinus bir şiirin okunmasında, *üç türlü şimdi çözümlemesine* ulaşır: *Geçmişin şimdi'si* yani hafıza, *gelecek zamanın şimdi'si* yani beklenti, *şimdiki zamanın şimdi'si* yani sezgi. Şu halde, *hafızaya alma talimlerinin doğru kullanımın varlık nedenlerini* hatırlatmak gerekir. En itibarlı bir metnin eğitimde otorite olarak kullanılması çok önemlidir.

Ayrıca, "*birlikte yaşamak gibi* yatay bir eksen ile *ataların otoritesi gibi* dikey bir eksen çakıştırmamış hiçbir toplum düşünülemez. En önemli siyasal soru "*ataların*" kim oldukları ve otoritelerinin *nereden kaynaklandığı*" sorusudur. Her toplum kendi kültürel kazanımlarını sonraki kuşaklara aktarmakla yükümlüdür. Öğrenmek, bir sonraki kuşağın, her defasında her şeyi yeniden öğrenmeye çabalamaktan kurtulması demektir."¹²⁹ Bu bağlamda "İstiklâl Marşı",

¹²⁶ Paul Ricoeur, *Başkası Olarak Kendisi*, Türkçe çev. Hakkı Hünler, Doğu-Batı Yay., Ankara: 2010. Ayrıca bkz. P.Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş* (çev. M. Emin Özcan, yayıma hazırlayan: Savaş Kılıç, s. 76).

¹²⁷ Bu zayıflık, *anımsanan şeyin namevcudiyeti* ile onun *temsili mevcudiyeti arasındaki ilişki*den ileri gelir. Geçmişle bu şekilde *temsil yoluyla ilişki kurmanın çok sorunlu bir iş olduğu* esasen bütün *hafıza suistimallerinde* açıkça görülür." (Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş* (çev. M. Emin Özcan, yayıma hazırlayan: Savaş Kılıç, s. 77).

¹²⁸ Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş*, çev. M. Emin Özcan, yayıma haz.: Savaş Kılıç, s. 79, 543-545.

¹²⁹ Ricoeur, Paul, *Memory, History, Forgetting*, trans. Kathleen Blamey and David Pellauer, University of Chicago Press, Chicago 2004; *Hafıza, Tarih, Unutuş*, çev. M. Emin Özcan, yayıma hazırlayan: Savaş Kılıç, s. 79.

çok yönlü kazanımları oluşturan içeriği ile, üç “şimdi”ki zamanı içeren (*hafıza, beklenti, sezgi* bağlamında) hatırlattıkları ile, sonraki kuşaklara “her defasında her şeyi yeniden öğrenmeye çabalamaktan kurtarması” ile “en itibarlı metin” olma niteliğini muhafaza etmektedir.

“En önemli siyasal soru”nun cevabını “*bir hatırlatma, bir hafıza ihyası*” olarak veren şair, önce bunu düşünmeye (“*Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.*”) sonra da atasındaki otoritenin kaynağını (“*Sen şehid oğlusun, yazıktır, incitme yazıktır atanı*”) fark etmeye ve *eyleyen insan* olarak tavrını ortaya koymaya (“*Verme dünyaları alsan da bu cennet vatanı*”) davet etmektedir. Bu bağlamda söylenmesi gereken bir *hatırlatma* ve davet eylemi de şudur: “Ne mutlu, ölüm ânını yaşayan birinin kulağına Âkif’in şu dizelerini söyleyebilene: “*Ey şehid oğlu şehid isteme benden makber/ Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber!*.”

Bunu söyleyebilene, milletin hafızasına en tabii hakkı olarak bu sözü mutluluk verici ebedi bir müjde olarak yerleştirebilene hayran olmamak elde değildir. Bu muhayyilenin arkasında peygamber mührü vardır. Buradaki güç, sadece imge(leme)nin değil, simgesel değeri olan -Ricoeur’un deyişiyle- “mecazın yüksek referans gücü”dür.¹³⁰ Öyle ki hem bedende hem de ruhta iz bırakmıştır. Zihniyeti kuran da odur. *Hafıza*, muhayyilenin ve ona bağlı eylemin başarısında büyük rol oynamıştır. Hatıra artık geçmişini anmak değil, zihniyeti icra etmektir. Bu, *hafızanın huy* (:ahlâk) haline gelişidir. Bu, hafızanın kemâle erişidir.

Hafızanın/hatırlamanın engellenmesi ya da “unutuş”a terk edilmesi ise, bir haksızlık, bir hafıza suiistimali, bir şiddet hareketidir. Şiirin bu bağlamda söylemek istediği şudur: *Atalarının kim olduklarını hatırlamaktan korkma! Fakat onları unutmaktan, emellerini ve eylemlerini anlayamamaktan, yabancılaşmaktan, enerjisiz kalmaktan kork! Hafıza ile unutuş arasındaki sınırların ihlali, ağır bedeller gerektirmektedir çünkü. Unutuşun yol açtığı yıkımlar dehşet vericidir. “Unutuşun sınırı ise geçmiş zamandır.”*¹³¹

¹³⁰ Paul Ricoeur, *The Rule of Metaphor/ The Creation of Meaning in Language*, London Routledge 2003.

¹³¹ Paul Ricoeur *Hafıza, Tarih, Unutuş*, s. 86.

Bu noktada, bireysel hafıza ile kolektif hafıza arasındaki içsel ilişkilere de dikkati çekmek gerekir. “*Hafızaya* iki nedenle hayranlık duyulur: Öncelikle genişliği nedeniyle. Gerçekten de hafızada toplanmış “şeyler” hafızanın dağınık biçimde koparıp bir araya getirdiği hissedilir izlenimlerin imgeleriyle sınırlı değildir; öğrenilmiş ve artık biliniyor diyebileceğimiz entelektüel kavramları da içine alır. Hafızanın “içerdiği” hazine sonsuzdur. Hafıza “sayılara ilişkin sayısız nedeni” de “yasayı” da içerir. Hissedilir imgelere ve kavramlara ruhun tutkuları ile ilgili anılar da eklenir: Nitekim *hafıza*, sevinmeden sevinci, üzülmeden üzüntüyü anımsayabilir. İkinci mucizevi işlem de şudur:

Zihne sadece şeylerin imgeleri değil, akılla kavranabilir şeyler de gelir. Bu yolla *hafıza*, *düşünceye (cogito’ya) karşılık* gelir.¹³² “Kısaca zihin hafızanın ta kendisidir.”¹³³ En doğrusu, bilinç-zaman demektir. *Bilinç ile zaman arasında mesafe yoktur.* “Bilinç ve hafıza bir ve aynı şeydir.”¹³⁴ “Mutlu hafıza ise, en kolay ve kısa yoldan güvenli bir biçimde ebedi mutluluğu gösterendir.”¹³⁵ Şairin bir muştı olarak hatırlattığı gibi: “*Ebediyyen sana yok ırkıma yok izmihlâl*”. Bu noktada, hatırlatmak suretiyle gösterilen, “(ebedi)istiklâl”dir. Hafızanın

¹³² Cogitare ‘düşünmek’ sözcüğü buradan gelir.

¹³³ Paul Ricoeur, *a.g.e.*, s.117.

¹³⁴ Paul Ricoeur, *a.g.e.*, s.124.

¹³⁵ Ricoeur, “bir anının başarıyla icrası” anlamında “ezberleme”yi hafıza’nın bir biçimi, “mutlu hafıza”yı da kolay icra amaçlı öğrenme tarzı olarak görmektedir. (Paul Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş*, s.79). / Biz burada, mevcut anlama “kurtuluşa erdiren icra” anlamını da eklemek istiyoruz. O takdirde “mutlu hafıza”, insanın ebedi mutluluğu demek olan kurtuluşunu elde etmesine veya icrasına sebep olan bir nimet (hafıza nimeti) olarak görülebilir. / Kur’an’da geçen “Kur’an’ı öğüt almak için kolaylaştırdık. Düşünüp öğüt alan yok mu?” (Kamer sûresi, 17) âyetini Celâleyn Tefsiri, “Kur’an’ı ezberlemek için kolaylaştırdık. O halde öğütlerini dinleyen, onu ezberleyen yok mu?” şeklinde yorumlamaktadır. Müslümanlar için “mutlu hafıza”, hem öğretimde kısa ve hızlı yolu tercih etmek, hem Kur’an’ın mesajını anlayıp bellek hem de nihai kurtuluş/mutluluk ilkelerini hatırlamak anlamında, “hafızlık” ya da hafızlar gibi her an ona ulaşabilme anlamında “onu unutuşa teslim olmamak” demektir. Âkif’in, “İnmemiştir hele Kur’an şunu hakkıyla bilin/ Ne mezarlıkta okunmak ne de fal bakmak için” dizeleri bu anlamı desteklemektedir. Hz. Peygamber, bir hadisinde “Kur’an’la ahitleşiniz, (Devamlı olarak onu okuyunuz.)” (Buhârî) demektir. Hafıza onu anmak/unutmamak ödevindedir. Zira Kur’an’ı ezberledikten sonra “unutmak” dinen sakıncalıdır. Kur’an okumanın usulü, âdâbı vardır. Âyette şöyle buyurulmaktadır: “*Kur’an okuyacağın zaman kovulmuş şeytandan Allah’a sığın.*” (Nahl, 16/98). Unutulması gereken bir ilke de budur.

“istiklâl”i hatırlaması ya da dilin ve zihniyetin onu –bir varoluş süreci olarak – hatırlatması şarttır. “Ağaca çiçeği hatırlatmak”¹³⁶ gibi.

“Mutlu hafıza”, hatırlamanın dördüncü boyutunu (zamanı) da müdriktir.¹³⁷ Bu hafıza, ölümsüz yaşam içinde, ölümlü hatıraların nasıl hazırlandığını ve nasıl sonsuzluk yurduna transfer edildiğini idrak eden hafıza demektir. Bu idrak biçimini gösterme ise daha ziyade ve bilhassa şiirin hakkıdır.

“Atalara ilişkin *hatırla(t)ma*”nın hikmeti bellidir. Düşüncenin tarlasında yatan hazine ölümsüz bir yaşam cevherinden başka ne olabilir? Bu, İstiklâli hak edenlerin fark edebileceği bir değerdir. İstiklâli hak etmek içinse Hakkı hatırlamak/unutmamak şarttır. Geleceğin geçmişle şimdide nasıl kurulduğunu; hafızanın mutluluğunun/özgürlüğünün bu idrake bağlı olduğunu; ölüm ötesinde “mutlu hatırlama”nın bir varoluş hakkı olduğunu. (“*Cennette bugün gülleri açmış görürüz de/ Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde!*”¹³⁸ beytinde gösterildiği gibi).

Sonuç

“Mutlu hafıza”, insanlık tarihinin “Hak ve hakikat ile buluşması bilinci”nin, kendisini fiziksel, metafiziksel, evrensel, holografik bütünlük içinde algılaması ve bu düşünce üzerinden yaşamına yön vermesinin fitrî göstergesidir. Nihayet insanlığın kozmik ya da hologenetik hafızasında kayıtlı “and”ını (Mevlânâ’nın dediği gibi, “elest bezmi”nde verdiği sözü, ruhsal sözleşmedeki esası) hatırlaması ya da akla ve bilime dayalı bu idrakin sorumluluk bilincinde olmasının ifadesidir.¹³⁹

¹³⁶ “Hatırlatmak farz oldu ağaca çiçeği” (A. Ali Ural, “Baltayla Korkutulan Ağaç”, *Karabatak*, sayı: 57, Temmuz-Ağustos 2021) dizisine atıftır.

¹³⁷ Yani, sonsuzluğu da içeren zaman idrakini. Zira uzayı 4 boyutlu olarak algılıyoruz. Zaman da varlığın yapısıyla ilişkili bir boyut. Özel Görelilik böyle diyor, ama Genel Göreliliğe göre zaman diğer boyutlarla ve uzayın yapısıyla ilişkili. Zaman işin içine süreklilik kattığı için ‘uzay-zaman’ sürekliliği deniliyor.

¹³⁸ Yahya Kemal, “Akıncı”, *Kendi Gök Kubbeimiz /Yahya Kemal Külliyyatı:1*, s. 23.

¹³⁹ Burada “hologenetik hafıza” ile, Zen’ci tiklerle temayüz eden hologenetik algıyı, insanı evrende her şeyle ilişkilendiren ancak kendisine “şahdamarından daha yakın olan” Yaratıcısıyla bağlantısını bir türlü göremeyen varoluş anlayışını kastetmiyoruz. Kozmik düzeni bir bütün ve kozmik aile gibi düşünen bu anlayışta, kişinin ve canlı

Şairin, “(doğru) düşünme” ve “(sürekli) hatırlama (unutmama)”nın kavramsal çerçevesi [“Bastiğın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:/ Düşün... incitme / Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı” dizelerindeki “**tanı(me)**, **düşün(me)**, **incitme(me)**, **verme(me)**” bağlamı] içerisinde oluşturduğu, okurun ‘beklenti ufku’yla metnin kavramsal ufkunu buluşturduğu poetik ve etik hakikat budur. “Cenneti”nin farkında olan ve onu -hakkını- yitirmektense ölümü göğsünde söndürmeyi yeğleyen bir azim ve irade, “hafıza”yı ihya eden bir iman ve eylem bilinci. Şiirin özü budur.

“İstiklâl Marşı” bu bilincin *hafıza metni* olarak yeniden tanımlanmıştır. Kuvvetli bir hafızaya ve binlerce yıllık ömrü aşan bir hatıra birikimine olduğu kadar insanlık tarihinin tamamını kapsayan ve geleceği de gelmekte olanı da geleni de içeren bir sonsuz özgürlük yaşantısına sahip olmamızı telkin etmektedir. Cumhuriyet dönemi Türk Şiir tarihindeki yeri, bu hafıza idraki ve hatıra boyutu ile olduğu kadar ortak yaşam tasavvuruyla da yakından ilişkilidir.

KAYNAKÇA

Ahmet Cevdet Paşa, *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye*, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul 1305.

AIBERG, Hans von, *Sonsuzluk Kulesi 1*, Kitsan Yay., İstanbul 1987; *Sonsuzluk Kulesi 2*, Kitsan Yay., 1989; <https://ardzarch.wordpress.com/2014/01/06/ardzarch-2-a/>.

AKAY, Hasan, “İstiklâl Marşını Yeniden Okumak İçin Ön Tespitler”, *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı, 41 Dize 41 Yorum*, haz. Hasan Akay-Mehmet Fatih Andı, Hat Yay., Aralık 2010.

-----, Hasan, *İzleri Temizlemek / Yapısökümcü Bakış Tarzı ve Metin Yorumlama*, Şule Yay., İstanbul 2021.

-----, Hasan, “Metnin Metaforik Dili ve Bütüncül Algılama”, *Karabatak*, Sayı: 39, Eylül-Ekim 2018, s. 32-34.

cansız tüm varlıkların sonsuz evren içindeki yeri ve ilişkileri, kuantik algıyı da bir biçimde kullanan fizik ve metafizik boyutta tespit edilmekte; ancak -her nedense- Sonsuz Boyutlar Sahibi olan, Kâinatın ve her şeyin Rabbi olan Yaratıcı ile ilişkisi bir türlü fark edilememekte ve teğet geçilmektedir (Tipik bir misal için, bkz. Billur Bahman Memmedli, *Mirasımız Hologenetik Hafıza - Kozmik Aile Düzeni*, Sevi Yayınları, İstanbul 2020). Temel fıkrası gibi! Cemal Temel’le birlikte ormana gitmişler. Ormanın güzelliğine hayran kalan Cemal demiş ki: Ula Temel, ormanı cöriy misun? Temel biraz duraksadıktan sonra cevap vermiş: Ula Cemal, ağaçlardan ormanı cöremeyrum çi!

- ALICI, Mustafa, "Posthermeneutica: Postmodern Din Bilimlerinde Hermenötik", *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 8, 21 Mayıs 2020, s.22, <https://doi.org/10.21126/akrajournal.684485> (11.05.2020)
- ANDI, M. Fatih, "Medeniyet!" dediğin tek dışı kalmış canavar!", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, 41 Dize 41 Yorum, haz. Hasan Akay-Mehmet Fatih Andi, Hat Yay., Aralık 2010.
- Arabî, Muhyiddîn, *Fusûsu'l-Hikem*, haz. Hamza Kılıç, İnsan Yay., 6.b., İstanbul 2013.
- ARSLAN, Ahmet, *İlkçağ Felsefe Tarihi*, C.1, İ.Bilgi Üni. Yay. 137, Felsefe: 4, Haziran 2006.
- ASİLTÜRK, Bâki, "Binyıllardır Yanan Ocak", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı*, 41 Dize 41 Yorum, haz. Hasan Akay-Mehmet Fatih Andi, Hat Yay., Aralık 2010.
- AYDIN, M. Âkif, "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye", *DİA*, c. XXVIII, Ankara, 2003, s. 231-235.
- Aziz Nesefi, *Hakikatlerin Özü/Zübdetü'l-Hakâik*, İnsan Yay. İstanbul 1997.
- BAHADIROĞLU, Yavuz, "Ezan sustu fezalardan silindi yâdi Mevlâ'nın!" 17.06.2020, <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/yavuz-bahadiroglu/ezan-sustu-fezalardan-silindi-yadi-mevlanin-32587.html>.
- BAKHTİN, Mikhail, *Karnaval'dan Romana*, çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yay., İstanbul 2001.
- BANNET, Eve Tavor, *Structuralism and the Logic of Dissent*, Chicago, University of Illinois Press, 1989.
- BERKKAN, Kürşad, *Corona ve Virüs Savaşları*, Eftalya Yay., İst.2020.
- BEYATLI, Yahya Kemal, "Akıncı", *Kendi Gök Kubbemiz /Yahya Kemal Külliyyatı:1*, 5.b., Yahya Kemal Ens. Yayını, İstanbul 1974.
- , Yahya Kemal, "Ezan Ve Kur'an", *Bugün Gazetesi*, Fetih ve Aya-sofya Eki, 29.05.1970.
- BİLGİLİ, Münir - Toprak, Mehmet Ali, "Kuantum Mekaniği, Sosyal Bilimler Felsefesi ve Coğrafya", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Celal Bayar University Journal of Social Sciences*, 2020; 18 (1); 369-381.
- BOHM, David, *Wholeness and the Implicate Order (Bütünlük ve Gizli Düzen)*, Routledge Classics Taylor & Francis Ltd., London, United Kingdom 2002.
- CAN, Burhanedin, "Biyolojik Savaş Üzerinden "Dijital Diktatörlüğü" İnşa Etmek -4-", *Umran*, Sayı:321, Mart 2021.
- Cenab Şahabeddin, "Safahât Mübdi", *Servet-i Fünûn*, nr: 1479-5, 18 Kânun-ı evvel 1340/1924.
- CEVİZCİ, Ahmet, *Felsefe Tarihi*, 5.b., Say Yay., 2014.

- CÜNDİOĞLU, Dücan, "Amerikan Gizli Belgelerinde: "Akif"in Kur'an Meâli", *Yeni Şafak*, 23 Kasım 1999; *Bir Kur'an Şairi*, hazırlayan: Mustafa Çevikdoğan, Kapı Yayınları, İstanbul 2010.
- ÇELENLİOĞLU, Asiye, "Mehmet Âkif'in Kur'ân Yorumu", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YL Tezi, İstanbul 1998.
- ÇELİK, Ömer, *Kur'an'da İnsan*, Işık Akademi Yay., İzmir 2010.
- ÇIKLA, Selçuk, "Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı, 41 Dize 41 Yorum*, haz. Hasan Akay-Mehmet Fatih Andı, Hat Yay., Aralık 2010.
- ÇİÇEKLER, Mustafa, "Ebediyet Muştusu", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı, 41 Dize 41 Yorum*, haz. Hasan Akay-Mehmet Fatih Andı, Hat Yay., Aralık 2010.
- DEMİRCAN, Kozan, "RNA Yoluyla Genetik Hafıza Transferi Yapıldı", <https://khosann.com/rna-yoluyla-genetik-hafiza-transferi-yapildi> (15.05.2018).
- DEMİRLİ, Ekrem, *İslâm Metafiziğinde Tanrı ve İnsan*, Kabalcı Yay., İst.2012.
- Derrida 2002 belgeseli*, Zeitgeist films, the spirit of the times, Jane Doe Films Production, çev. Ümid Gurbanov@umidgurbanov, editörler: Kirby Dick, Matt Clarke.
- DOĞAN, Mehmet, *İstiklâl Marşı Bin Yılın Destanı*, Yazar Yayınları, 24 Mart 2021.
- DOĞAN, Mehmet Can, "Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı, 41 Dize 41 Yorum*, haz. Hasan Akay-Mehmet Fatih Andı, Hat Yay., Aralık 2010.
- DÜZDAĞ, M.Ertuğrul, *Mehmet Âkif: Mısır Hayatı ve Kur'an Meali*, İstanbul 2003.
- DÜZENLİ, Yaşar, *Kur'ân Işığında Evrensel Dengeler ve İnsan*, İFAV, İstanbul 2000.
- ERDEM, Hatice İslamoğlu, *Kur'ân ve Âkif*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2012.
- ERSOY, Mehmet Âkif, "Tevhîd Yâhud Feryâd", *Safahât*, Haz. M.Ertuğrul Düzdağ, İstanbul 2014.
- , *Kur'an Meâli*, Yayına Hazırlayanlar: Recep Şentürk- Asım Cüneyd Köksal, İstanbul 2012.
- ESED, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, çev. Ahmet Ertürk- Cahit Koytak, İşaret Yayınları, İstanbul 2017.
- FAYDA, Mustafa, "Fil Vak'ası", *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.XIII, 70-1.
- GADAMER, H. Georg, *Hermeneutik /Hermeneutik -Yorumbilgisi Üzerine Yazılar* içinde, çev. ve derl. Doğan Özlem, Ankara 1995.
- , *The Universality Of The Hermeneutical Problem*, trans. D Linge. In the Hermeneutic Tradition From Ast To Ricoeur, Eds G

- Ormiston And A Schrif, New York: Albany State University of New York Press 1990.
- GÖKÇEK, Fazıl, "Mehmet Âkif'te Millet Kavramı", *Bilim ve Aklın Aydınlanışında Eğitim*, Sayı: 73, Mart 2006, 69-73.
- GÖLCÜK, Şerafeddin, *Kur'an'da İnsanın Değeri*, Pınar Yay., İstanbul 1983.
- GÜLER, Ali, "Bir Amerikan Gizli Belgesinde Âkif'in Kur'an Tercümesi", *Milli Eğitim*, Mart 1989, Sayı: 83, s. 29-33.
- GÜR, Aysun, "Heidegger'de Düşünme Biçimlerinin Yazgıyla İlişkisi Üzerine", *Felsefe Arkiivi*, 2019, s.25-47.
- TAN, Heather- Wilson, Anne- Olver, Ian, "Ricoeur's Theory of Interpretation: An Instrument for Data Interpretation in Hermeneutic Phenomenology", December 1, 2009, <https://doi.org/10.1177/160940690900800401>].
- HEİDEGGER, Martin, *Tekniğe Yönelik Soru*, çev. Doğan Özlem, İstanbul 1997. -----, *Düşünmek Ne Demektir?*, çev. İlhan Turan, Dergâh Yayınları 2019.
- HENDRİCKS, Jared, *Quantum Physics: Beginner's Guide to the Most Amazing Physics Theories*, 3rd Edition, Kindle Edition 2015.
- HULÛSÎ, Ahmet, *Hazreti Muhammed'in Açıkladığı "Allah"*, İstanbul 2014.
- İŞIKLI, Şevki, "Bir Kuantum Ontolojisi Denemesi", *Kuantum Felsefesi/Postmodern Bilimin Doğuşu*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2012.
- İmâm Gazâlî, "Mişkât, Misbah, Zücâce, Şecere, Zeyt Ve Nâr Hakkındadır", *Mişkâtü'l-Envâr/ Nur Metafizigi*, trc. Asım Cüneyd Köksal, Büyüyen Ay Yay., İstanbul 2017.
- KARAKOÇ, Sezai, *Yunus Emre*, Diriliş Yayınları, 13. b., İstanbul 2011. -----, "Alınyazısı Saati", *Haftalık Diriliş Dergisi*, 1988; *Alınyazısı Saati/Şiirler IX*, 8.b., Diriliş Yay., İstanbul 2012.
- KARAMAN, Hayreddin- Dönmez, İ.Kâfi- Gümüş, Sadrettin- Çağrı, Mustafa, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİA Yay., C.1, 2007, s.302; C.3, 2007, s. 63-64, 385-386, 485-489; C.5, 2007, s. 135-137, 187-188, 550. (<https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir>).
- KARATAŞ, Turan, "Birlik ve Dirilik Çağrısı", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı, 41 Dize 41 Yorum*, haz. Hasan Akay-Mehmet Fatih Andı, Hat Yay., Aralık 2010.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, "Sakarya Türküsü", *Çile*, 46.b., Büyük Doğu Yay., İstanbul 2002.
- KIERKEGAARD, Soren, *Korku ve Titreme- Diyalektik Lirik*, Türkçesi: N.Ekrem Düzen, Ara Yay., İstanbul 1990.
- KOÇ, Turan, *İslâm Estetiği*, İSAM Yay., İstanbul 2008.

- KOÇAK, Muhammed, “İslâm Düşüncesinde Varlık Ve Yaşam Değeri Açısından İnsan”, A.Ü.SBE Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Dok. Tezi, Erzurum 2015.
- KRAUSS, Lawrence M., *Fear of Physics*, Dogma Debate, LLC, 2014.
- KUNTAY, Mithat Cemal, *Mehmed Akif/Hayatı Sanatı Seciyesi*, Timaş Yay., 8.b., İstanbul 2011.
- KUTUB, Seyyid, *Fî- Zülâli'l-Kur'ân*, çev. Hakkı Şengüler-M.Emin Saraç, Madve Yay., VI, 2006.
- LİPTON, Bruce H., *The Biology of Belief: Unleashing the Power of Consciousness, Matter, & Miracles*, Hay House Inc., USA 2005.
- LUCY, Niall, “Miras”, *Derrida Sözlüğü*, Fransızcadan Çev. Sabri Gürses, Bilgesu Yay., Ankara 2012.
- MEMMEDLi, Billur Bahman, *Mirasımız Hologenetik Hafıza - Kozmik Aile Düzeni*, Sevi Yayınları, İstanbul 2020.
- ONGUN, Cemil Sena, *Mehmet Âkif, Hayatı, Eserleri ve İdealleri*, Tefeyyüz Kitabevi, İstanbul 1947.
- Ömer Çelik, *Hakk'ın Daveti Kur'ân-ı Kerim Meali ve Tefsiri*, Erkam Yayınları, İstanbul 2013.
- ÖZSOY, Ömer – Güler, İlhami, *Konularına Göre Kur'an (Sistemik Kur'an Fihristi)*, 9. b., Fecr Yay., Ankara 2005.
- PAGELS, Heinz R., *The Cosmic Code*, Dover Publications Inc., New York, United States, 2012.
- PARLIYAN, Ahmet, *Kur'an-ı Kerim ve Özlü Tefsir*, Konya Kitapçılık, 2014; [https:// www. Kuran meali. com/ Ayet Karsilastirma.php? sure=& ayet.](https://www.kuran.meali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=&ayet)
- Pia Sander Dreyer - Birthe D Pedersen, “Ricoeur'un Yorumlama Teorisinde Mesafe”, [https:// doi.org/ 10.1111/j. 1440- 1800. 2009. 00433.x](https://doi.org/10.1111/j.1440-1800.2009.00433.x)”, (10 Şubat 2009).
- PİŞGİN, Yasin, “Kur'anda Kalbin Akledişi: İman”, *Kelam Araştırmaları* 11: 2/ 2013, s.112-128.
- RIKOEUR, Paul, *The Rule of Metaphor/ The Creation of Meaning in Language*, London Routledge 2003.
- , *Memory, History, Forgetting*, trans. Kathleen Blamey and David Pellauer, University of Chicago Press, Chicago 2004;
- , *Hafıza, Tarih, Unutuş*, çev. M. Emin Özcan, haz. Savaş Kılıç, Metis Yayınları, İstanbul 2011.
- , *Hermeneutics and the Human Sciences*, trans. and introduced by John B. Thomson, Cambridge University Press, New York 1981.
- , *Time and Narrative: Threefold Mimesis in A Ricoeur Reader: Reflection and Imagination*, ed. Mario J. Valdès. New York: Harvester Wheat sheaf, 1991.

- SMITH, Wolfgang, *Kuantum Bilmecesi/ Gizli Anahtarı Bulmak*, çev. Ali Sebetci, İnsan Yay., İstanbul 2019.
- SÖZEN, Mustafa Fadıl, "Bakhtin'in Romanda Kronotop Kavramı ve Sinema", *Akdeniz Sanat*, 1 (2), 0-0. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdenizsanat/issue/27687/291878>, 2008, s.91-107.
- ŞAHİN, M. S.- Topaloğlu, B., "Cennet", *DİA*, <https://islam.ansiklopedisi.org.tr/cennet#1>.
- ŞENGÜLER, İsmail Hakkı, *Açıklamalı Mehmed Âkif Külliyyatı-IX(Tefsîr-iŞerifer, Hutbe, Vaaz ve Mektuplar)*, Kitap Rengi Yayınları, İstanbul 2013.
- ŞENGÜN, Ömer, "Mehmet Âkif Ersoy'un Tefsirciliği ve Kur'an Yorumu", SAÜ YL Tezi, 2007.
- TALBOT, Michael, *Holografik Evren*, Türkçesi: Güray Tekçe, Omega Yay., İstanbul 2008; *Misticizm ve Modern Fizik*, Çev. Şükrü Alpagut, Omega Yay., İstanbul 2018.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, *Yahya Kemal*, Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti neşriyatı no:2, Berksoy Matbaası, İstanbul 1963.
- TOPBAŞ, Osman Nuri, *Abide Şahsiyetleri Ve Müesseseleriyle Osmanlı*, Erkam Yay., İstanbul 1999.
- URAL, Ali, "Baltayla Korkutulan Ağaç", *Karabatak*, S. 57, Temmuz-Ağustos 2021.
- YAMAN, Kemal, *İhanet Planları, Belgeler*, Otağ Yay., İstanbul 1971.
- YAKIT, İsmail, "İbn Sînâ'da İnsan Rûhunun Evrimi ve Modern Biyolojik Düşünceye Katkısı", *Uluslararası İbn Sînâ Sempozyumu 17-20 Ağustos 1983*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1984, s. 287-305.
- YETİŞ, Kazım, *Mehmet Âkif'in Sanat Edebiyat ve Fikir Dünyasından Çizgiler*, Ankara 1992.
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi "Hamd (Fatıha Tefsiri)", *Hak Dini Kur'an Dili*, C.1, Ebüziya Matbaası, İstanbul 1935.
- YILMAZ, Yıldırım - Tan, S. Ahmet, *Zeitgeist Kur'an ve Kuantum*, Şira Yay. İstanbul 2009.
- YURT, Engin, *Düşünme Üzerine Bir Soruşturma: Heidegger Felsefesinde Düşünmenin Yeri*, Fakülte Kitabevi, 2018.

"CONCEPTUAL DIMENSIONS OF THE "THE "ISTIKLAL MARCH"
 (IN THE CONTEXT OF MEMORY, HISTORY, FORGETTING AND THINKING
 CONCEPTS)ABSOLUTE TEXT-CENTERED HOLISTIC READING AND INTERPRETATION)
 "

Abstract

It is possible and necessary to re-read the "Istiklal March", like the favorite texts of Turkish literature, through very different theories and methods, to reveal the secrets hidden in the text, to read its open aspects to multiple perception styles in new contexts through concepts and sentimental ideas activated in the new century. Because historical, political, social, cultural and global conditions have made this a mandatory task. This text, which creates a ground/space like a "national-religious aether/ether" in the memory of each individual, is no longer possible to be perceived outside of time, is revived in real time by the prompting of fate, thus making its existence aware in "space-time" is a text. In that respect, poetry has gone through a conscious, continuous, and universal shock experience that has never been given to any text in our history. The text, which succeeded in preserving its fortitude, strength, aesthetic zeal and gene-ethics based on repeated readings, achieved this success by being tested not only with "readings" but with its content and all its reality. This, like society manifested in an individual, It is history, memory, memory, thought and lifestyle manifested in a poem. The characteristics of the "Istiklal March" are religious, philosophical, literary, political, social, cultural, cosmic, cosmogonic, quantic, etc. it includes a "complete program" of all fields, a way of life and death. The article is an absolute text-centered holistic reading and interpretation study through these concepts and their intricate references.

" Keywords

Rights, flag, azan, civilization, independence; memory, history, thinking..